

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Socialinės politikos katedra

Deimantė Rusteikaitė

Socialinės politikos magistro studijų programa

Magistro baigiamasis darbas

**Šeimos politikos ir gerovės indeksų sisteminė analizė:
prielaidos Lietuvos šeimos politikos indekso kūrimui**

Darbo vadovė: prof. dr. Daiva Skučienė

Vilnius
2026

Turinys

Įvadas	5
1. Šeimos politika	7
1.1. Šeimos politikos reikšmė socialinėje politikoje	8
1.2. Šeimos politikos kompleksškumas ir kryptys	9
1.3. Iššūkiai šeimos politikai	10
1.4. Šeimos politikos vertinimas Lietuvoje	11
2. Šeimos politikos vertinimo būdai.....	15
2.1. Indeksas kaip politikos vertinimo įrankis	16
2.2. Esamų Lietuvos ir tarptautinių indeksų, susijusių su šeimos politika, apžvalga	17
3. Tyrimo metodologija.....	24
3.1. Mokslinių šaltinių paieškos ir atrankos kriterijai.....	25
3.2. Straipsnių kodavimo principai	27
4. Tyrimo rezultatai	28
5. Indekso sritys	30
5.1. Švietimo sritis	31
5.2. Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo sritis.....	37
5.3. Valstybės išlaidų ir finansinės paramos sritis	43
5.4. Ekonominės gerovės sritis.....	47
5.5. Sveikatos sritis.....	51
5.6. Šeimos subjektyvios gerovės ir tarpasmeninių santykių sritis	56
5.7. Būsto sritis	60
5.8. Sričių apibendrinimas	64
6. Indeksų metodologija: svoriai ir agregavimas	65
7. Prielaidos Lietuvos šeimos politikos indekso formulavimui.....	66
7.1. Indekso modelis: sritys, kriterijai ir rodikliai	69
7.2. Indekso metodologija ir duomenų šaltiniai	79
Diskusija	80
Išvados	85
Literatūra ir šaltiniai	87
Priedai	94

Santrauka

Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatyme (2017) numatyta, kad siekiant stiprinti šeimos politiką, reikalinga vykdyti nuolatinę šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo stebėseną bei vertinimą. Ši funkcija priskirta Nacionalinei šeimos tarybai – Seimui atskaitingai institucijai, kuri kasmet rengia pranešimą apie šeimų būklę ir šeimos politikos įgyvendinimą. Šiuo metu Lietuvoje šeimos politikos vertinimas vykdomas fragmentiškai, analizuojant atskiras su šeimos politika susijusias sritis. Tarybos pranešimuose vis atkreipiamas dėmesys į tai, kad Lietuvoje nėra šeimos politikos stebėsenos priemonės, padedančios vertinti politikos veiksmingumą. Tuo tarpu mokslinėje literatūroje vis dažniau teigiama, kad indeksas, kaip priemonė, galėtų būti ypač naudinga tam, tačiau Lietuvoje iki šiol nėra sukurta nuosekli, kompleksinį šeimos lauką apimanti vertinimo sistema.

Tyrimo problema – šeimos politikos vertinimo sistemos, apimančios kompleksinį šeimos politikos lauką, trūkumas Lietuvoje.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti mokslinius straipsnius apie šeimos politikos ir gerovės indeksus, identifikuoti šeimos politikos sritis, galinčias sudaryti indeksą, bei nustatyti tokio indekso rodiklius.

Tyrimo objektas – šeimos politikos indekso sritys, rodikliai ir metodologiniai aspektai, kurių pagrindu galėtų būti sukurtas Lietuvos kontekstui tinkamas šeimos politikos indeksas.

Atliekant tyrimą, taikoma sisteminė mokslinės literatūros analizė (šaltiniai atrinkti iš „Web of Science“ duomenų bazės), remiamasi Šeimos stiprinimo įstatymu ir analizuojami kiti nacionaliniai strateginiai dokumentai (2021–2030 m. Nacionalinis pažangos planas ir Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2050“), esamos su šeimos politikos vertinimu susijusios priemonės.

Tyrime apžvelgta šeimos politikos samprata atskleidė, kad šeimos politikos laukas yra itin kompleksinis, turintis sąsajų su įvairiomis socialinės politikos kryptimis, o atliekamų šeimos politikos vertinimų Lietuvoje analizė patvirtino politikos vertinimo priemonių trūkumą. Sisteminės analizės pagrindu identifikuotos 7 sritys, taikomos šeimos politikos ir gerovės vertinimui. Šeimos politikos vertinimuose išryškėjo švietimo, šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo, valstybės išlaidų ir finansinės paramos sritys, o šeimos gerovės vertinimuose – ekonominės gerovės, sveikatos, subjektyvios šeimos gerovės ir santykių, būsto ir aplinkos sritys. Kitame etape nustatyta, kad, suderinus šias sritis su Lietuvos šeimos politikos kontekste aktualiais kriterijais, siūlomas šeimos politikos indekso modelis turėtų papildomai apimti socialinės paramos ir paslaugų bei gimstamumo sritis.

Tyrimo rezultatai sudaro prielaidas šeimos politikos indekso kūrimui nuoseklios stebėsenos ir vertinimo sistemos plėtrai Lietuvoje bei prisideda prie mokslinės literatūros papildymo. Siūlomas indekso modelis gali būti naudingas socialinės politikos formuotojams kompleksiskai vertinant šeimos politikos situaciją ir numatyti tikslingesnes priemones.

Abstract

Family Strengthening Law of the Republic of Lithuania (2017) specifies that, in order to strengthen family policy, continuous monitoring and evaluation of the formation and implementation of family policy is necessary. This function is assigned to the National Family Council, an institution accountable to the Parliament that annually reports on the state of families and the implementation of family policy. Currently, the evaluation of family policy in Lithuania is carried out in a fragmented manner, focusing on individual policy areas. The reports of the Council consistently highlight the lack of monitoring indicators and instruments that would allow for the evaluation of the effectiveness of family policy measures. Furthermore, scholarly literature more and more suggests the usefulness of an index for this purpose, but Lithuania has not yet developed a coherent evaluation system covering the entire family policy field.

The problem addressed in this study is the lack of a family policy evaluation system in Lithuania that would cover the complexity of family policy.

The aim of the study is to analyze scholarly articles on family policy and well-being indices, and to identify areas of family policy that could form an index and reveal the indicators of such index.

The object of the study is the areas, indicators, and methodological aspects of the family policy index, on the basis of which a family policy index adapted for the Lithuanian context could be created.

This study is conducted through the systematic analysis of the scholarly literature (sources from the Web of Science database). Analysis is also based on the Family Strengthening Law, other national strategic documents, and existing family policy evaluation tools.

The review of the notion of family policy in the study revealed that the field of family policy is complex and is linked to various areas of social policy, while the analysis of family policy evaluation carried out in Lithuania revealed a lack of policy evaluation tools. Based on systematic analysis, seven areas were identified for measuring family policy and well-being. Regarding family policy, the most significant areas were education, work-life balance, public expenditure and financial support. As for assessment of family well-being, the most evident areas were economic well-being, health, subjective family well-being and relationships, housing and the environment. The next step analysis revealed that, when coordinating these areas with the tools that partly cover family policy indicators applied in Lithuania, the proposed family policy index model should additionally include areas related to social support and services, as well as fertility.

The results of the study provide a basis for the development of a consistent monitoring and evaluation system for the family policy index in Lithuania, while also contributing to the expansion of scholarly literature. The proposed index model can be useful for social policymakers in a comprehensive assessment of the family policy situation and plans for more targeted measures.

Ivadas

Naujumas ir aktualumas

Nuo 2018 m. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymas (toliau – Įstatymas) yra pagrindinis dokumentas, šiuo metu reguliuojantis šeimos politiką Lietuvoje. Įstatymo 6 straipsnyje rašoma, kad viena iš šeimos stiprinimo priemonių yra „vykdyti nuolatinę šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo stebėseną bei vertinimą“. Viena iš institucijų šeimos politikos įgyvendinimo ir formavimo sąraše yra Nacionalinė šeimos taryba (toliau – Taryba), Seimui atskaitinga institucija, kasmet rengianti metinį pranešimą apie šalies šeimų būklę ir šeimos politikos formavimo bei įgyvendinimo padėtį. Pranešimuose vis atkreipiamas dėmesys į tai, kad Lietuvoje nėra šeimos politikos stebėsenos rodiklių, instrumentų, leidžiančių įvertinti priemonių veiksmingumą.

2021 m. Taryba pristatė šeimai palankios aplinkos indekso studiją, kurios pagrindu siūloma sukurti Lietuvoje indeksą (Snieškienė, 2021). Juo naudojantis galėtų būti peržiūrima, analizuojama, įvertinama Vyriausybės ar kitų nacionalinių ir savivaldybių lygio valdžios institucijų veikla, taip užtikrinant šeimai palankią politiką. Studijoje pristatyta, kas literatūroje laikoma šeimos gerove ir šeimai palankia aplinka, nustatytos pagrindinės šeimos gerovės indekso sritys ir su jomis susiję galimi kriterijai, tačiau iki šiol Lietuvoje nėra suformuoto ir taikomo indekso su konkrečiais rodikliais. Taryba šią studiją pristatė Seimo Socialinių reikalų ir darbo komiteto, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – SADM) atstovams, siekiant, kad ministerija perimtų rengti indekso modelį ir vykdytų jo stebėseną, tačiau pasiūlymas nesulaukė palaikymo.

2025 m. Seime buvo svarstomas pasiūlymas dėl Šeimos stiprinimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto¹, kuriuo siekiama pavesti SADM sukurti ir vykdyti šeimai palankios aplinkos indekso stebėseną, o Tarybai – vertinti šio indekso duomenis ir juos pristatyti Seimui savo rengiamame metiniame pranešime. Vis dėlto politinės diskusijos parodė, kad trūksta supratimo apie tokio indekso turinį, taikymo principus ir praktinę naudą, todėl projektas buvo grąžintas tobulinti.

Nacionaliniuose strateginiuose dokumentuose, tokiuose kaip 2021–2030 m. Nacionalinis pažangos planas ir Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“, yra numatyti tikslai, susiję su socialinės gerovės ir įtraukties bei Lietuvos demografinės padėties gerinimu, kurie yra susiję su šeimos politika. Jų įgyvendinimo vertinimas siejamas išmatuojamais rodikliais, kurių vienas iš šaltinių yra numatyta vykdyti tyrimus apie šeimų kūrimą ir iširimą, santykius šeimose, vaikų susilaukimą ir auginimą, santykius tarp kartų bei šiuos šeimos procesus sąlygojančius veiksniai (Lietuvos ilgalaikis socialinis ir Gimstamumo ir šeimos tyrimai), tačiau planuojama, kad rezultatai bus prieinami tik 2028 m.

¹ Šeimos stiprinimo įstatymo Nr. XIII-700 9 ir 12 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas Nr. XVP-188, svarstytas 2025-05-20 Seimo posėdyje.

Tyrimo problema

Lietuvos šeimos politikos tyrimuose dažniausiai analizuojamos pavienės temos, atskiros politikos priemonės ar šeimoms kylančios problemos. SADM šeimos politikos priemones taip pat vertina atliekant dažniausiai pavienius tematinis vienos srities tyrimus ir vykdo Bazinių paslaugų šeimai paketo bei Socialinės paramos veiksmingumo indekso stebėseną, tačiau šių priemonių rodikliai apima tik socialinės paramos ir paslaugų sritį ir neužtikrina visapusiško šeimos politikos vertinimo. Taryba teikia bendrą šeimų būklės ir šeimos politikos įgyvendinimo vertinimą, tačiau neturi nuoseklios vertinimo struktūros, todėl šeimos politikos vertinimas yra atliekamas fragmentiškai.

Nors mokslinėje literatūroje vis dažniau diskutuojama dėl šeimos politikos ir gerovės indeksų taikymo, kaip priemonės, kuri galėtų būti ypač naudinga politikos formuotojams priimti labiau pagrįstus politinius sprendimus (Elizalde-San Miguel et al., 2019), tačiau iki šiol nėra sukurta nuosekli vertinimo sistema ir tokių tyrimų pritaikymas, formuojant šeimos politikos indeksą, Lietuvoje nėra analizuotas. Visa tai suponuoja poreikį tirti, kokios yra prielaidos Lietuvos kontekste pritaikyti užsienio šalių šeimos politikos mokslinėje literatūroje aprašytus indeksus.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti mokslinius straipsnius apie šeimos politikos ir gerovės indeksus ir identifikuoti šeimos politikos sritis, galinčias sudaryti indeksą ir atskleisti tokio indekso rodiklius.

Siekiant šio tikslo yra formuluojami tokie **uždaviniai**:

1. Atlikti teorinę šeimos politikos sampratos ir atliekamų šeimos politikos vertinimų Lietuvoje analizę.
2. Išanalizuoti indekso, kaip šeimos politikos vertinimo metodo, tinkamumą ir praktinio taikymo galimybes, palyginti Lietuvos ir tarptautines su šeimos politika susijusias vertinimo priemones.
3. Atlikti sisteminę mokslinės literatūros analizę šeimos politikos ir gerovės indeksų tema.
4. Įvertinti iš literatūros analizės išskirtų sričių ir kriterijų tinkamumą Lietuvos kontekstui ir suderinti modelį su Šeimos stiprinimo įstatymu bei kitais su šeimos politika susijusiais vertinimo modeliais ir Lietuvos strateginiais dokumentais.
5. Suformuluoti prielaidas šeimos politikos indeksui.

Šio kokybinio tyrimo uždaviniai įgyvendinami analizuojant mokslinę literatūrą, remiantis Šeimos stiprinimo įstatymu ir kitais nacionaliniais strateginiais dokumentais bei vertinimo priemonėmis, kurios atspindi šeimos politikos vertinimui aktualius aspektus.

Darbą sudaro teorinė ir empirinė dalys. 1 dalyje analizuojama šeimos politikos samprata mokslinėje literatūroje, jos reikšmė socialinei politikai, šeimos politikos lauko kompleksiskumas ir pagrindiniai iššūkiai bei Lietuvoje atlikti moksliniai ir instituciniai šeimos politikos vertinimo tyrimai. 2 dalyje apžvelgiamas indekso, kaip politikos vertinimo metodo, tinkamumas ir praktinės pritaikymo galimybės, taip pat pateikiama Lietuvos ir tarptautinių, su šeimos politika susijusių indeksų ir kitų priemonių apžvalga. 3 dalyje pristatomas tyrimo metodas. 4, 5, 6 dalyse analizuojami tyrimo rezultatai, apimantys bibliografinių duomenų, turinio ir metodologijos analizę. 7 dalyje atliekamas sistemintės literatūros analizės pagrindu sudaryto apibendrinto modelio derinimas su Lietuvos kontekstui aktualiais šaltiniais ir pateikiamas siūlomas indekso modelis. Indekso taikymo prielaidos aptariamoms diskusijoms dalyje, o išvadose pateikiami apibendrinti tyrimo rezultatai.

Indekso suformavimas bus naudingas ne tik socialinės politikos formuotojams, bet taip pat šis darbas papildys mokslinę literatūrą, pristatančią šeimos politikos indeksus, identifikuodamas esamus trūkumus mokslinėje literatūroje siūlomuose indeksuose bei atskleidžiant, kokie rodikliai yra svarbūs formuojant Lietuvos kontekstui tinkamą modelį. Kadangi šis darbas rengiamas Nacionalinės šeimos tarybos užsakytu, planuojama, kad aprašytos indekso modelio sritys bus naudojamos kaip struktūra rengiant Tarybos metinį pranešimą, kol nebus parengtas galutinis indeksas. Taigi, šio tyrimo duomenys prisidės stiprinant žinias apie šeimos politiką, kuri yra socialinės politikos dalis.

1. Šeimos politika

Mokslininkai pastebi, kad šeima, kaip viena iš pagrindinių šiuolaikinės visuomenės institucijų, lieka neginčytina dėl savo svarbos (Pinkerton, Dolan, & Canavan, 2016). Šeima laikoma visuomenės pamatu (Adema et al., 2020). Ji atlieka esmines funkcijas: užtikrina individualią ir kolektyvinę gerovę, perduoda kultūrą, kuria socialinį kapitalą ir formuoja emocinį ugdymą (Aref, 2024). Šeimos politikos daroma įtaka visuomenei ir ateities kartoms yra itin svarbi ir nuo šios politikos rezultatų priklauso šalies socialiniai ir ekonominiai ištekliai.

Šeimos raida, pokyčiai šeimos viduje ir jos santykis su išore, šeimos vystymasis daro įtaką visai visuomenei, todėl valstybei svarbu remti šeimas. Nors daugelį funkcijų šeima gali atlikti savarankiškai, priklausomai nuo esamos situacijos joje, valstybės intervencija yra reikalinga, kad šeimos galėtų ir toliau atlikti savo funkcijas. Tyrimai rodo, kad politika, kuri remiasi šeimos stiprinimu, yra efektyvesnė ir tvaresnė (Bogensneider & Corbett, 2010), todėl formuojant politiką yra svarbu matyti šeimą kaip visumą, o ne pavienį individą (Durasiewicz, 2016). Vis dėlto, atkreipiamas dėmesys, kad šeimos politika gali duoti nenumatytus rezultatus (Adema et al., 2020). Pavyzdžiui, yra priemonės, galinčios padidinti moterų dalyvavimą darbo rinkoje, tačiau tuo pačiu metu tai gali paskatinti lyčių nelygybę joje.

Šeimos politika grindžiama principu, jog šeima yra pagrindinė vaikų auklėjimo ir socializacijos institucija, o valstybės pagalba šeimoms vertinama kaip investicija į gimstamumą, potencialią darbo jėgą, nuo kurios ateityje priklausys šalies ekonominis vystymasis ir socialinių problemų mažinimas (Kammerman, 1996; Thévenon & Gauthier 2011; Durasiewicz, 2016). Tai rodo, kad šeimos politika nėra tik pagalba šeimoms, bet veikia kaip visuomenės raidos veiksnys.

Tarptautiniu mastu pastebėta, kad šeimos politika nėra vienoda. Nors šalys narės turi numatę šeimos politikos priemones, paramos rūšys ir pagrindiniai tikslai labai skiriasi. Mokslininkų teigimu, politikos efektyvumas priklauso nuo kultūrinio ir istorinio konteksto, požiūrio į santuoką ir lyčių vaidmenis (Adema et al., 2020). Europoje šeimos politika labiausiai yra orientuota į gimstamumo skatinimą, o, pavyzdžiui, Amerikoje šeimos politika labiau susijusi su santuokų kūrimu (Cherlin, 2019). Be to, šeimos politikoje pastebimas lūžis dėl ryškėjančios šeimos formų įvairovės, santuoką keičia ilgalaikės partnerystės (ypač pastebima Šiaurės ir Vakarų Europoje).

1.1. Šeimos politikos reikšmė socialinėje politikoje

Šeimos politika ilgą laiką buvo matoma kaip sudedamoji socialinės politikos dalis. Mokslininkų teigimu, tik per pastaruosius penkiasdešimt metų buvo išvystytas šeimos politikos teorinis ir analitinis laukas, tačiau pastebima, kad šeimos politika išlieka tarsi periferinė socialinės politikos dalis ir šeimos klausimams vyriausybių darbotvarkėse pradėta teikti pirmenybė tik pastaraisiais dešimtmečiais (Adema et al., 2009; Ooms, 2019). Vis daugiau dėmesio skiriama šeimoms ne tik politinėse diskusijose. Galima spręsti, kad šeimai teikiama pirmenybė, nes šalių viešosios išlaidos šeimoms po truputį auga (Adema et al., 2020).

Šeimos politika nėra tik paramos šeimoms skyrimas, ji apima platesnį valstybės kultūrinių ir socialinių tikslų siekimą (Soss & Schram, 2007). Siekiant suprasti ir identifikuoti šeimoms kylančias problemas, keliamas klausimas, kaip stiprinti šeimas, atsižvelgiant į vaikų gerovę. Literatūroje teigiama, kad, jei šeimos politika yra orientuota į vaiko gerovę, rezultatai gali prisidėti ne tik prie šeimos (pavyzdžiui per darbo ir šeimos gyvenimo suderinamumo problemų sprendimą ir lyčių lygybės skatinimą), bet ir visuomenės gyvenimo kokybės.

Vienu iš pagrindinių šeimos politikos tikslų laikoma šeimos gerovė. Ji – kaip atskaitos taškas analizuojant ir vertinant konkrečias priemones, kurios įgyvendinamos siekiant daryti teigiamą poveikį šeimoms (Zimmerman, 1992). Šeimos gerovės rodikliai apima įvairius rodiklius, tokius kaip pajamos, nedarbas, pasitenkinimas gyvenimu, savigarba, emocinė pusiausvyra, skyrybų skaičius, paauglių gimstamumas, išsilavinimas ar skurdo lygis. Vis dėlto ne visi šeimos politikos tikslą sieja su šeimos gerove, kiti autoriai šeimos gerovę aiškina per lyčių lygybės (Scanzoni et al., 1989) ar socialinio teisingumo principus (Spakes, 1991), kurie laikytini kryptimis, padedančiomis užtikrinti

šeimos gerovę. Šeimos gerovė gali pasireikšti per materialinį saugumą, emocinį stabilumą, darnius tarpusavio santykius ir socialinius ryšius, kurie matomi kaip svarbūs šeimos ir visuomenės kūrimui (Aref, 2024).

Šeimos politika užima itin svarbią vietą socialinės politikos struktūroje, nes ji tiesiogiai siejasi su socialinės apsaugos užtikrinimu, darbo rinkos, demografijos ir lyčių lygybės klausimais. Valstybei stiprinant šeimas finansine parama, teigiama, kad tai padeda sumažinti šeimų skurdo riziką (Gornick & Nell, 2018; EBPO, 2011; Thevenon, 2018). Tad pasitelkus šeimos politiką įsipareigojama spręsti socioekonominius iššūkius – nedarbo, nestabilaus darbo ir skurdo. Išsivysčiusiose šalyse šeimos politika laikoma dinamiškiausia gerovės valstybės politikos dalimi (Saraceno, 2023), kurios formavimuisi daro įtaką demografinės charakteristikos, darbo rinkos sąlygos, šeimos ir lyčių (lygybės) kultūra.

Gerovės valstybės koncepcijoje pabrėžiama, kad veiksminga šeimos politika turi padėti formuoti lygiaverčius santykiams tarp vyro ir moters, siekiant dalintis namų ruošos darbais, užtikrinti abiejų tėvų laisvą pasirinkimą derinant darbo ir šeimos įsipareigojimus (Esping-Andersen, 2009, 2016; Esping-Andersen & Billari, 2015, Durasiewicz, 2016). Per pastaruosius dvidešimt metų šis klausimas tapo vienu kertiniu šeimos politikos rūpesčiu daugelyje Europos valstybių (OECD, 2007). Mokslininkų teigimu, įvairios priemonės, tokios kaip tėvystės atostogų išplėtimas, ikimokyklinio ugdymo bei priežiūros paslaugų plėtra, prisideda prie lygių galimybių užtikrinimo skatinant moterų užimtumą, jų emocinę gerovę bei gimstamumą (Thevenon, 2016).

1.2. Šeimos politikos kompleksiskumas ir kryptys

Šeimos politikos tikslai ir priemonės dažniausiai yra daugialypiai, tarpusavyje susiję su kitais sektoriais, tad tai rodo, kad šeimos politikos laukas yra kompleksinis. Priemonių veiksmingumas tokiu atveju dažnai priklauso nuo jų suderinamumo su kitomis politikos sritimis (Adema et al., 2020). Mokslininkai pastebi, kad dėl to tyrimų srityje tampa sudėtingiau rinkti duomenis, išskirti analizės laukus ir galiausiai atlikti šalių lyginamuosius tyrimus (Saraceno, 2023). Tyrimų sritis tampa itin plati, o šalys, įgyvendinančios politiką, išsirenka skirtingus prioritetus, o tai lemia ir skirtingų priemonių taikymą. Be to, politikos proceso analizėje, itin svarbią dalį užima politikos koordinavimas. Kadangi šeimos politika formuojama ir įgyvendinama įvairiuose lygmenyse per skirtingus sektorius, ypač svarbu yra siekti tarpinstitucinio bendradarbiavimo, kad politika būtų įgyvendinta sėkmingai.

Kompleksiškumą galima paaiškinti ne tik per temų įvairovę, bet ir tai, kaip skirtingai ši politika gali būti įgyvendinama: implicitine forma, kai šeimai daroma teigiama įtaka netiesiogiai per kitas politikos sritis, arba eksplicitine – priemonės į tiesiogiai nukreiptos į šeimos poreikių tenkinimą. Kai

kurie šeimos politikos tikslai siekia „aprūpinti“ šeimas, o kiti – „reguliuoti“ šeimos elgesį ir suderinti jį su socialinėmis normomis (Adema et al., 2020). Politikos priemonės gali būti tiesioginės (piniginės išmokos, paslaugų teikimas), arba netiesioginės (infrastruktūros užtikrinimas), teisinės (motinystės / tėvystės, vaiko priežiūros atostogos; įstatymai, reguliuojantys šeiminių gyvenimą), ekonominės (mokesčių lengvatos, subsidijos, kompensacijos) (Berger & Carlson, 2020).

Šeimos politikai tenkantis itin didelis iššūkis – spręsti demografijos iššūkius, susijusius su mažėjančiu gimstamumu ir visuomenės senėjimu (Durasiewicz, 2016). Be to, besikeičiantis lyčių vaidmenų pasiskirstymas vis dar veikia šeimos politikos lauką. Skiriama daugiau dėmesio lyčių lygybei, darbo ir šeimos derinimui, tėvystės pareigų pasidalijimui. Lyčių lygybės stiprinime skatinamas abiejų tėvų užimtumas – veiksmingiau siekiama integruoti moteris į darbo rinką, o vyrams siekiama sudaryti sąlygas aktyviau dalyvauti vaiko priežiūroje. Kad šis principas būtų sėkmingai įgyvendintas, reikalingas platus vaiko priežiūros paslaugų tinklas ir sudarytos sąlygos tėvams derinti darbo ir šeimos įsipareigojimus (lankstus darbo grafikas bei tėvystės atostogų sistema) (Adler & Lenz, 2023).

Bandant apžvelgti šeimos politikos lauke esančias temas, išskiriamos šios: vaikų ir šeimų skurdas, vaikų vystymasis, šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas, paauglių nėštumo prevencija, vaiko gerovės paslaugos, smurtas artimoje aplinkoje, skyrybos, pasiruošimo šeimos kūrimui ugdymas, tėvystės programos bei kelių besiskinančios šios temos: ilgalaikė artimųjų priežiūra; pagalba šeimai turėti norimą skaičių vaikų (Ooms, 2019; Adema et al., 2020). Šių temų svarba gali būti skirtinga priklausomai nuo šalies.

1.3. Iššūkių šeimos politikai

Kaip minėta ankstesniame skyriuje, šeimos politikos laukas pasižymi kompleksiskumu, todėl politikos formavimo ir įgyvendinimo procesuose kyla įvairių konceptualių, socialinių ir ekonominių, administracinių iššūkių, o tai lemia ir pačios politikos rezultatus. Vis dėlto, ne tik politikos kompleksiskumas lemia iššūkius šios politikos formavimui.

Modernioje visuomenėje šeimos politika patiria reikšmingus struktūrinius ir kultūrinius pokyčius. Vienas svarbiausių konceptualių iššūkių, kurį aptaria mokslininkai, tai klausimas, dėl šeimos sampratos, ką laikome šeima (Adler & Lenz, 2023; Ooms, 2019). Ilgą laiką šeima buvo tapatinama su sutuoktinių ir jų biologinių vaikų namų ūkiu (1950-1960 m. tokios šeimos forma buvo pagrindas EBPO šalyse). Tačiau šeimos politikos raidos istorijoje palaipsniui atkreiptas dėmesys į įvairesnes šeimos formas: niekada nesusituokę, išsiskybę, gyvenantys kartu ar atskirai, susituokę ar išsiskybę, neauginantys vaikų, tos pačios lyties asmenų šeimos (Berger & Carlson, 2020; Adema et al., 2020; Adler & Lenz, 2023).

Šeimos struktūros pokyčiai ir sparčiai besikeičiančios gyvenimo sąlygos padidino neapibėžtumą dėl šeimos stabilumo ir santykių (Seltzer, 2019). Šiuolaikinėje visuomenėje šeimos vis dažniau susiduria su šeimos kūrimo iššūkiais, keičiantis visuomenės normoms, silpnėja tradicinės šeimos sampratos dominavimas (Adler & Lenz, 2023). Šeimos kuriamos vis dažniau nesudarant santuokos, fiksuojami didesni skyrybų rodikliai, mažėjantys gimstamumo rodikliai, nevaisingumo paplitimas ir kitokie šeimų formų sudarymai.

Šeimos formų įvairovė itin išplečia analizės lauką, o tai mokslininkams sukelia iššūkių renkant duomenis. Darosi svarbu ne tik fiksuoti partnerystės formą, bet ir atkreipti dėmesį, kaip partnerystės forma keičia ir vaikų bei suaugusiųjų santykių modelius šeimoje (Adler & Lenz, 2023). Tarptautinė migracija taip pat plečia šią šeimos formų įvairovę ir daro didelę įtaką šeimos gyvenimui (Saraceno, 2023).

Šeimos politika turėtų būti formuojama atsižvelgiant į minėtus iššūkius, ieškant būdų, kaip stiprinti įvairias šeimas ir užtikrinti paramą joms. Nors dažniausiai šeimos politika yra orientuojama į šeimas su vaikais (Durasiewicz 2016; Berger & Carlson, 2020), vis dėlto mokslininkai pažymi, kad šeimos politika turėtų atkreipti dėmesį į labiausiai pažeidžiamas šeimas, tokiu būdu sprendžiant nelygybės problemą. Papildomos paramos dažniausiai reikia vieniems tėvams, šeimoms, kuriose yra negalią turinčių narių, šeimoms patiriančioms smurtą, gausioms šeimoms, LGBTQI+ bei migrantų šeimoms. Mokslininkai atkreipia dėmesį, kad šeimų įvairovė ne visada yra savanoriškai pasirinkta, todėl šių grupių atvejus reikia vertinti atidžiai ir rūpestingai. Senėjančios visuomenės kontekste atsiranda poreikis plėsti šeimos ratą, įtraukiant ir vyresnius šeimos narius, todėl svarbu skirti dėmesio ir į tai.

Reikalinga ne tik performuoti teises nuostatas, orientuotas į įvairias šeimos formas, bet ir pritaikyti atitinkamas politikos priemones, kad nė viena šeima nepatirtų stigmatizacijos. Šeimų įvairovės samprata turėtų tapti atspirties tašku šeimos politikoje, nes taikomos priemonės ne visiems veikia vienodai, todėl ir poveikis gali skirtis (Saraceno, 2023).

1.4. Šeimos politikos vertinimas Lietuvoje

Moksliniai tyrimai

Pastarąjį dešimtmetį Lietuvos mokslininkai šeimos politiką analizavo įvairiais aspektais. Tyrimuose dėmesio skirta darbo ir šeimos derinimo klausimams derinant juos su socialinės paramos priemonėmis (Skučienė et al., 2025), ypač vaiko priežiūros atostogų politikai (Brazienė ir Vyšniauskienė, 2019; 2023; Skučienė ir Brazienė, 2022), šeimos politikos įtakai gimstamumui (Stankūnienė et al. 2013; Stankūnienė, 2019). Atlikti tyrimai, nagrinėjantys vienų motinų padėtį šeimos politikos kontekste (Stankūnienė et al. 2016; Skubiejūtė, 2021), gausių šeimų iššūkius

(Senkuvienė, 2021; Lipnevič, 2021); kompleksinių paslaugų šeimai trūkumus (Pankova, 2019), taip pat šeimos politikos priemonių palyginimus su kitomis šalimis (Marcinkevičiūtė ir Balzakienė, 2014; Stankūnienė, 2019). Analizuoti lyčių nelygybės klausimai (Andrikienė ir Vaičiūnienė, 2016), iššūkiai vaiko teisių apsaugoje (Tamutienė, 2018), demografiniai procesai ir struktūrų pokyčiai (Stumbrys, 2021; 2023; Maslauskaitė, 2023; Galdauskaitė, 2023; Jasilionis ir Cibaitė, 2023), šeimos modelio kaita ir jos ryšys su šeimos politikos priemonėmis (Galdauskaitė, 2023, Baublytė ir Maslauskaitė, 2021; Stankūnienė et al., 2013; Maslauskaitė, 2023; 2024). Senkuvienė (2018) susistemino Lietuvos tyrėjų atliktas įvairiais šeimos politikos klausimais, išskirdama tris pagrindinius šeimos politikos tyrimų pjūvius: moterų įsitraukimas į darbo rinką, vaikų skurdo rizika bei lyčių lygybė Lietuvoje.

Mokslinėje literatūroje pabrėžiama, kad paramos šeimai sistema išsiskiria nestabilumu ir nenuoseklumu (Senkuvienė, 2018). Jos raida vertinama prieštaringai: sovietmečiu dominavusį defamilializmą po Nepriklausomybės atkūrimo pakeitė familializmas, o nuo 1997 m. fiksuojamas grįžimas defamilializmo link (Aidukaitė ir Senkuvienė, 2019). Tyrėjai pažymi, kad šeimos politikos formavimas Lietuvoje vyko prieštaringai, dažnai prasilenkiant su Vakarų šalių jau patikrinta modernizacijos kryptimi. Vienoje naujausių apžvalgų apie šeimos politikos padėtį Lietuvoje teigiama, kad nors šeimos politikos teisinis reguliavimas Lietuvoje dera su europiniais standartais, tačiau realybėje politikos įgyvendinimas neatitinka keliamų lūkesčių (Senkuvienė, 2018).

Politikos priemonės ilgą laiką orientuotos į finansinės paramos teikimą – išmokas, kurios buvo skirtos socialinę riziką patiriančioms šeimoms, o paslaugos buvo menkai plėtojamos (Senkuvienė, 2018). Pastebėta ne tik tai, kad šeimos politikos srityje įstatymai yra keičiami dažnai, kas veda prie politikos nenuoseklumo, neveiksmingumo ir prastų rezultatų, politika yra deklaratyvi, bet atskleista ir tai, kad nėra bendros vizijos šalies šeimos politikos klausimais ir net politikai neturi aiškių tikslų, ko siekia šioje srityje (Vyšniauskienė, Brazienė, 2017; Senkuvienė, 2018). Lyginamoji analizė apie Lietuvos ir Nyderlandų šeimos politikos priemones ir jų prieinamumą parodė, kad Lietuvos šeimos politika yra fragmentiška, orientuota į socialinės rizikos šeimų rėmimą, pasigendama tarpinstitucinio bendradarbiavimo (Marcinkevičiūtė, Balžekienė, 2014). Be to, Lietuvoje vis dar trūksta sistemingos, mokslinės ir kritinės vaiko teisių apsaugos bei socialinių paslaugų šeimai analizės, nors šios sritys sudaro svarbią vaiko ir šeimos gerovės politikos dalį (Naujanienė et al., 2021). Pastebima, kad esami tyrimai tik iš dalies atskleidžia praktinį sistemos veikimą ir iššūkius su kuriais susiduria šeimos (Tamutienė, 2018).

Lietuvoje, kaip ir daugelyje Europos valstybių, mokslininkai fiksuoja demografines problemas: mažėjantis gimstamumas, senstanti visuomenė, vėlesnis moterų gimdymas, auganti kohabitacija ir skyrybų mastas (Senkuvienė, 2018). Šie procesai siejami su antruoju demografiniu perėjimu, o tokiu atveju, anot mokslininkų, valstybė turi skirti daugiau dėmesio šeimai palankiai politikai kurti,

užtikrinančios profesinės veiklos ir šeimos įsipareigojimų derinimą, lyčių lygybę ir moterų dalyvavimą darbo rinkoje.

Apibendrinant Lietuvoje atliktų šeimos politikos tyrimų metodus, galima pastebėti, kad analizėje dažnai derinami tiek kokybiniai, tiek kiekybiniai metodai. Tyrėjai remiasi mokslinės literatūros analize, teisės aktais ir dokumentais, MISSOC duomenų baze ir užsienio programų analize. Yra tyrimų, kuriuose atliekami interviu su politikos formuotojais, ekspertais bei šeimomis, remiamasi reprezentatyvių apklausų rezultatais, atliekamos atvejo analizės. Kiekybiniuose tyrimuose remiamasi statistiniais duomenimis iš Valstybės duomenų agentūros, Sodros, Eurostat, kitų tarptautinių tyrimų.

Instituciniai tyrimai

Nacionalinė šeimos taryba, institucija, atskaitinga Seimui, vertina šeimos politikos formavimą ir įgyvendinimą, analizuoja teisės aktų bei programų poveikį šeimai bei kasmet rengia pranešimą apie šalies šeimų būklę ir šeimos politikos formavimo bei įgyvendinimo padėtį. Taryba nuo pat pirmųjų analizių atkreipė dėmesį į tai, kad Lietuvoje nėra šeimos politikos stebėsenos rodiklių, instrumentų, leidžiančių įvertinti priemonių veiksmingumą. Pranešimuose analizuojamos įvairios sritys, darančios įtaką šeimos gerovei, akcentuojama, kad politika yra fragmentuota, pasigendama holistinio požiūrio į šeimos gerovę. Be to, pažymimos demografinės tendencijos, atskleidžiant regioninius skirtumus ir paslaugų trūkumą. Naujausiuose pranešimuose teigta, kad trūksta tarpinstitucinio, koordinuoto bendradarbiavimo šeimos politikos srityje. Galiausiai atkreipiamas dėmesys į tai, kad trūksta mokslinių tyrimų, analizuojančių priemonių, paramos mechanizmų efektyvumą, kuriant šeimai palankią aplinką, ilgalaikėje perspektyvoje.

2022 m. pirmajame pranešime „**Apie šeimų būklę Lietuvoje**“ pažymėta, kad iki šio pranešimo šeimų situacijos Lietuvoje analizės nebuvo rengiamos, politikos formuotojai nežino, ar formuojama, įgyvendinama politika prisideda prie šeimos gerovės. Šiame pranešime pateikiama plataus spektro Lietuvos šeimų situacijos skirtingų sričių, besirūpinančių šeima, sistemų (švietimas, sveikatos apsauga, darbo rinka, socialinė, vaiko teisių apsauga, kultūra, ekonomika, susisiekimas) apžvalga.

2023 m. antrajame pranešime „**Lietuvos demografinės tendencijos viešosios politikos kontekste**“ daugiausia dėmesio skiriama mažam gimstamumui, dideliame mirtingumui ir emigracijai kaip pagrindiniams gyventojų skaičiaus mažėjimo veiksniams. Pažymima, kad viešosios politikos sprendimai turi būti paremti demografijos stebėseną. Kadangi demografijos klausimai reikalauja tęstinių sprendimų, rezultatai bus matomi tik ateityje, bet reikia nepasiduoti pesimizmui ir spręsti klausimus nedelsiant. Taryba konstatavo, kad reikia daugiau socialinės priežiūros ir slaugos paslaugų, reikalinga spręsti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo iššūkius regionuose, specialistų trūkumą. Taip pat fiksuojama, kad yra numatytos priemonės tam tikruose strateginiuose dokumentuose, tačiau nėra tam skirta finansavimo, o kitos priemonės, nors yra įgyvendinamos,

nežinoma, ar yra efektyvios. 2024 m. trečiajame pranešime „**Tarpinstitucinis bendradarbiavimas formuojant ir įgyvendinant šeimos politiką Lietuvoje**“, analizuotas institucijų bendradarbiavimas, atskleidžiant, kaip teisėkūros paskatinti pastarųjų metų pokyčiai šeimos politikos institucinėje sąrangoje paveikė bendradarbiavimą tarp valstybės ir savivaldybių institucijų, skatinančių ir koordinuojančių, kaip visa tai prisideda prie bendradarbiavimo. Tai kol kas vienintelis pranešimas iš Tarybos, kuriame buvo pasirinkta vertinti ne šeimų būklę, bet šeimos politikos formavimo bei įgyvendinimo padėtį. 2025 m. ketvirtajame pranešime „**Jaunos šeimos Lietuvoje. Demografinės situacijos analizė**“ fiksuota, kad Lietuvoje iki šiol neturime aiškaus bendro vaizdo, trūksta stebėsenos instrumentų, mokslinių analizių ir vertinimų. Tarybos metiniuose pranešimuose demografijos klausimais iš dalies atkartojami anksčiau Tarybos išsakyti vertinimai ir siūlymai. Pranešime teigiama, kad turime per mažai įrodymais grįstų tyrimų, kuriuose būtų nagrinėjamas konkrečių demografinės politikos priemonių veiksmingumas Lietuvoje. Stokojama tyrimų apie regioninius skirtumus, kokios paramos formos veiksmingiausios.

Tarybos pranešimuose daugiausia naudojami antriniai šaltiniai – ankstesni tyrimai, statistiniai duomenys (Eurostat, Lietuvos statistikos departamento, gyventojų surašymų), mokslininkų skaityti pranešimai konferencijose, reprezentatyvios apklausos (Europos socialinis tyrimas). Analizei taikomi aprašomosios statistikos metodai, dokumentų analizė, interviu bei fokus grupės. Nors pranešimuose remiamasi moksline ir statistine baze, trūksta aiškių kriterijų, leidžiančių nuosekliai vertinti šeimos politiką. Dėl to vertinimai fragmentiški, be vientisos koncepcijos, tačiau matyti pastangos identifikuoti aktualiausias šeimos politikos problemas įvairiose srityse, iš įvairių perspektyvų.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija yra viena pagrindinių institucijų, atsakingų už šeimos politiką, todėl ši ministerija inicijuoja ir užsako tyrimus, susijusius su šia sritimi. SADM pastarųjų metų tyrimai daugiausiai orientuoti į šeimos politikos priemonių ir paslaugų prieinamumo vertinimą, finansinės paramos, paslaugų kokybės ir prieinamumo aspektus.

2019–2022 m. SADM atliko savarankiškus tyrimus „**Tipinių šeimų rodiklių apžvalga**“, kuri išryškino šeimų, ypač vienu ir gausių šeimų, finansinį pažeidžiamumą. Nustatyta, kad būtų svarbu peržiūrėti išmokų vaikams mokėjimo sąlygas ir dydžius. 2018 m. pristatytas tyrimas „**Finansinių paskatų ir paslaugų jaunoms ar vaikus auginančioms šeimoms plėtros galimybių analizės tyrimas**“ atskleidė Lietuvoje taikomų šeimos politikos priemonių efektyvumo, prieinamumo, kokybės bei plėtros problemas, ypač šeimos ir darbo derinimo srityje. Tyrime taip pat analizuotos gerosios ES šalių patirtys, pabrėžtas poreikis tobulinti šeimos politikos organizacinius aspektus. Šio tyrimo ataskaita buvo remiamasi rengiant Bazinį paslaugų šeimai paketą. 2021 m. tyrime „**Paslaugų šeimoms prieinamumo analizė**“ nustatyta, kad šeimų poreikiams atliepti labiausiai trūksta odontologijos paslaugų, o socialiai pažeidžiamos šeimos, auginančios negalią turinčius vaikus,

susiduria su švietimo ir psichologinės pagalbos paslaugų trūkumu. Atliktuose interviu šeimos akcentavo biurokratijos, informacijos stokos ir finansinių sunkumų problemas (ypač transporto ir būsto srityse). 2023 m. tyrime „**Vaikų priežiūros paslaugų įvairovės ir prieinamumo Lietuvoje galimybių studija**“ apžvelgta Lietuvos vaikų priežiūros paslaugų sistema, jos sąveika su kitomis sistemomis, atlikta užsienio šalių patirties analizė. Pasitelkus ekspertus, atskleistos tokios problemos kaip paslaugų fragmentiškumas, koordinuotumo stoka ir specialistų trūkumas. Atkreiptas dėmesys rekomendacijose į ikimokyklinio amžiaus vaikų priežiūros paslaugų plėtrą.

2025 m. Vyriausybės kanceliarijos apžvalga „Su šeimos politika susijusių globalių tendencijų ir ateities scenarijų apžvalga“ orientuota į ilgalaikių pokyčių prognozavimą iki 2050 m.. Joje išryškinti tokie iššūkiai kaip demografinis disbalansas, šeimos formų įvairovės augimas, būsto prieinamumo problemos, psichikos sveikatos krizė bei didėjantis dirbtinio intelekto ir klimato kaitos poveikis šeimų gyvenimui. Atkreipiamas dėmesys į visuomenės poliarizaciją dėl šeimos sampratos.

Šiuose tyrimuose taikyti įvairūs metodai, leidę atskleisti tiek šeimų patirtis, tiek platesnius struktūrinius procesus. Daugiausia naudota kokybinė analizė – politikos priemonių ir užsienio šalių patirčių palyginimas, ekspertų apklausos bei strateginių dokumentų vertinimai. Viena iš tyrimų atlikti hipotetinių šeimų modelio skaičiavimai, siekiant įvertinti mokesčių ir išmokų sistemos poveikį. Kitame tyrime pasitelkta kiekybinė apklausa (1023 respondentai), statistiniai metodai ir paslaugų poreikio bei kokybės reitingavimas.

Pastebėtina, kad mokslininkų tyrimuose dažniausiai dominuoja specifinių šeimos politikos problemų analizė, Nacionalinė šeimos taryba kasmet apžvelgia šeimų situaciją, remiantis demografiniais, statistiniais duomenimis, o SADM inicijuoja pavienius paslaugų prieinamumo vertinimus, tačiau iki šiol nėra atliekančių šeimos politikos priemonių ir paslaugų vertinimo, trūksta kompleksinės, empiriniais kriterijais grįstos šeimos politikos priemonių bei jų efektyvumo vertinimo sistemos.

2. Šeimos politikos vertinimo būdai

Viešosios politikos vertinimas naudojamas siekiant nustatyti taikomų priemonių tinkamumą. Ankstesni politikos efektyvumo vertinimo metodai buvo orientuoti daugiausia į kiekybinius rodiklius: vertinta priemonių egzistavimas, jų skaičius bei finansiniai ištekliai, skirti jų įgyvendinimui. Tačiau tokie matavimai pateikdavo tik ribotą informaciją, nes tai neatskleisdavo realaus poveikio paslaugos gavėjams, ar numatyta priemonė prisidėjo prie problemos sprendimo, fiksuojant esminius rezultatus (Ooms, 2019). Kaip jau ankstesnėse dalyse išaiškinta, šeimos politikos laukas yra kompleksinis ir platus, todėl nepaisant to, kad yra gausu statistinių duomenų apie šeimoms

kylančias problemas, tie duomenys yra įvairūs, skirtingo pobūdžio ir sunkiai tarpusavyje palyginami (Adema et al., 2009).

Mokslininkai pastebi, kad vis dar nėra bendro sutarimo, kaip vertinti šeimos politiką (Adema et al., 2020). Siekiant užtikrinti nuoseklų ir kokybišką vertinimo procesą, būtina turėti vieningas matavimo priemones, kurios galėtų padėti ne tik objektyviau vertinti politiką, bet ir leistų atlikti lyginamuosius tyrimus.

2.1. Indeksas kaip politikos vertinimo įrankis

Šeimos politikos veiksmingumo vertinimas yra nepakankamai ištirtas. Kadangi ši politika apima tarpusavyje susijusias įvairias sritis, jos analizei reikalingas instrumentas, galintis aprėpti kompleksinius reiškinius (Greco et al., 2017). Analizuojant kompleksinę politiką, reikalinga ją vertinti kaip integruotą visumą, neužtenka žiūrėti į atskiras jos dalis (Michener, 2015).

Socialiniuose moksluose indeksas pasitelkiamas siekiant analizuoti sudėtingus, tiesiogiai neišmatuojamus reiškinius, kuriuos sudaro keli kintamieji rodikliai (Babbie, 2010). Tai sudėtinis matas, apibendrinantis keletą konkrečių stebėjimų ir padedantis aiškinti bendresnius aspektus. Indeksas palengvina reiškinio analizę, leidžia aiškinti plataus diapazono kintamuosius, supaprastinant stebimų rodiklių skaičiavimą, neprarandant svarbių duomenų ir išlaikant objektyvumą.

Indekso kūrimas reikalauja itin kruopštaus ir nuoseklaus darbo su teorija ir statistiniais duomenimis. Literatūroje teigiama, kad nėra vieno geriausio modelio pagal kurį būtų galima kurti indeksą, ypač, kai indeksai skiriasi savo apimtimi ir tikslais. Vis dėlto egzistuoja bendri žingsniai, kuriais sekama, rengiant indeksą, ypatingą dėmesį skiriant galimiems agregavimo (svorio nustatymo) būdams (Tiszberger, 2018). Pirmiausia yra atliekama teorinės bazės apžvalga, kurioje yra apibrėžiamos sąvokos, išskiriamos kryptys, argumentuojama dėl pasirinktų sričių aktualumo. Antra, rodiklių atranka: atsirenkami patikimi ir prieinami duomenys, taip pat šiame žingsnyje yra tvarkomi trūkstami duomenys. Trečia, daugiamatė analizė, atmetami pertekliniai kintamieji ir tikrinama, ar empiriniai rezultatai dera su teorine analize. Ketvirta, normalizuojami rodikliai, siekiant suvienodinti skirtingus vienetų rodiklius, kad būtų galima atlikti palyginimus. Penkta, nustatomi rodiklių svoriai ir agregavimas pagal rodiklių svarbą ir sujungiami į bendrą indeksą. Galiausiai, neapibrėžtumo ir jautrumo analizė leidžia įvertinti indekso patikimumą.

Indeksas pasižymi keliais reikšmingais privalumais. Pasitelkus indeksą ir surinkus patikimą informaciją, ją galima tinkamai ir pagrįstai pasitelkti lyginamiesiems vertinimas. Rodikliai gali būti **palyginami** tarp skirtingų grupių, arba skirtingais laikotarpiais, todėl tai gali padėti fiksuoti ne tik politikos rezultatus, bet ir įvertinti pažangą, ilguoju laikotarpiu matyti bendras tendencijas ir pagal tai nusistatyti realistiškus, pasiekiamus tikslus. Indeksas gali padėti prognozuoti potencialius scenarijus dėl politikos intervencijos arba atskleisti, kas bus, jei politikos formuotojai nesiims jokių priemonių.

Kadangi indeksas padeda apžvelgti skirtingus politikos rezultatus, tai prisideda prie įrodymais grįsto politikos formavimo. Tokiu būdu politika gali būti vertinama nuosekliau ir holistiškiau, užtikrinant sistemišką požiūrį į jos raidą (Suess, 2014). Indeksas šiuo atveju veikia kaip **monitoringo** įrankis, leidžiantis nustatyti politikas spragas, atskleisti prioritetus, skatinti pozityvią konkurenciją, identifikuoti gerąsias praktikas bei efektyviau komunikuoti politikos kūrėjams apie politikos kryptis ir strateginius siekius sprendimų priėmėjams.

Kitas svarbus privalumas yra galimybė indeksą pasitelkti **advokacijos** ir socialinio spaudimo priemonės. Indeksas kaip advokacijos įrankis naudojamas tarptautinės politikos skaidrumui matuoti (Michener, 2015). Tai gali veikti kaip reitingavimo priemonė. Viešai pristatomi, sistemingu stebėjimu grįsti rodikliai daro poveikį politikos formuotojams, sprendimų priėmėjams, politiką įgyvendinantiems ir kitiems veikėjams. Statistiniai duomenys gali mobilizuoti ir informuoti veikėjus, motyvuoti kitus laikytis numatytų kriterijų bei daryti spaudimą siekiant politikos rezultatų gerinimo (Kelley & Simmons, 2015). Svarbu pažymėti, kad teigiami rodikliai gali paskatinti pastangas išlaikyti esamą padėtį / politiką.

Indeksai, nors ir turi savų privalumų, sulaukia pagrįstos kritikos dėl nepagrįstumo ir nepatikimumo (Crepaz & Chari, 2017). Indeksai gali **per daug supaprastinti sudėtingus reiškinius**, todėl prarandama dalis svarbios informacijos, indekso interpretavimas gali būti klaidinantis. Jei indekso metodologija nėra aiškiai apibrėžta, analizuojami duomenys gali iškreipti rezultatus, tad yra šališkumo rizika. Be to, sudarant indeksus daromos **subjektyvios prielaidos dėl svorių ir agregavimo lygmenų**, kas gali lemti ginčytinus rezultatus.

2.2. Esamų Lietuvos ir tarptautinių indeksų, susijusių su šeimos politika, apžvalga

Lietuvoje šiuo metu egzistuoja keli politikos vertinimo įrankiai, kuriuose atsispindi šeimos politikai svarbūs aspektai. Tai „Savivaldybių gyvenimo kokybės indeksas“ ir „Socialinės paramos veiksmingumo indeksas“ bei „Bazinių paslaugų šeimai paketo stebėsena“. Visų šių politikos vertinimo instrumentų tikslas yra prisidėti prie duomenimis grįstų sprendimų priėmimo viešajame sektoriuje, įvertinti esamą situaciją, parodyti skirtumus tarp šalies savivaldybių, stebėti priemonių veiksmingumą ir pagal gautus rezultatus skatinti politikos formuotojus tobulinti politiką. Taip pat savivaldybėms tai galimybė įsivertinti ir ieškoti gerųjų pavyzdžių. Vis dėlto, nors šie įrankiai apima ir šeimos politikai aktualias sritis, jie nėra pakankami visapusiškai šeimos politikos analizei.

Savivaldybių gyvenimo kokybės indeksas (Finansų ministerija atsakinga, pagal ES finansuojamą projektą) yra sudarytas iš 6 sričių ir 40 rodiklių. Indeksas remiasi rodikliais, susijusiais su administracine teritorija (infrastruktūra) ir pačiais gyventojais (paslaugos) (Lietuvos finansai, 2025). Remiantis šio indekso rezultatais, rengiamas savivaldybių gyvenimo kokybės ataskaitos,

rekomenduojama savivaldybėms atsižvelgti į rodiklius rengiant savivaldybės strateginį planą. Savivaldybės yra suskirstytos į klasterius pagal jas išskiriančius rodiklius: didieji miestai, kurortai, kaimiškosios savivaldybės, kitos savivaldybės. Indekso reikšmės savivaldybėse galima analizuoti pagal apskritis, savivaldybių klasterius, gyvenimo sritis bei metus. Šiuo indeksu siekiama įvertinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp savivaldybių. Šeimos politikai aktualūs rodikliai, pavyzdžiui galėtų būti šie:

- vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ugdyme, dalis tarp 1-6 metų amžiaus gyventojų;
- į mokyklą vežiojamų mokinių dalis savivaldybėje;
- dėl socialinių, psichologinių ir kitų priežasčių nesimokantys mokyklinio amžiaus vaikai, tenkantys 1 tūkst. nuolatinių mokyklinio amžiaus gyventojų;
- šeimos narių, buvusių sąrašuose socialiniam būstui nuomoti, skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų metų pabaigoje;
- bendrasis natūralios gyventojų kaitos rodiklis.

Šie rodikliai yra svarbūs, tačiau apima tik nedidelę dalį šeimos politikos vertinimo.

Šis indeksas buvo sudarytas atlikus gyvenimo kokybės matavimui skirtos mokslinės ir empirinės literatūros, taip pat tarptautinių organizacijų skaičiuojamų gyvenimo kokybės indeksų apžvalgą. Laikui bėgant metodika yra peržiūrima ir papildoma naujais rodikliais. Rodiklių reikšmės yra normalizuojamos perskaičiuojant jas su kitų metų to paties rodiklio minimalias ir maksimalias reikšmes, taip suvienodinant jų skalę, kad būtų galima atlikti palyginimus. Piniginės reikšmės rodikliai transformuojami iš nominalių į realias vertes pagal 2013 metų kainas. Toliau kiekvienas rodiklis yra padauginamas iš jam priskirto svorio, o gautos reikšmės sudedamos, taip gaunant subindekso reikšmę. Šios reikšmės dauginamos iš jam priskirto dar kito dydžio svorio ir rezultatai sudedami. Taip gaunama galutinė indekso reikšmė. Kadangi rodiklių normalizavimas atliekamas pagal 2013 m. reikšmes, vėlesniais metais kai kurie rodikliai gali viršyti tuometinį maksimumą. Tokiu atveju jų normalizuotos reikšmės išsiplečia už įprastos 0-1 ribos ir galutinė indekso vertė gali viršyti vienetą.

Socialinės paramos veiksmingumo indeksas (SADM atsakinga už stebėsenos vykdymą (duomenų rinkimas, apdorojimas, indekso apskaičiavimas ir pateikimas) pagal 2021 m. SADM ministrės įsakymą yra sudarytas iš 6 sričių ir 40 rodiklių. Šis indeksas gali būti analizuojamas, grupuojant savivaldybes pagal apskritį ir urbanizacijos lygį ar tipą bei filtruojamas pagal užimtumo lygį, vidutinį atlyginimą, amžiaus grupių struktūrą, migracijos rodiklius. Socialinės paramos veiksmingumo stebėsenos rodiklius sudaro trys rodiklių grupės. Konteksto rodikliai parodo socialinės paramos ir skurdo mažinimui svarbius socioekonominius veiksnius (nedarbę, dirbančiųjų skurdą, būsto išlaikymo našta). Proceso rodikliai atspindi socialinės paramos teikimo procesui svarbius

finansavimo rodiklius, paramos adekvatumą ir finansines paskatas dirbti atspindinčius rodiklius. Rezultato rodikliai rodo pagrindinius skurdo ir nepritekliaus rodiklius Lietuvoje ES kontekste.

Šiam indeksui yra parengtos ir viešai prieinamos „Socialinės paramos veiksmingumo stebėsenos Lietuvos Respublikos savivaldybėse metodinės gairės“ (metodinės gairės sukurtos pagal ES projektą „Paramos politikos pokyčių prognozavimo, sprendimų priėmimo, derinimo ir veiksmingumo stebėsenos sistemos sukūrimas“). Šiuo indeksu siekiama įvertinti socialinės paramos sistemą skurdo mažinimo, pagalbos, prevencijos srityse. Iš šeimos politikos perspektyvos vertinimo šis indeksas taip pat apima svarbius rodiklius:

- socialinę pašalpą gaunančių šeimų su vaikais, kurios yra ilgalaikiai socialinės pašalpos gavėjai, dalis;
- socialinę pašalpą gaunančių šeimų, kurioms socialinė pašalpa nesumažinta ir kurioms mokama ne tik vaikui priklausanti socialinė pašalpa, dalis;
- socialinės pašalpos gavėjų (šeimų), per metus gavusių bent vienos / bent trijų rūšies socialinę paslaugą, dalis tarp visų socialinės pašalpos gavėjų (šeimų);
- šeimų, kurios augina vaikus, gauna socialinę pašalpą ir kurių bent vienas suaugęs asmuo gauna su darbo santykiais susijusias pajamas;
- vidutinė asmens (šeimos) socialinio būsto laukimo trukmė mėnesiais;
- socialinio būsto laukiančių asmenų (šeimų), kurie gauna būsto nuomos mokesčio dalinę kompensaciją, dalis;
- dienos centruose paslaugas gavusių vaikų dalis tarp visų mokyklinio amžiaus vaikų
- vaikų, dalyvaujančių ikimokyklinio ugdymo sistemoje, dalis.

Vis dėlto, šeimos politika neturėtų būti aiškinama tik pagal tai, kiek ir kokie socialinė parama teikiama šeimoms. Kaip ankstesniuose skyriuose analizuota, šeimos politika apima holistinę šeimos stiprinimą ir gerovės užtikrinimą. Todėl galima teigti, kad šis indeksas leidžia įvertinti tik vieną šeimos politikai svarbų aspektą.

Indeksą sudarantys rodikliai yra standartizuojami į rangus 10 balų skalėje, nuo 1 (labai blogai) iki 10 (labai gerai). Visų rodiklių svoris indekse yra vienodas, tačiau dimensijas sudaro skirtingas rodiklių skaičius, todėl dimensijų svoriai indekse skiriasi. Didžioji dalis parinktų rodiklių yra išvestiniai. Rodiklių standartizavimas priskiriant rangus leidžia koreguoti rodiklius taip, kad jie įgautų vienodą kryptį. Pasirinkto rodiklio rangų ribos yra nustatomos statistiškai, lyginant visų savivaldybių tų metų rodiklio reikšmes. Tai leidžia išvengti poreikio normatyviniu būdu nustatyti fiksuotas siektinas kiekvieno rodiklio ribas. Pavertus rodiklius į rangus, šie agreguojami į indeksą aritmetinio vidurkio būdu, kiekvienam rodikliui priskiriant vienodą svorį. Susidūrus su problema dėl duomenų trūkumo, paliekamos „pilkosios zonos“, gautas rezultatas yra perskaičiuojamas, atsižvelgiant į maksimalią galimą indekso vertę.

Bazinių paslaugų šeimai paketo stebėseną (Vyriausybės nutarimu stebėseną pavesta vykdyti SADM) apima 12 sričių ir 18 rodiklių. Siekiamų rodiklių reikšmės yra nustatytos 2023 m. SADM ministro įsakyme „Dėl baziniame paslaugų šeimai pakete nurodytų paslaugų prieinamumo vertinimo rodiklių patvirtinimo“ (Nr. A1-282). Stebėseną skirta šeimai teikiamų paslaugų prieinamumui vertinti. Vertinimos šios 12 sričių: atvirasis darbas su jaunimu, dalyvavimas ikimokykliniame ugdyme, judumo paslauga, kompleksinės paslaugos šeimai, kultūrinių ir informacinių kompetencijų bei skaitymo raštingumo ugdymo paslaugos, neformalusis vaikų švietimas, globos centro teikiama ir (ar) organizuojama pagalba, pirminė ambulatorinė asmens sveikatos priežiūra, pirminė valstybės garantuojama teisinė pagalba, švietimo pagalba, vaikų dienos socialinė priežiūra, vaikų raidos sutrikimų ankstyvoji rehabilitacija. Visi rodikliai yra itin reikšmingi vertinant šeimos politiką, bet svarbu atkreipti dėmesį, kad stebėseną apima tik paslaugas šeimai.

Informacija apie tai, kaip buvo sukurtas šios stebėsenos mechanizmas, nėra viešai prieinama. Atkreiptinas dėmesys, kad ši stebėsenos priemonė nėra indeksas, ir pateikiamos rodiklių reikšmės skirtingais matmenimis (pvz.: 1000 / 10 000 gyventojų; procentais, vienetais).

Aukščiau išvardytiems politikos vertinimams Lietuvoje yra naudojami įvairaus tipo rodikliai, todėl nėra vieno bendro duomenų šaltinio. Daugiausia matavimams naudojami Valstybės duomenų agentūros skelbiami duomenys bei remiamasi savivaldybių, ministerijų ir jai pavaldžių institucijų lygmeniu renkamais duomenimis. Priklausomai nuo vertinamo rodiklio yra gaunami duomenys iš surinktų socialinės paramos gavėjų apklausų ar kitų vertinamos srities institucijų / sistemų, pavyzdžiui kaip Valstybės mokesčių inspekcija, Sodra, Registrų centras, Higienos institutas, Socialinės paramos šeimai informacinė sistema – SPIS, PARAMA, Švietimo valdymo informacinė sistema.

Politikos vertinimo priemonė	Savivaldybių gyvenimo kokybės indeksas	Socialinės paramos veiksmingumo indeksas	Bazinių paslaugų šeimai paketo stebėseną
Atsakinga institucija	Finansų ministerija	SADM	SADM
Tikslas	Vertinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp savivaldybių	Vertinti socialinės paramos sistemą skurdo mažinimo, pagalbos ir prevencijos srityse	Vertinti šeimai teikiamų paslaugų prieinamumą
Su šeimos politika susijusios vertinimo	Švietimas		
	Švietimo paslaugų (įskaitant ikimokyklinį ugdymą) prieinamumas ir vaikų įtrauktis	Ikimokyklinis ugdymo prieinamumas	Formaliojo ir neformaliojo ugdymo paslaugos

sritys ir kriterijai	Socialinė parama ir paslaugos		
	Socialinis būstas	Socialinė parama susijusi su socialine pašalpa, socialiniu būstu ir socialinėmis paslaugomis, įskaitant teikiamas paslaugas vaikams dienos centruose	Socialinės paslaugos šeimai
	Sveikata		
-	-	-	Sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas

1 lentelė. Su šeimos politikos vertinimu susijusių nacionalinių matavimo įrankių palyginimas.

Apibendrinant, visi šie esami indeksai ir stebėsenos priemonės yra reikšmingi vertinant politiką, tačiau jie tik fragmentiškai atspindi šeimos politikos lauką. Kol kas Lietuvoje trūksta tokio vertinimo įrankio, kuris visapusiškai atskleistų šeimos politikos įgyvendinimą, poveikį ir rezultatus – ne tik socialinės paramos ir paslaugų teikimo situaciją. Labiausiai trūksta vertinimo įrankių, kuriuo būtų vertinamas materialinio saugumo užtikrinimas (ypač darbo ir šeimos derinimas).

Tarptautiniu lygmeniu taip pat yra vertinimo įrankių, padedančių analizuoti šeimos politiką. Tai „**Gerovės indeksas**“ (*angl.* Better Life Index), **Lyčių lygybės indeksas** (*angl.* Gender Equality Index), **Šeimos duombazė** (*angl.* Family Database). Visi jie yra pripažinti kaip patikimi tarptautiniai šaltiniai, dažnai naudojami ir nacionaliniu lygmeniu, siekiant stebėti tendencijas ir vertinti politikos poveikį šeimai ir palyginti šalių pažangą.

„**Gerovės indeksas**“ – tai Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) sukurta priemonė, apimanti 11 sričių. Šiuo indeksu siekiama nustatyti, ar gerėja gyvenimas EBPO šalyse, siekiama atskleisti nelygybę tarp tam tikrų socialinių visuomenės grupių, pasitelkiant šiuos rodiklius: būsto perpildymas ir įperkamumas; disponuojamos pajamos, užimtumo lygis, darbo ir asmeninio gyvenimo balansas, vaikų mokymosi pasiekimai pagal PISA rezultatus; socialiniai ryšiai su bendruomene; saugumas, išitraukimas į visuomenę, subjektyvus sveikatos, aplinkos kokybės ir pasitenkinimo gyvenimu vertinimas.

Sudarant šį indekso pirmiausia nustatomos analizuojamos dimensijos ir šioms dimensijoms parenkami relevantiški rodikliai (Monika, 2018; Greco, et al., 2020). Antrame etape duomenys yra normalizuojami pagal min ir max metodą, visos reikšmės paverčiamos į 0 ir 1 reikšmes. Jei rodiklis yra neigiamas, skaičiuojama pagal formulę $1-x$, kad kryptis sutaptų su kitais rodikliais. Šio indekso išskirtinumas, kad vartotojas naudodamas šį indeksą, gali analizuoti indeksą pagal tai, kiek jam kiekviena dimensija yra svarbi ir taip nustatyti rodiklio svorį. Pirma, kiekvienoje dimensijoje rodikliai

sumuojami vienodais svoriais. Antra, agregavimas tarp dimensijų atliekamas automatiškai ir interaktyviai, kai individualūs vartotojai vertina temas, gali susikurti savo prioritetus, priskiriant svorius kiekvienai dimensijai. Vertindami temas, asmenys pasirenka svorius nuo 0 iki 5. Pasirinkti rodikliai automatiškai konvertuojami į svorius, kurie svyruoja nuo 0 iki 100 %.

Lyčių lygybės indeksas – tai Europos lyčių lygybės instituto sukurta priemonė (*angl.* European Institute for Gender Equality – EIGE), susidedantis iš 6 sričių, 14 kriterijų ir 31 rodiklio. Be to, papildomai atkreipiamas dėmesys į nelygybę ir smurtą prieš moteris. Remiantis indekso duomenimis, kasmet yra pristatoma ataskaita apie lyčių lygybės padėtį ES šalyse, o papildomai leidžiami ir teminiai leidiniai, siekiant analizuoti konkrečią lyčių lygybės problemą. Svarbu pažymėti, kad indeksas leidžia 5 srityse išskirti sričių rezultatus pagal šeimos tipą: vieniši asmenys, vieni tėvai, pora su vaikais, pora be vaikų. Šios priemonės tikslas įvertinti pažangą siekiant visiškos lyčių lygybės ES narėse skirtingu laikotarpiu bei atspindėti lyčių lygybės realią situaciją, atsižvelgiant į šalių kontekstą pagal svarbius gerovės ir žmonių raidos aspektus. Šeimos politikos vertinimuose galėtų būti aktualios šios sritys, susijusios su šeimos ir darbo derinimu:

- neapmokamo darbo pasiskirstymas šeimoje kasdien;
- artimųjų priežiūra;
- karjeros galimybės;
- galimybė darbe gauti papildomą (laisvą) valandą skirtą artimiesiems prižiūrėti;
- darbo trukmė;
- pajamų pasiskirstymas;
- užimtumo lygis;
- kiti rodikliai, leidžiantys įvertinti sveikatą, gyvenimo kokybę, skurdo riziką, švietimo ir laisvalaikio galimybes.

Kuriant šį indeksą susidurta su empiriniais iššūkiais, susijusiais su duomenų prieinamumu, duomenų kokybe, kintamųjų pasirinkimu ir jų apibendrinimu. Indekso konceptuali sistema sukurta remiantis skirtingais teoriniais lyčių lygybės metodais ir ES politikos prioritetais, kurie buvo nustatyti analizuojant strateginės politikos dokumentus (EIGE, 2017). Indeksas apskaičiuojamas transformuojant rodiklius į skalę 1 arba 0. Ko nėra kituose indeksuose, tai kad rodiklių reikšmė yra koreguojama pasitelkus tam tikro dydžio koeficientą, jei šalis bendrai yra pasiekusi aukštesnį socioekonominį lygį. Vėlesniame etape rodikliai yra agreguojami į posritis taikant aritmetinį vidurkį, o šie balai sujungiami į sritis ir tada taikomas geometrinis vidurkis. Galiausiai, visos sritys yra sujungiamos į vieną bendrą indeksą, naudojamas geometrinis vidurkis ir ekspertų nustatyti svoriai.

Šeimos duombazė – EBPO sukurta duomenų bazė, sudarytu iš 4 sričių ir 52 rodiklių. Teikdama standartizuota duomenų rinkimo ir analizės sistemą, duomenų bazė leidžia apžvelgti šeimos gerovės aspektus per šeimos rezultatus, šeimos politiką, šeimos ir vaikų gerovę. Pasitelkus indeksą stebima pažanga tarp EBPO šalių. Išmatuojami rodikliai tampa orientyrais politikos formuotojams ir tyrėjams dėl politikos tobulinimo (OECD, 2025). Ši duomenų bazė leidžia atskleisti sudėtingą sąveiką tarp šeimos dinamikos, socialinių ir ekonominių sąlygų bei vyriausybės intervencijų (Aref, 2023).

Vertinamos šios sritys:

- šeimų struktūra ir šeimos kūrimas (kaip atrodo šeimos, kur gyvena vaikai, kokios yra gimstamumo tendencijos ir kokios yra įprastos suaugusiųjų, turinčių vaikų, šeimos formos);
- šeimų padėtis darbo rinkoje (rodikliai pagal lytį apie tai, kaip vaikų buvimas namuose gali paveikti tėvų padėtį darbo rinkoje ir laiką, skiriamą vaikų priežiūrai);
- viešoji politika šeimų ir vaikų atžvilgiu (priemonės, skirtos remti šeimas ir vaikus);
- vaikų rezultatai (kaip vaikams sekasi įvairiais ankstyvojo gyvenimo etapais).

Atkreipiamas dėmesys, kad EBPO šeimos duomenų bazės struktūra neapima rodiklių, susijusių su vyresnio amžiaus šeimos narių padėtimi (ir priežiūros poreikiais) (Adema et al., 2009).

Duomenų bazės metodologija apima skirtingų nacionalinių duomenų šaltinių suderinimą, pagrindinių sąvokų apibrėžimą ir tarpvalstybinių koregavimo metodų taikymą, pavyzdžiui, perkamosios galios pariteto naudojimą pajamų duomenims, siekiant užtikrinti palyginamumą.

Tarptautiniams vertinimo matavimams daugiausia pasitelkiami duomenys iš EBPO duomenų bazės, kitomis tarptautinėmis duomenų bazėmis (Eurostat, Eurofound, Eurobarometer, European Quality of Life Survey), nacionaliniais statistikos šaltiniais. Kaip ir Lietuvoje, tam tikriems duomenims surinkti rengiami specialūs apklausų klausimynai.

Vertinimo priemonė	Gerovės indeksas (<i>angl.</i> Better Life Index)	Lyčių lygybės indeksas (<i>angl.</i> Gender Equality Index)	Šeimos duombazė (<i>angl.</i> Family Database)
Atsakinga institucija	EBPO	Europos lyčių lygybės institutas	EBPO
Tikslas	Nustatyti, ar gerėja gyvenimas EBPO šalyse, atskleidžiant nelygybę tarp tam tikrų socialinių visuomenės grupių	Vertinti lyčių lygybės pažangą ES šalyse, atsižvelgiant į nacionalinį kontekstą.	Teikti palyginamus duomenis apie šeimų padėtį EBPO šalyse.
Su šeimos politika susijusios	Švietimas		
	Pasiekimai ir įgūdžiai	Švietimo ir laisvalaikio galimybės	Pasiekimų rezultatai

vertinimo sritys ir kriterijai	Materialinio saugumo užtikrinimas		
	Disponuojamos pajamos, užimtumo lygis, darbo ir asmeninio gyvenimo balansas	Finansinė gerovė, užimtumas, darbo sąlygos, darbo ir šeimos derinimo galimybės	Šeimų padėtis darbo rinkoje
	Būstas		
	Būstas, saugumas ir aplinkos kokybė	-	-
	Socialinė parama ir paslaugos (netiesiogiai)		
	Socialinė gerovė, pasitenkinimas gyvenimu, santykiai ir visuomenės įsitraukimas	Gyvenimo kokybės vertinimas, skurdo rizika	Priemonės, skirtos remti šeimas ir vaikus
	Šeimos sveikata		
	Sveikatos rodikliai		

2 lentelė. Su šeimos politikos vertinimu susijusių tarptautinių matavimo įrankių palyginimas.

Lyginant su Lietuvoje taikomais vertinimo įrankiais, šie yra labiau išplėtoti, leidžia lyginti duomenis tarp skirtingų grupių. Be to, Švietimo srityje tarptautiniuose indeksuose yra vertinami pasiekimai ir įgūdžiai pagal tarptautinius testus. O Lietuvoje vertinimai labiau orientuoti į įsitraukimą į švietimo sistemą. Lietuvoje taikomos priemonės yra labiau pritaikytos socialinei paramai ir paslaugoms vertinti, o tarptautiniai – subjektyviai gerovei. Tarptautinių matavimų privalumas, yra rodikliai skirti vertinti šeimų materialinę padėtį.

Taigi, 1 ir 2 darbo dalių analizė parodė, kad šeimos politikos laukas yra itin kompleksinis, turintis sąsają su įvairiomis socialinės politikos kryptimis. Lietuvoje atliktų tyrimų apžvalga atskleidė, kad šiuo metu nei moksliniuose tyrimuose, nei už politikos vertinimą atsakingų institucijų praktikoje nėra atliekami nuoseklūs politikos vertinimai, kurie leistų sistemiškai ir kompleksiškai įvertinti šios politikos poveikį. Be to, esamos su šeimos politika susijusios nacionalinės ir tarptautinės vertinimo priemonės gali paaiškinti tik atskirus politikos aspektus, tačiau taip pat neapima viso šeimos politikos lauko. Todėl galima teigti, kad Lietuvoje trūksta nuoseklios šeimos politikos vertinimo sistemos, o analizuotoje mokslinėje literatūroje teigiama, kad indeksas galėtų būti tinkama priemonė analizuojant ir aiškinant tokią kompleksinę politiką.

3. Tyrimo metodologija

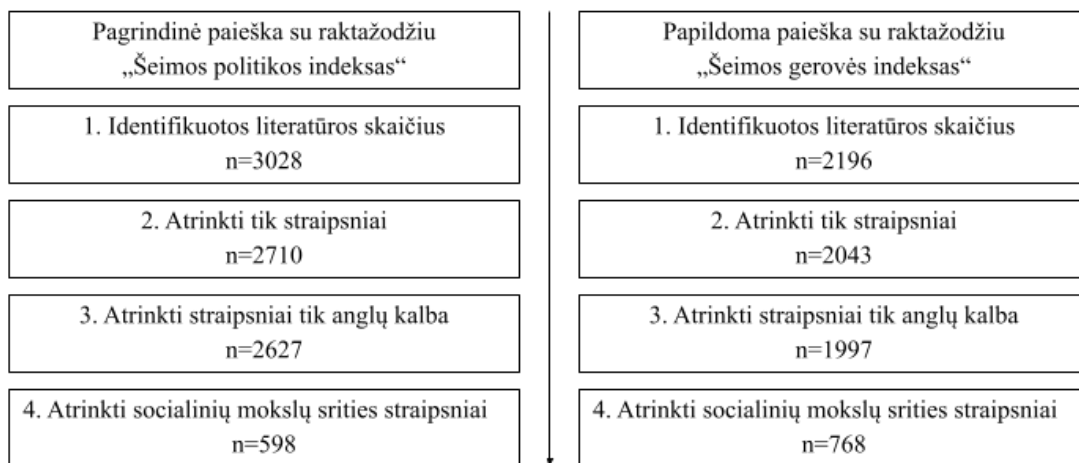
Siekiant įgyvendinti tyrimo tikslą, darbe atliekama **sisteminė literatūros apžvalga**, kurios tikslas – identifikuoti ir analizuoti moksliniuose tyrimuose taikomus šeimos politikos ir gerovės vertinimo rodiklius. Sisteminė analizė leidžia nuosekliai apžvelgti didelį kiekį duomenų, atrasti

aktuales tyrimus, įvertinti jų indelį, apibendrinti ankstesnių tyrimų rezultatus ir išryškinti jų trūkumus ir ribotumus. Šio metodo pranašumas, palyginti su kitomis politikos mokslų analizės formomis, yra skaidrumas ir pakartojamumas – aiškiai apibrėžta paieškos ir atrankos sistema leidžia tyrimą pakartoti (Dacombe, 2017). Be to, sisteminė apžvalga prisideda prie teorinių prielaidų tikrinimo ir suteikia pagrindą diskusijoms apie esamus tyrimus bei galimus jų tobulinimus.

3.1. Mokslinių šaltinių paieškos ir atrankos kriterijai

Literatūros paieška atlikta „Web of Science“ (WoS) duomenų bazėje, pasirinkus šią bazę dėl jos tarptautinio masto, griežtų įtraukimo kriterijų ir aukštos kokybės publikuojamų mokslinių straipsnių. Paieška nebuvo ribojama konkrečiu publikavimo laikotarpiu (duomenys prieinami nuo 1991 m.), siekiant išvengti potencialiai reikšmingų šaltinių praradimo. Darbe analizuoti straipsniai publikuoti ne vėliau nei 2025 m. spalio 1 d.

Straipsnių paieškos procesas sudarytas iš 2 dalių ir 4 etapų (eiga pavaizduota 1 pav.). **Pagrindinėje paieškoje** naudotas raktažodis „šeimos politikos indeksai“ (*angl.* family policy index). Pasirenkant duomenų filtravimą pagal temą (*angl.* topic) buvo rasti 3028 dokumentai. Rankiniu būdu dokumentai buvo atrinkti pagal tipą tik moksliniai straipsniai (*angl.* document type: article), atmetant visa kita, pavyzdžiui, konferencijose skaitytus pranešimus liko 2710. Po to pasirinkti tik anglų kalba publikuoti straipsniai – 2627. Siekiant rasti socialiniams mokslams aktualius straipsnius, buvo pasirinktos šios tyrimų sritys (*angl.* research areas): sveikatos priežiūros srities paslaugos, psichologija, socialinių mokslų kitos temos, šeimos studijos, socialinis darbas, sociologija, demografija, viešasis administravimas, moterų tyrimai, socialinės problemos (*angl.* health care science services, psychology, social sciences other topics, family studies, social work, sociology, demography, public administration, womens studies, social issues) ir liko 598 straipsniai.

1 pav. Straipsnių paieškos procesas. Kairėje pusėje atrankos proceso rezultatai, naudojant raktažodį „šeimos politikos indeksas“, dešinėje pusėje – naudojant raktažodį „šeimos gerovės indeksas“ (aprašyta žemiau). Schema sudaryta darbo autorės.

Straipsnių atrankai taikytas **daugiapakopės atrankos metodas**, susidedantis iš trijų žingsnių:

1. pavadinimo vertinimas; 2. santraukos ir raktinių žodžių vertinimas; 3. viso straipsnio vertinimas (eiga pavaizduota 2 pav.). Kiekviename etape straipsnių aktualumas buvo vertinamas remiantis pirmajame darbo skyriuje aptarta literatūra bei tyrimo tikslą padedančiais įgyvendinti paremtais įtraukimo ir atmetimo kriterijais, kurie yra išvardyti žemiau.

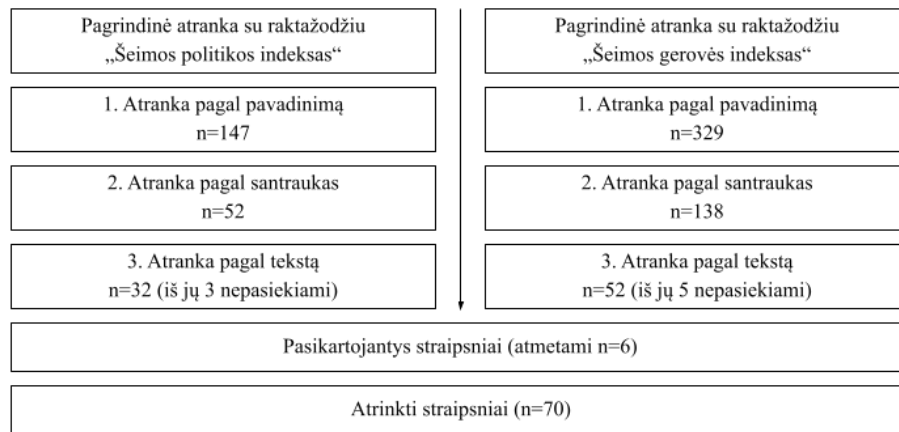
Pirmajame etape straipsniai atrinkti pagal pavadinimą. **Įtraukti** straipsniai, kurių pavadinimuose – šeimos politikos arba su šeimos ir vaikų gerove susijęs vertinimas, šalių šeimos politikos lyginimas ar straipsniai, kuriuose analizuojamas ryšys tarp atskirų priemonių, susijusių su šeimos politika. Atitikus šį kriterijų, buvo įtraukti straipsniai, kuriuose naudojami tokie raktažodžiai kaip indeksas, indeksai, indikatoriai, rodikliai, komponentai, vertės, skalė, modelis, daugiamatis, kiekybinis, vertinimas (*angl.* index, indices, indicators, measure, dimensions, components, values, scale, multidimension, quantification, assessment). Straipsniai šiame etape **atmesti**, jei nagrinėjo siaurą nišinę vienos srities ar grupės temą arba yra labai plati tema (pavyzdžiui, gyvenimo kokybės vertinimas, neorientuotas į šeimą), analizuojamas specifinis kontekstas (pandemija, migracija, pabėgėlių šeimų gerovė) arba buvo orientuoti į specifines besivystančių šalių problemas (pvz., matuojamas geriamo vandens prieinamumas, sanitarinės sąlygos, galimybė lankyti mokyklą, skiepai, mityba, rasiniai palyginimai). Po šio atrankos etapo (pagal pavadinimus) liko įtraukti **n=147**.

Antrajame etape atliktas raktinių žodžių ir santraukų vertinimas. **Įtraukti** straipsniai, kurių santraukose pateikiamos šeimos politikos indekso metodikos, vertinamos kiekybiškai arba kokybiškai šeimos politikos sritys, darančios įtaką šeimai. Santraukos turėjo atitikti bent vieną iš šių kriterijų:

- 1) yra aiškiai apibrėžtos vertinimo sritys ir jų svorių nustatymo principai;
- 2) vertinamos viešosios šeimos politikos priemonės;
- 3) analizuojamos tikslinės grupės (*motina, tėtis, vaikai, seneliai*);
- 4) pateikiami šalių lygmens palyginimas;
- 5) nagrinėjami šeimos ar vaiko gerovės kriterijai;
- 6) vertinami valstybės intervencijos, politikos rezultatai.

Straipsniai **atmesti**, kuriuose vertinamos tik lokalaus (regioninio / organizacinio / programinio) lygio priemonė. Po šios atrankos etapo (raktažodžių ir santraukų) analizės liko įtraukti **n=52**.

Trečiajame etape atlikta straipsnių atranka pagal pilną tekstą. **Atmesti** straipsniai, kuriuose nėra analizuojamos politikos priemonės ar kiti rodikliai, o nagrinėjamas pats probleminis laukas (aprašomi šeimų poreikiai). Po šio etapo liko įtraukti ir analizuojami **n=32** straipsniai, 3 straipsniai iš jų buvo neprieinami.

2 pav. Daugiapakopės atrankos metodo schema (straipsnių atrankos procesas). Kairėje pusėje atrankos proceso rezultatai, naudojant raktažodį „šeimos politikos indeksas“, dešinėje pusėje – naudojant raktažodį „šeimos gerovės indeksas“ (aprašyta žemiau). Schema sudaryta darbo autorės.

Kadangi atrinkus straipsnius itin sumažėjo tiriamų šaltinių kiekis (po pagrindinės straipsnių atrankos liko 29 straipsniai), siekiant išplėsti paiešką buvo atliekama **papildoma straipsnių paieška ir atranka**, naudojamas kitas raktažodis, atsirandantis iš pirmosios analizės dalies – „**šeimos gerovės indeksai**“ (*angl.* family well-being index). Visas paieškos ir atrankos procesas buvo pakartoti pagal identiškus kriterijus, taikytus pagrindinėje paieškoje ir atrankoje.

Straipsnių **paieškos** etape, pasirenkant temą buvo gauti **n=2196** dokumentai. Rankiniu būdu dokumentai buvo atrinkti pagal tą patį principą: tipą tik moksliniai straipsniai, atmetant visa kita, liko **n=2043**. Po to pasirinkti straipsniai tik anglų kalba – **n=1997**. Siekiant rasti socialiniams mokslams aktualius straipsnius, buvo pasirinktos tos pačios tyrimų sritys, kaip pirmojoje paieškoje – liko **768** straipsniai.

Straipsnių **atrankos** etape, po pirmojo etapo – pavadinimų vertinimų – liko **n=329**, po antrajame etape atliktos atrankos pagal santraukas ir raktažodius liko **n=138**, po pilno teksto analizės liko **n=52** straipsniai (5 iš jų buvo neprieinami).

Galiausiai sujungus iš dviejų paieškų straipsnius į vieną, pastebėta, kad 6 straipsniai yra pasikartojantys, todėl taip pat yra atmetami. Taigi, iš viso liko **70** atrinktų straipsnių.

3.2. Straipsnių kodavimo principai

Sisteminės analizės etape atrinkti moksliniai straipsniai buvo analizuojami taikant struktūruotą turinio analizės metodą, paremtą iš anksto apibrėžta kodavimo sistema, kuri buvo suformuota atsižvelgiant į tyrimo tikslą – išanalizuoti mokslinius straipsnius apie šeimos politikos ir gerovės indeksus ir kitus matavimo būdus bei identifikuoti šeimos politikos ir gerovės indeksų konstravimo principus, jų dimensijas ir rodiklius.

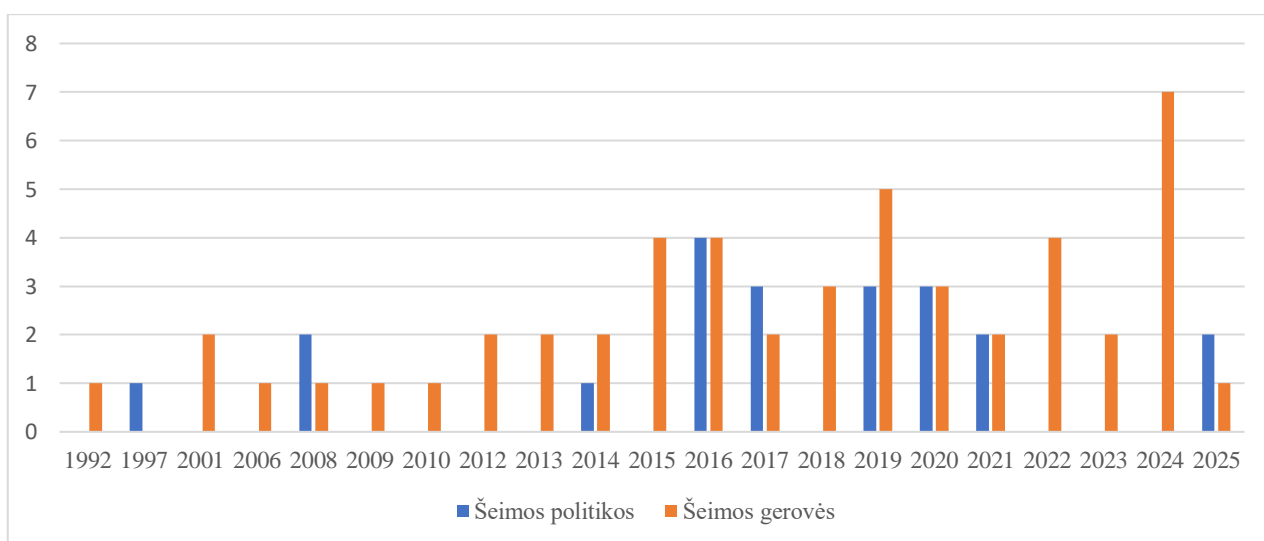
Kodavimo kategorijos apėmė:

- bibliografinius duomenis (straipsnio pavadinimas, autoriai, publikavimo metai, žurnalas) (4 skyrius)
- turinio aspektus (analizuojamos šalys, vertinimo lygmuo (sritis), dimensijos, kriterijai, rodikliai, naudojami duomenų šaltiniai)) (5 skyrius)
- metodologinius aspektus (svoriai, agregavimas), leidžiančius identifikuoti ir palyginti indeksų konstravimo būdus skirtinguose moksliniuose tyrimuose (6 skyrius).

Ši analizė svarbi siekiant palyginti skirtingų tyrimų indeksų konstravimo būdus. Pirmiausia, surinkti bibliografiniai duomenys naudojami identifikuoti šeimos politikos ir gerovės vertinimo tyrimų raidos tendencijas laike, nustatyti dominuojančius kontekstus ir palyginti naujausius metodologinius pasirinkimus. Žurnalai leidžia įvertinti tyrimų lauką ir gali padėti tolimesniuose tyrimuose, ieškant aktualiausių straipsnių šia tema. Kuriant indekso modelį, surinkta informacija leis pagrįsti metodinius, sritis ir rodiklius, užtikrinti metodologinį nuoseklumą.

4. Tyrimo rezultatai

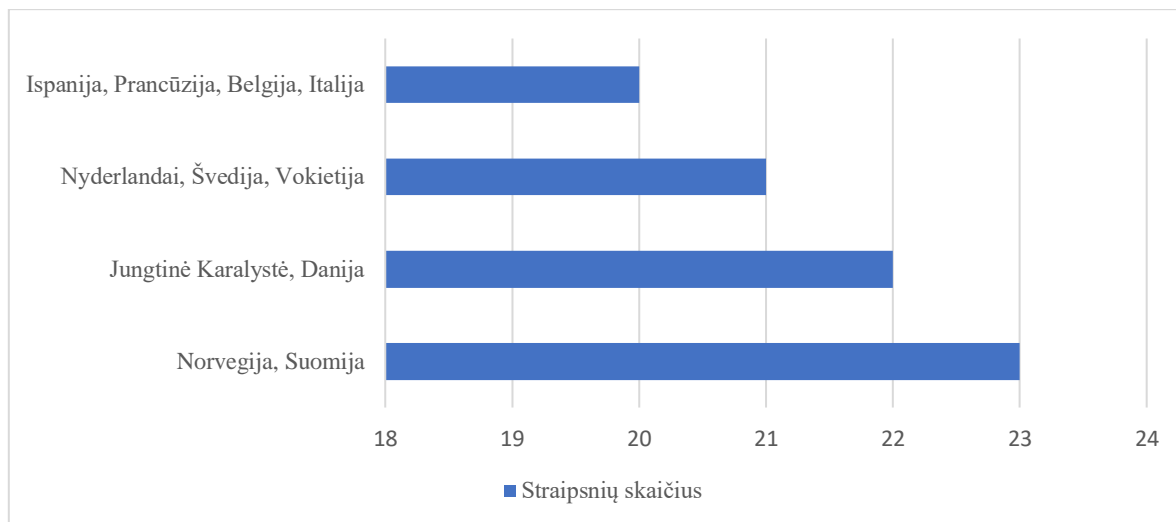
Į sisteminę literatūros analizę pateko 70 mokslinių straipsnių, kurie orientuoti į šeimos politikos arba šeimos ir vaiko gerovės vertinimus (žr. priedas Nr. 1). Kaip pateikta 3 pav., analizuojami straipsniai parašyti nuo 1992 m. iki 2025 m. Daugiausia straipsnių apie šeimos politikos indeksus rasta 2017–2021 m. laikotarpiu. 2016 m. didelė dalis indeksų buvo susijusi su šeimos ir darbo derinimo vertinimu, o 2024 m. publikuoti tyrimai – su šeimos tarpusavio santykiais ir emocine gerove.

3 pav. Straipsnių pasiskirstymas pagal metus ir temas (šeimos politikos ar gerovės). Grafikas sudarytas darbo autorės.

Analizuojant straipsnius pagal mokslinius žurnalus, nustatyta, kad didžiausias straipsnių skaičius publikuotas žurnaluose: Vaikų rodiklių tyrimai (*angl.* Child Indicators Research) (17 straipsnių) ir Socialinių rodiklių tyrimai (*angl.* Social Indicators Research) (12 straipsnių). Žurnalai, kuriuose buvo bent 2 ir daugiau straipsnių: Vaikų ir jaunimo paslaugų apžvalga (*angl.* Children and Youth Services Review) (3 straipsniai), Socialinė politika ir administravimas (*angl.* Social Policy & Administration), Taikomieji gyvenimo kokybės vertinimo tyrimai (*angl.* Applied Research in Quality of Life), Tarptautinis socialinės gerovės žurnalas (*angl.* International journal of social welfare), Europos socialinės politikos žurnalas (*angl.* Journal of European social policy), Feminizmo ekonomika (*angl.* Feminist Economics), Vaiko ir šeimos srities žurnalas (*angl.* Journal of Child and Family Studies), Vaiko gerovės (*angl.* Child Welfare) (po 2 straipsnius).

Analizuojant straipsnių geografinį pasiskirstymą, pastebėta, kad dauguma tyrimų yra lyginamojo pobūdžio ir vertinimai atliekami tam tikrose šalių grupėse, tokiose kaip Europos Sąjunga, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos šalys, išsivysčiusios šalys, taip pat atskiruose Lotynų Amerikos ir Pietryčių Azijos regionuose. Daugiausiai (bent 20 skirtingų straipsnių) lyginamos šios Europos valstybės: Jungtinė Karalystė, Norvegija, Suomija, Danija, Nyderlandai, Švedija, Vokietija, Ispanija, Prancūzija, Belgija, Italija (4 pav.). Taip pat tarptautiniuose lyginamuosiuose tyrimuose analizuotos šios pasaulio šalys: Jungtinės Amerikos Valstijos, Kanada, Australija, Brazilija, Argentina, Japonija, Pietų Korėja, Izraelis, Meksika, Naujoji Zelandija, Honkongas, Kinija.

4 pav. Analizuotuose straipsniuose daugiausiai į analizę įtraukiamos Europos šalys. Grafikas sudarytas darbo autorės.

Lietuva įvairiuose tarptautiniuose vertinimuose įtraukta 10 straipsnių (Brauner-Otto, 2023; Somogyi et al., 2021; Fernandez-Crehuet et al., 2017; 2016; Verbist & Van Lancker, 2016; Matysiak & Węziak-Białowolska, 2016; Javornik, 2014; Bradshaw et al., 2013; Bradshaw & Richardson, 2009; Wernet, 2008).

Yra tik keletas straipsnių, kuriuose vertinamas tik vienos šalies nacionaliniai politikos rodikliai, labiau orientuoti į vietinį kontekstą. Tokie tyrimai dažniausiai atlikti vertinant JAV politiką (13 straipsnių). O bent po vieną straipsnį vertinant šių šalių politiką: Taivano, Irano, Izraelio, Lenkijos, Portugalijos, Italijos, Ispanijos, Jungtinės Karalystės, Indijos.

Apibendrinant, didžioji dalis analizuotų straipsnių apima nacionalinio ir tarptautinio lygmens vertinimus, tačiau yra ir straipsnių, kuriuo analizuojamas regioninis lygmuo. Pastarieji tyrimai dažniausiai yra paremti specialiai šiam tyrimui surinktais duomenimis ir paremti subjektyviais vertinimais, kas leidžia atskleisti šalies aktualiausias problemas.

5. Indekso sritys

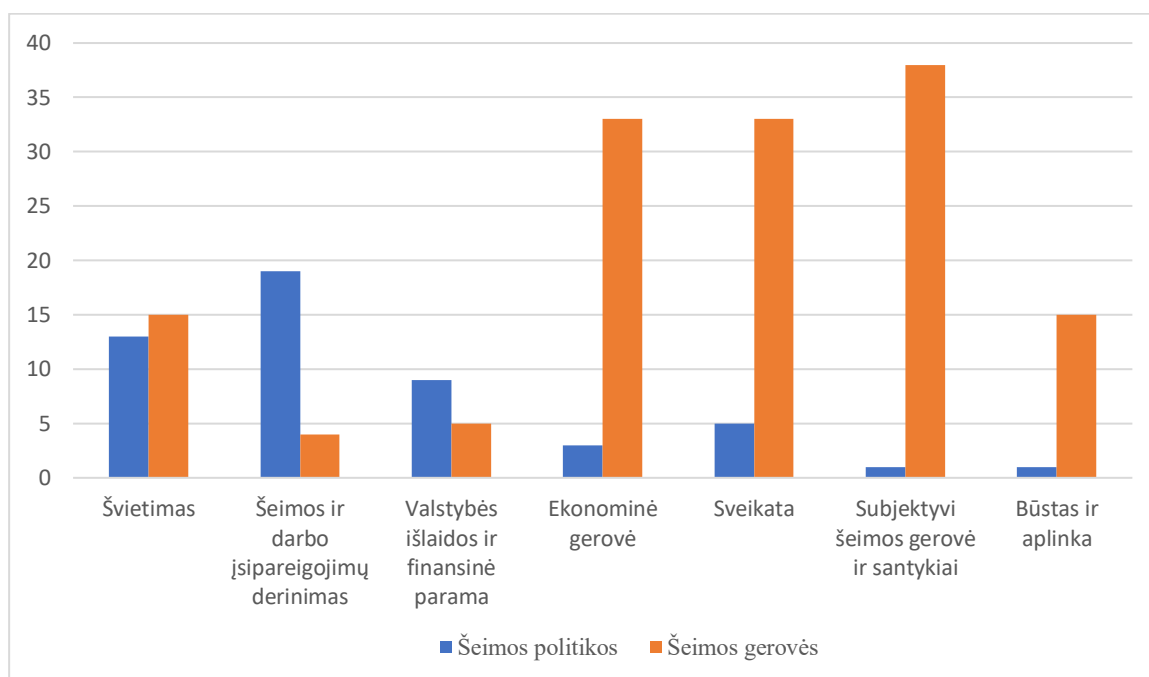
Tyrimo apžvalgai atrinkti straipsniai buvo suskirstyti į dvi pagrindines temines grupes: šeimos politikos indeksus (21 straipsnis) ir šeimos bei vaiko gerovės indeksus bei kitus matavimus (49 straipsniai) (priedas Nr. 1). Toks skirstymas leido aiškiau atskleisti, kurie rodikliai indeksuose priskiriami prie politikos priemonių. Literatūros analizė atskleidė, kad autoriai renkasi matuoti šeimos politikos arba gerovės lauką. Tačiau viename straipsnyje apie šeimos politikos rolę, aiškinant subjektyvią vaiko gerovę taikomi du atskiri indeksai – šeimos politikos, apimantis valstybės išlaidas šeimos politikai, ir subjektyvios vaiko gerovės bei santykių indeksas (Mínguez, 2017).

Literatūroje pastebima, kad nėra visuotinai priimtoms šeimos politikos apibrėžties, ji suprantama kaip plati, tarpusavyje susijusių politikų visuma (Šmeringaiová, 2025). Šeimos politika dažnai vertinama pagal jos poveikį socioekonominiams rodikliams, tokiems kaip vaikų skurdas ir gerovė, darbo rinka, darbo ir šeimos derinimas, tačiau retai tokiuose tyrimuose vertinama, kaip politika gali didinti gimstamumo rodiklius. Tai atsispindi ir šioje indeksų analizėje, kadangi pastebėta, kad rodikliai nėra tiesiogiai siejami su vaisingumo rodikliais, o taikomi, pavyzdžiui, ekonominio saugumo rodikliai, kurie galėtų skatinti gimstamumą.

Šeimos politikos vertinimai dažniausiai remiasi lyčių lygybės principu. Tai ne tik darbo ir šeimos derinimo galimybės, užimtumo formos, ar pajamų pasiskirstymas, bet ir ilgalaikis poveikis vaiko gerovei. Straipsniuose vertinama, koku mastu politika skatina lyčių lygybę darbo rinkoje ir šeimoje, taip pat analizuojami (de)familializmo rodikliai, atskleidžiantys, ar politika skatina tradicinį vieno maitintojo šeimos modelį, ar dviejų uždirbančių tėvų modelį.

Šeimos politikos indeksai dažniausiai grindžiami trimis pagrindinėmis sritimis: švietimas, šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas, valstybės išlaidos ir finansinė parama. Šių trijų nagrinėjamų sričių pasirinkimas grindžiamas tuo, kad būtent jų priemonės yra labiausiai paplitusios Europos šalyse ir laikomos esminėmis siekiant pažangos šeimos politikoje (Elizalde-San Miguel et al., 2019). Skirtingai nei šeimos politikos indeksai, šeimos ir vaiko gerovės matavimai labiausiai orientuoti į

subjektyvią gerovę. Šiuose vertinimuose dominuoja rodikliai, apimantys finansinės padėties, sveikatos, tarpasmeninių santykių, būsto sritis.

5 pav. Straipsnių skaičiaus ir sričių pasiskirstymas šeimos politikos ir gerovės vertinimuose. Grafikas sudarytas darbo autorės.

Toliau darbe pristatomos ir analizuojamos pagrindinės šių indeksų sritys, kryptys ir rodikliai, siekiant atskleisti jų turinį ir galimas tarpusavio sąsajas. Taip pat pateikiami pagrindiniai duomenų šaltiniai.

5.1. Švietimo sritis

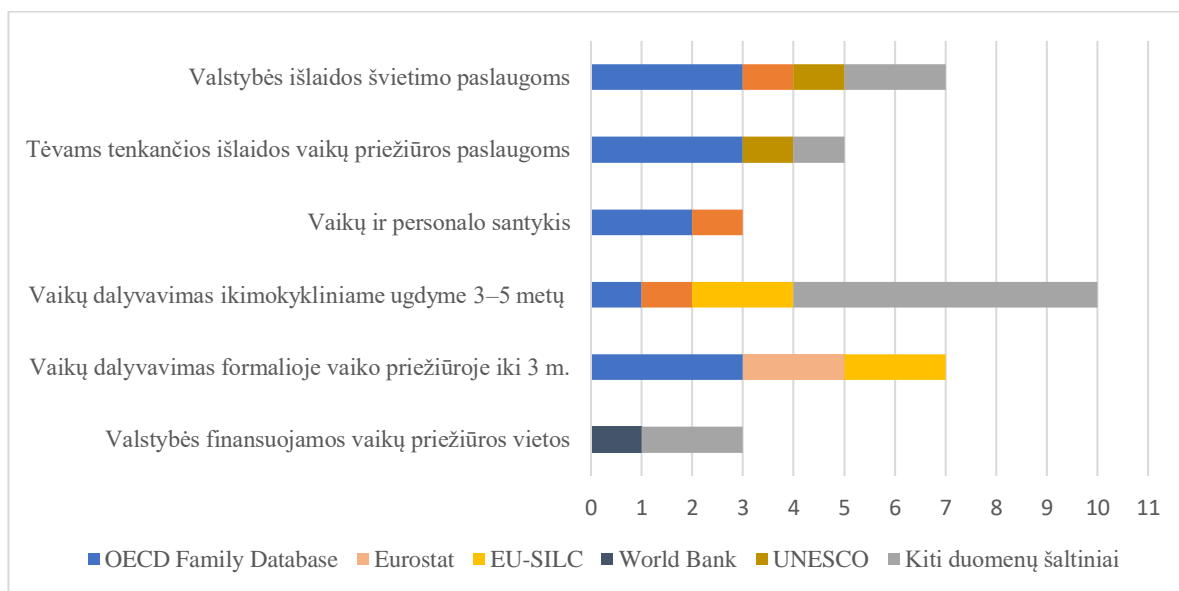
Švietimo sritis šeimos politikos ir vaiko gerovės indeksuose aptikta 28 iš 70 straipsnių (13 iš 21 – politikos ir 15 iš 49 – gerovės). Straipsniuose ši sritis apima skirtingus ugdymo etapus – nuo ankstyvosios vaikų priežiūros ir ikimokyklinio ugdymo paslaugų (0–5 m.) (ypač politikos indeksuose) iki mokyklinio amžiaus vaikų bei jaunimo įsitraukimo į švietimo sistemą (ypač gerovės indeksuose).

5.1.1. Vaikų priežiūros ir ikimokyklinio ugdymo paslaugos

Vaiko priežiūros ir ikimokyklinio ugdymo paslaugos yra viena dažniausiai šeimos politikos indeksuose vertinamų sričių, rasta 14 iš 21 analizuotų šeimos politikos straipsnių. Daugumoje indeksų šios paslaugos apima dvi amžiaus grupes: iki 3 metų (vaikų priežiūra) ir 3–5 (arba 6 m.) (ikimokyklinis ugdymas).

Mokslinėje literatūroje akcentuojama, kad vaikų priežiūros ir ankstyvojo ugdymo paslaugų plėtra yra esminė sąlyga šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimui, lyčių lygybės skatinimui, motinų greitesniam sugrįžimui į darbo rinką (Elizalde-San Miguel et al., 2019). Taip pat, žvelgiant iš vaikų

gerovės perspektyvos, vaiko priežiūros paslaugos laikomos svarbia priemone užtikrinant lygias galimybes ankstyvaisiais gyvenimo metais. Šis požiūris atsispindi indeksuose, esančiuose 11 iš 20 straipsnių, kuriuose ankstyvojo ugdymo prieinamumas vertinamas kompleksiskai: vertinant vaiko priežiūros paslaugos kartu su vaiko priežiūros atostogų sąlygomis (6 pav.), tokiu būdu atskleidžiant, ar valstybės politika sudaro palankias galimybes tėvams rinktis derinti vaiko priežiūros atostogas su perėjimu į vaikų priežiūros paslaugas (Javornik, 2014).

6 pav. Vaikų priežiūros ir ikimokyklinio ugdymo paslaugų vertinimo kriterijai ir jų pagrindiniai duomenų šaltiniai. Grafikas sudarytas darbo autorės.

Ankstyvojo ugdymo prieinamumas yra viena pagrindinių vertinimo krypčių. Straipsniuose jis dažniausiai matuojamas vertinant **valstybės finansuojamos priežiūros vietų skaičių** pagal tai, kiek yra valstybės finansuojamų vietų, kurias lanko vaikai. Dviejuose iš indeksų remiamasi administraciniais duomenimis, siekiant nustatyti, ar vaikams iki 3 metų yra užtikrinamos prieinamos valstybės finansuojamos ar subsidijuojamos vietos (Gornick et al., 1997), o kitame tai matuojama kartu su tėvystės atostogų trukme bei jų sutapimu su vaiko lankymusi vaiko priežiūros įstaigoje (Elizalde-San Miguel et al., 2019).

Kita viena plačiausiai taikomų rodiklių grupė – **vaikų dalyvavimas vaiko priežiūros paslaugose iki 3 m.**, aptinkama 7 šeimos politikos indeksų straipsniuose. Dalis indeksų matuoja vaikų, lankančių priežiūros įstaigas, dalį (angl. *enrolment rate*). Šiuo rodikliu siekiama įvertinti realų paslaugų naudojimą ir prieinamumą, remiantis OECD Family Database (Fahlén, 2016; Kang, 2019), EU-SILC statistinėmis duomenų bazėmis (Somogyi et al., 2021). Kituose indeksuose matuojama įtrauktis nuo visos iki trejų metų amžiaus populiacijos, remiantis Eurostat duomenimis (Fernandez-Crehuet et al., 2016; 2017). Literatūroje teigiama, kad tiek didesnė vaikų priežiūros paslaugų pasiūla, tiek mažesnė kaina už paslaugas, turi teigiamą poveikį moterų įsidarbinimui. Tyrimai rodo, jog

prieiga prie viešų vaikų priežiūros paslaugų tyrimų duomenimis gali skatinti gimstamumą (Matysiak & Węziak-Białowska, 2016). Tad papildomai, kai kuriuose šeimos politikos indeksuose, yra vertinamas **vaikų priežiūros paslaugų intensyvumas**, matuojant vaikų lankymo trukmę pagal valandų skaičių, remiantis EU-SILC (Matysiak & Węziak-Białowska, 2016; Somogyi et al., 2021), OECD Family Database šaltiniais (Foster et al., 2017; Fahlén, 2016). Toks rodiklis leidžia įvertinti, ar teikiamos paslaugos sudaro galimybes tėvams derinti darbo įsipareigojimus (Javornik, 2014).

Analogiška matavimo logika taikoma matuojant **vaikų dalyvavimą ikimokykliniame ugdyme (3–5 metų) kriterijų**, kuri aptinkama 10 šeimos politikos, taip pat ir 2 vaiko gerovės indeksuose. Indeksuose šis rodiklis naudojamas kaip vienas iš ankstyvojo ugdymo prieinamumo rodiklių. Dalis autorių indeksuose matuoja 3–4 m. vaikų dalį, remiantis nacionalinių registrų duomenimis (Hernandez & Marotz, 2012; O'Hare et al., 2013; Daiger von Gleichen & Parolin, 2020; Land et al., 2001) bei 3–5 m. vaikų dalį, remiantis OECD Family Database (Šmeringaiová, 2025), World Bank (Amarante et al., 2025), EU-SILC duomenimis (Somogyi et al., 2021) ir kitais šaltiniais (Bin Aedy Rahman & Yuda, 2022; Gornick et al., 1997). Antroji matavimo kryptis orientuota į vaikų dalyvavimo intensyvumą, vertinant vaiko dalyvavimą priežiūros įstaigoje pagal praleistas valandas, remiantis EU-SILC duomenimis (Matysiak & Węziak-Białowska, 2016).

Vaikų ir personalo santykis yra vertinamas kaip paslaugų kokybės rodiklis, indeksuose vienas iš rečiau taikomų, paminėtas 3 straipsniuose. Mokslinėje literatūroje teigiama, kad empiriniuose šeimos politikos tyrimuose dažniausiai apsiribojama vaikų priežiūros vietų skaičiaus ar dalyvavimo rodikliais, tačiau neatsižvelgiama į paslaugų kainą, kokybę, o tai taip pat daro įtaką tėvų galimybėms įsitraukti į darbo rinką (Matysiak & Węziak-Białowska, 2016). Šis rodiklis matuojamas šeimos politikos indeksuose pagal vaikų ir personalo santykį (*angl.* child-to-staff ratio), kai mažesnis vaikų skaičius, tenkantis vienam darbuotojui, interpretuojamas kaip geresnių priežiūros ir ugdymo sąlygų prielaida. Šis rodiklis taikomas keletame indeksų – vertinama, kiek vaikų tenka vienam darbuotojui, remiantis World Bank Education Statistics (Amarante et al., 2025) ir OECD Family Database (Foster et al., 2017; Matysiak & Węziak-Białowska, 2016).

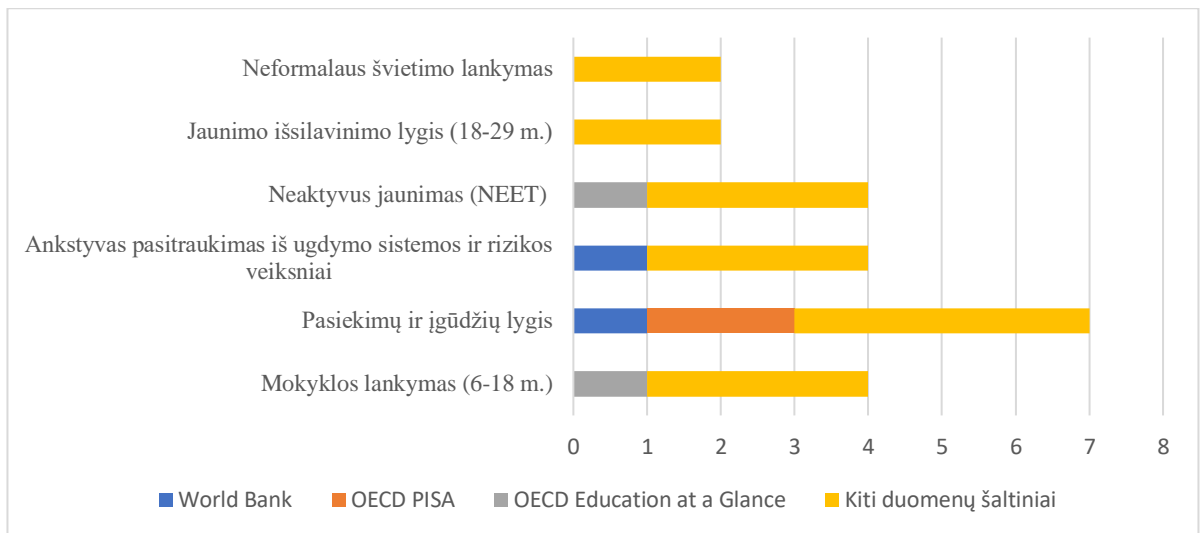
Tėvams tenkančios išlaidos vaikų priežiūros paslaugoms – kitas svarbus ankstyvojo ugdymo rodiklis šeimos politikos indeksuose matuojamas 5 šeimos politikos indeksuose. Literatūroje teigiama, kad įperkamos arba nemokamos paslaugos sudaro palankesnes sąlygas tėvų dalyvavimui darbo rinkoje (Javornik, 2014). Indeksuose taikomi skirtingi vaikų priežiūros išlaidų matavimo būdai. Viename iš straipsnių pasirinktas rodiklis – vaikų priežiūros išlaidų dalis nuo šeimos pajamų dviejų dirbančių tėvų namų ūkiuose, remiantis OECD Tax and Benefits Database (Matysiak & Węziak-Białowska, 2016), o kitame – pasirinktas panašus rodiklis, tačiau jame išskiria ne tik dviejų dirbančių tėvų grupę, bet ir vieno tėvo ar motinos namų ūkiui tenkanti priežiūros išlaidų dalis nuo šeimos pajamų, remiantis OECD Family Database šaltiniu (Foster et al., 2017). Kituose indeksuose

analizuojama konkrečių amžiaus grupių vaikų priežiūros kaina – tik dvimečių vaikų priežiūros paslaugų kaina, išreikšta procentais nuo vidutinio darbo užmokesčio, remiantis OECD duomenimis (Fahlén, 2016) arba normalizuojamos išlaidos ikimokykliniam ugdymui vienam vaikui, remiantis UNESCO duomenimis (Amarante et al., 2025). Taip pat taikomi sudėtiniai rodikliai, vertinantys skurstančių šeimų, gaunančių vaiko priežiūros išmoką, aprėptis, lyginant su vidutiniu vaikų priežiūros subsidijų dydžiu, tenkančiu vienam subsidiją gaunančiam namų ūkiui (Daiger von Gleichen & Parolin, 2020).

Valstybės išlaidų skirtų švietimo paslaugoms sritis matuojama 4 šeimos politikos indeksuose ir 3 vaiko gerovės. Ši sritis atspindi ne tik paslaugų prieinamumą, bet ir realų valstybės įsipareigojimą sudaryti sąlygas šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimui bei vaiko gerovei. Šiais rodikliais apimamos bendrąsias išlaidas nuo BVP skirtos ankstyvosios priežiūros paslaugoms, ikimokykliniam ir priešmokykliniam ugdymui. Viename vaiko gerovės indekse daroma išimtis – matuojamos išlaidos, susijusios su priešmokyklinio ir pradinio ugdymo amžiaus vaikais, remiantis World Bank duomenimis (Bin Aedy Rahman & Yuda, 2022). Vis dėlto, politikos ir gerovės indeksai apima išlaidas vaikų priežiūrai ir ikimokyklinio amžiaus paslaugoms, išreiškiant jas kaip dalį nuo BVP, remiantis OECD Family Database duomenimis (Mínguez, 2017; Tarshish, 2019) arba matuojamos išlaidos, tenkančios vienam vaikui ikimokyklinio ugdymo paslaugoms, leidžiant palyginti investicijų intensyvų tarp šalių lyginamuosiuose tyrimuose, remiantis World Bank (Amarante et al., 2025) ir kitais šaltiniais (Daiger von Gleichen & Parolin, 2020). Dar viename tyrime pateikiama viešųjų išlaidų priežiūrai suma, konvertuota pagal perkamosios galios paritetą, remiantis OECD Family Database duomenimis (Foster et al., 2017). Dviejuose iš straipsnių vertinamos išlaidos bendrai švietimui, remiantis OECD Family Database (Tarshish, 2019) ir kitais šaltiniais (Lee & Yoo, 2015).

5.1.2. Mokyklinio amžiaus ir jaunimo įsitraukimas į švietimo sistemą

Skirtingai nei ikimokyklinio ugdymo srityje, su mokykliniu ugdymu susiję rodikliai matuojami tik vaiko gerovės indeksuose (15 straipsnių). Mokyklinio amžiaus vaikų įsitraukimas į švietimo sistemą yra svarbi sritis, leidžianti nustatyti švietimo kokybę ir socialines rizikas per tokias kryptis kaip mokyklinio amžiaus vaikų dalyvavimas ugdyme, mokinių pasiekimai ir ankstyvas „iškritimas“ iš ugdymo sistemos (7 pav.).

7 pav. Mokyklinio amžiaus vaikų ir jaunimo ištraukimo į švietimo sistemą vertinimo kriterijai ir jų pagrindiniai duomenų šaltiniai. Grafikas sudarytas darbo autorės.

Mokyklos lankymas (6–18 m. amžiaus vaikų grupėje) yra viena plačiausiai taikomų matavimo krypčių, aptikta 4 straipsniuose. Daugiausiai tyrimų orientuojasi į vaiko gerovės vertinimą, o pavieniai rodikliai taikomi šeimos politikos ar šeimos sociodemografinės rizikos analizėje. Įsitraukimas į ugdymo sistemą vertinamas pasitelkiant kelis rodiklių tipus, pavyzdžiui, mokyklos dienos ir metų trukmė, dalyvavimas popamokinėje veikloje, remiantis nacionalinių registru duomenimis (Gornick et al., 1997). Remiantis tais pačiais duomenų šaltiniais, matuojami tyrimai vertina vaikų ištraukimą į mokyklą pagal amžiaus grupes (pvz., 7 metų pradinės, 12–15 metų vidurinės mokyklos lankymas) (Vameghi et al.; 2018), 15–19 metų (Moore et al., 2006), o, remiantis OECD Education at a Glance, taip pat matuojamos 5–19 m. asmenų grupės ištraukimas (Bradshaw & Richardson, 2009).

Pasiekimų ir įgūdžių lygio nustatymo srities rodikliai yra svarbūs vertinant švietimo sistemos efektyvumą. Ši sritis dažniausiai matuojama raštingumo ir akademinų kompetencijų rodikliais 7 vaiko gerovės indeksuose. Tarptautiniuose palyginimuose naudojami jaunimo (15–24 m.) raštingumo rodikliai, remiantis World Bank duomenų baze (Bin Aedy Rahman & Yuda, 2022), o remiantis nacionalinėmis duomenų bazėmis matuojami tokie rodikliai: ketvirtos ir aštuntos klasės mokinių skaitymo lygis, (O’Hare et al., 2013), vaikų gebėjimas skaityti, skaičiuoti (Miranti et al., 2021; Provencher et al., 2017; Land et al., 2001), o dar plačiau matuojant, į indeksą įtraukiami tarptautinio OECD PISA tyrimo skaitymo, matematikos ir gamtos mokslų pasiekimų vertinimai, atspindintys tarptautinį mokinių kompetencijų lygį (Bradshaw & Richardson, 2009; Tarshish, 2019).

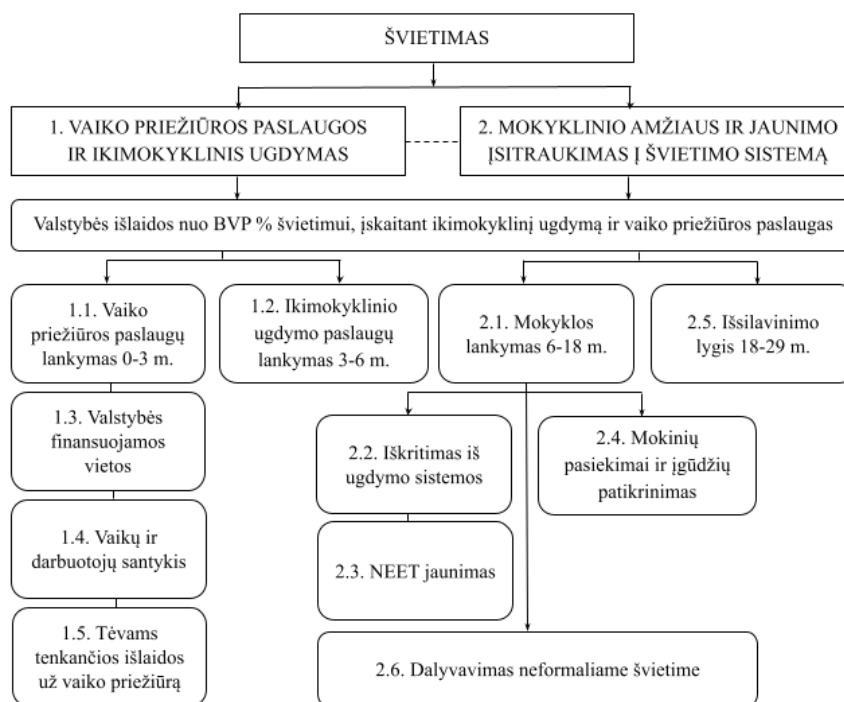
Ankstyvo pasitraukimo („iškritimo“) iš ugdymo sistemos rodikliai ir su tuo susiję rizikos veiksniai matuojami 4 vaiko gerovės straipsniuose. Šie rodikliai leidžia identifikuoti socialinės atskirties riziką ir planuoti intervencijos priemones, remiantis World Bank duomenimis (Bin Aedy

Rahman & Yuda, 2022). Remiantis nacionalinių reprezentatyvių apklausų duomenimis, kituose indeksuose matuojamos mokinių socialinės rizikos elgsenos, tokios kaip pamokų praleidimas (Provencher et al., 2017), menkas įsitraukimas į ugdymo procesą, ir patiriami mokymosi sunkumai, galiausiai pašalinimas iš mokyklos (Vandivere & McPhee, 2008). Taip pat analizuojami šeimos narių išsilavinimo rodikliai – naudojamas rodiklis, procentas vaikų, kurių šeimoje nė vienas iš šeimos narių nebaigė 12 klasių (Miranti et al., 2021).

Nesimokančio, nedirbančio, mokymuose nedalyvaujančio (neaktyvaus NEET) jaunimo dalis, yra reikšmingas rodiklis vertinant perėjimą iš švietimo sistemos į užimtumą. Šios srities rodikliai aptikti 3 vaiko gerovės indeksuose ir leidžia identifikuoti kylančias rizikas. Indeksuose analizuojama į NEET grupę patenkančio jaunimo dalis skirtingose amžiaus grupėse – nuo 15–19 m. (Bradshaw & Richardson, 2009) arba 16–19 m. (Land et al., 2001), 16–17 metų, remiantis nacionalinėmis apklausomis ir OECD Education at a Glance tyrimo duomenimis (Hernandez & Marotz, 2012), (O’Hare et al., 2013).

Remiantis nacionalinėmis duomenų bazėmis **jaunimo išsilavinimo lygis** matuojamas 2 vaiko ir jaunimo gerovės indeksuose, vertinant vidurinio ir aukštojo išsilavinimo įgijimą 18–24 ir 25–29 m. amžiaus grupėse (Land et al., 2001, O’Hare et al., 2013).

Dalyvavimas neformaliame švietime taip pat minimas 2 šeimos ir vaiko gerovės straipsniuose, kaip veikla, papildanti formalųjį ugdymą, apimanti galimybes užsiimti meno veiklomis, užtikrintą užimtumą laisvalaikio metu (Trebeck et al., 2016), taip pat paauglių priežiūra, vaikų priežiūros pakaitinių paslaugų organizavimas (Gaudin, 1992), remiantis nacionaliniais šaltiniais.

8 pav. Švietimo srities dimensijos ir vertinimo kriterijai. Schema sudaryta darbo autorės.

Apibendrinant, švietimo sritį sudaro dvi dimensijos: vaiko priežiūros paslaugos ir ikimokyklinis ugdymas (5 kriterijai) ir mokyklinio amžiaus ir jaunimo įsitraukimas į švietimo sistemą (6 kriterijai) (8 pav.), o su valstybės išlaidomis švietimui susijęs kriterijus apima tiek vaiko priežiūros paslaugoms, ikimokykliniam ugdymui, tiek bendrąjį ugdymą. Straipsniuose dažniausiai remiamasi tarptautiniais šaltiniais: OECD Family Database, OECD Education at Glance, OECD PISA, Eurostat, EU-SILC, World Bank, UNESCO ir nacionalinių duomenų bazių šaltiniais.

5.2. Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo sritis

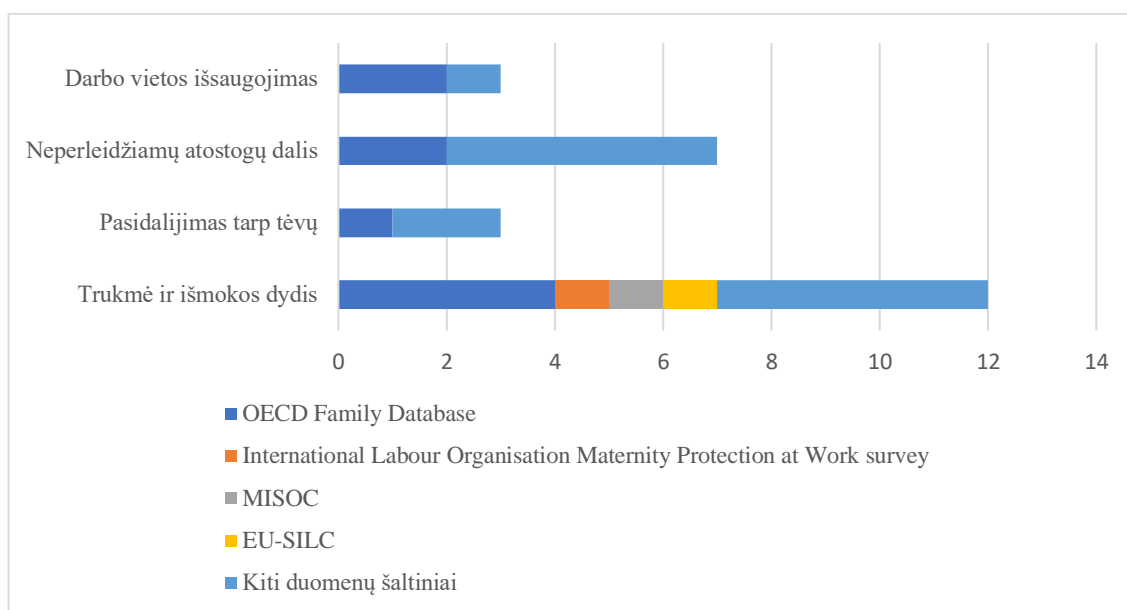
Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo politika yra viena esminių šiuolaikinės šeimos politikos sričių, apibrėžianti valstybės gebėjimą sudaryti palankias sąlygas tėvams darbo rinkoje, kartu užtikrinant vaikų priežiūros paslaugas. Ši sritis yra aktuali ne tik ankstyvaisiais vaiko gyvenimo etapais, bet ir viso darbo karjeros metu, tiesiogiai susijusi su pajamų stabilumu ir socialinių garantijų užtikrinimu (Fernandez-Crehuet et al., 2016). Straipsniuose taikomi rodikliai leidžia įvertinti ne tik formalių teisių egzistavimą, bet realų priemonių panaudojimą ir tarpusavio suderinamumą. Tyrimai rodo, kad nuosekliai suderintos vaiko priežiūros atostogų ir paslaugų priemonės padeda sumažinti neproporcingą moterims tenkantį krūvį ir skatina greitesnį sugrįžimą į darbo rinką (Kang, 2019).

Analizuotuose straipsniuose šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo sritis iškilo 23 straipsniuose, 19 iš jų taikomi politikos vertinimuose, o kita dalis – šeimos ir vaiko gerovės indeksuose. Taikoma matavimo logika remiasi vaiko priežiūros atostogų modeliu, lyčių lygybės principais ir darbo rinkos struktūros sąlygomis, kurios lemia tėvų galimybes derinti profesines ir šeimos pareigas. Taip pat šioje srityje vertinamos socialinės ir kultūrinės nuostatos, ypač susijusios su lyčių lygybe ir šeimos ir darbo įsipareigojimų pasidalinimu.

5.2.1. Vaiko priežiūros atostogos

Vaiko priežiūros atostogos (toliau – VPA) yra priskiriamos prie socialinės apsaugos ir (šeimos) politikos sričių, o pagrindinė jų matavimo dalis yra susijusi su teisinėmis atostogų nuostatomis, kurios apibrėžia jų trukmę, finansines sąlygas ir praktinį pasidalijimą tarp tėvų (9 pav.). Literatūroje pažymima, kad VPA suprantamos kaip viešosios iniciatyvos, skirtos sudaryti palankias galimybes tėvams skirti laiką vaikų priežiūrai, nedarant ilgalaikio neigiamo poveikio jų užimtumui (Elizalde-San Miguel et al., 2019). Tyrimai rodo, kad individualios, neperleidžiamos tėvystės atostogos su aiškiais kvotomis tiek tėčiams, tiek motinoms yra veiksminga priemonė lyčių lygybei skatinti. Teigiama, kad VPA poveikis moterų užimtumui priklauso nuo jų trukmės ir išmokos dydžio. Gerai

apmokamos, bet trumpos atostogos skatina anksčiau sugrįžti į darbo rinką, taip darant mažesnę neigiamą įtaką karjerai (Matysiak & Węziak-Białowolska, 2016).

9 pav. Vaiko priežiūros atostogų vertinimo kriterijai ir jų pagrindiniai duomenų šaltiniai. Grafikas sudarytas darbo autorės.

Pirmasis matavimo aspektas, išryškėjęs 12 straipsnių, yra vaiko priežiūros atostogų trukmė ir išmokos dydis. Dalyje straipsnių matuojama tik faktiškai suteiktų motinystės, tėvystės ir **vaiko priežiūros atostogų trukmė**. Šis rodiklis leidžia įvertinti, kiek laiko valstybė suteikia tėvams galimybę fiziškai prižiūrėti vaiką (Elizalde-San Miguel et al., 2019). Tyrimai rodo, kad trukmė yra reikšmingas indikatorius – tiek per ilgos ar per trumpos atostogos gali turėti skirtingą poveikį lyčių lygybės srityje. Dalis indeksų vertina tik **motinystės** atostogų trukmę, išreikštą savaitėmis ar dienomis, dažniausiai remiantis įstatyme nustatytu laikotarpiu, remiantis ILO Maternity Protection at Work survey ir kitomis namų ūkių apklausomis (Amarante et al., 2025; Wernet, 2008;), taip pat kartu su tuo vertinama ir **vaiko priežiūros** atostogų trukmė, kaip atskiras rodiklis (Chao & Glass, 2020). Šis rodiklis leidžia palyginti šalių teisinį reguliavimą, tačiau neatskleidžia pasinaudojimo atostogomis padėties. Be to, viename iš indeksų matuojama neapmokamų atostogų trukmė savaitėmis, remiantis OECD Family Database (Šmeringaiová, 2025).

Kituose indeksuose vaiko priežiūros atostogų sistema vertinama jungiant atostogų trukmę ir gaunamos išmokos dydį, siekiant įvertinti ekonominį atostogų prieinamumą. Išmokos dydis dažniausiai vertinamas kaip procentinė buvusio darbo užmokesčio dalis, mokama atostogų metu. Tokiuose tyrimuose matuojama: tik apmokamų motinystės atostogų trukmė ir išmokos dydis, remiantis OECD Family Database duomenimis (Fernandez-Crehuet et al., 2016; 2017) ir the WorldWomen Statistics Report (Foster et al., 2017) bei kitomis apklausomis (Gornick et al., 1997), motinystės ir tėvystės bei vaiko priežiūros atostogų trukmė ir išmokos dydis, remiantis OECD Family

Database (Šmeringaiová, 2025), tik vaiko priežiūros atostogų trukmė bei gaunamos išmokos dydis, remiantis MISOC (Javornik, 2014). Šie matavimai atliekami remiantis nacionaliniais duomenų šaltiniais. Šis rodiklis laikomas reikšmingu, nes gerai apmokamos atostogos sumažina pajamų praradimą ir didina tikimybę, kad atostogomis pasinaudos ir didesnes pajamas gaunantieji.

Literatūroje pažymima, kad sprendimas pasiimti atostogas šeimoje yra pagrįstas ekonominiais motyvais – atostogas ima tas šeimos narys, kurio atlyginimas yra mažesnis, o tai daugeliu atveju yra motina. Tačiau toks pasiskirstymas ilguoju laikotarpiu lemia neigiamą įtaką moterų darbo užmokesčiui ir karjeros galimybės po atostogų mažėja labiau nei vyrų, kurie lieka darbo rinkoje (Javornik, 2014).

Siekiant sujungti atostogų trukmę ir išmokų dydį, dalyje tyrimų taikomas pilno etato ekvivalento (*angl.* full-time equivalent, FTE) rodiklis. Jis apskaičiuojamas kaip atostogų trukmės ir gaunamų pajamų sandauga. Indeksuose taikoma vertinant tėvystės (Kang, 2019), motinystės (Bin Aedy Rahman & Yuda, 2022), dar kituose – motinystės ir vaiko priežiūros atostogas (Mínguez, 2017; Matysiak & Węziak-Białowolska, 2016). Šie rodikliai randami OECD Family Database ir Council of Europe Family Policy Database, nacionalinėse duomenų bazėse.

Be to, viename iš indeksų vertinama individualizuojančios politikos rodiklius – matuojama apmokamų vaiko priežiūros atostogų ir tėvystės atostogų trukmė, o familizuojančios politikos rodikliai apskaičiuojami kaip motinystės atostogų ir tėvystės atostogų suma, atėmus apmokamų vaiko priežiūros atostogų mėnesius, padalinta iš visos atostogų trukmės, remiantis EU-SILC duomenimis (Somogyi et al., 2021).

Kai kuriuose tyrimuose papildomai vertinama aprėptis ir prieinamumas, kokia dalis dirbančių moterų turi teisę į apmokamas atostogas ir kiek savaičių papildomai garantuojama atostogų darbo vietoje, pasibaigus apmokamoms atostogoms (Gornick et al., 1997). Papildomai viename iš straipsnių matuojamos trumpalaikės atostogos vaikų gydymui, remiantis Council of Europe Family Policy Database (Matysiak & Węziak-Białowolska, 2016). Anot straipsnio autoriaus, apmokamos atostogos sergančiam vaikui mažina įtampą derinant darbo įsipareigojimus.

Antrasis matavimo aspektas – **vaiko priežiūros atostogų pasidalinimas tarp tėvo ir motinos**, taikomas 3 straipsniuose. Faktiniam pasidalinimui tarp tėvų įvertinti naudojami rodikliai, atspindintys tėvų panaudotų (perleidžiamų) atostogų proporcijas, teisiškai numatytų ir faktiškai išnaudotų atostogų dienų pasiskirstymą (Elizalde-San Miguel et al., 2019). Taip pat šią sritį apima ir lankstumo galimybės, matuojama individuali teisė motinai ir tėvui, galimybė keisti susitarimą, tėvui skirtos neperleidžiamas atostogas ir atostogų naudojimą dalimis ar derinant su grįžimu į darbą, remiantis OECD Family Database ir kitais šaltiniais (Javornik, 2014; Whitehouse & Nakazato, 2021). Šie rodikliai yra svarbūs, nes individuali teisė į atostogų laiką skatina pasidalinimą vaiko priežiūra ir

mažina įtampą šeimoje (Javornik, 2014). Tokia politika taip pat prisideda prie socialinių normų keitimo ir pagreitina moterų grįžimą į darbo rinką.

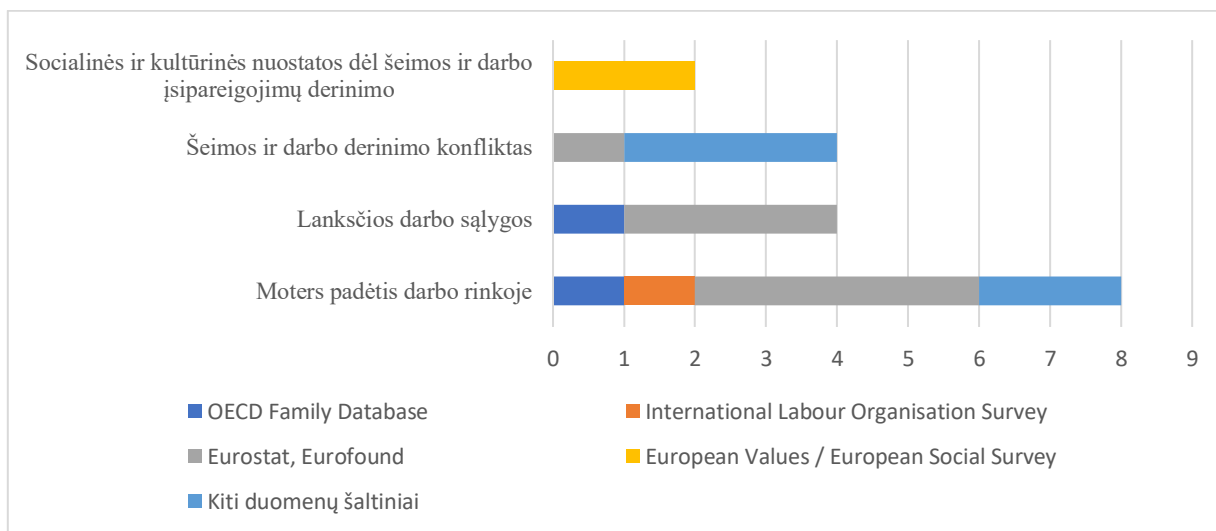
Atskira matavimo kryptis skirta įvertinti, **ar vaiko priežiūros atostogų sistema skatina tėčių įsitraukimą į vaiko priežiūrą**, taikoma 7 straipsniuose. Vertinama, ar atostogos yra neperleidžiamos ir kaip realiai tėvai pasinaudoja, ar sudaromos sąlygos lygiavertiškam priežiūros atsakomybių pasidalijimui tarp tėvų. Ši sritis itin svarbi, nes tyrimai rodo, kad didesnis tėvų įsitraukimas sumažina neproporcingą motinoms tenkančią priežiūros našta ir palengvina jų sugrįžimą į darbo rinką. Šiuo tikslu indeksuose vertinama, ar bendrai yra skirta tėčiams atostogų dalis (Gornick et al., 1997; Chao, 2020) bei trukmė neperleidžiamų atostogų, skirtų tik tėčiui (nustatyta kvota), ir mokama nustatyta išmokos dalis, remiantis OECD Family Policy Database ir kitais šaltiniais (Whitehouse & Nakazato, 2021; Kang, 2019). Kitame straipsnyje vertinama, kokia atostogų dalis yra neperleidžiama tėčiams, taip pat nustatoma tėvo dalis bendrame atostogų laike, kuri matuojama kaip proporcija nuo 0 (vyrai nelabai gali pasinaudoti atostogomis) iki 0,5 (visiškai lygi dalis vyrams ir moterims), remiantis nacionaliniais įstatymais (Castro-García & Pazos-Moran, 2016). Viename iš indeksų vertinamos tėvui suteiktų neperleidžiamų atostogų trukmė ir jų apmokėjimo dydis, vertinant, ar tėvas turi garantuotą, pakankamai ilgą ir finansiškai patrauklią teisę į atostogas, remiantis OECD Family Policy Database (Javornik, 2014). Taip pat matuojamas tėčiams rezervuotų atostogų dalies panaudojimas (fte rodikliu), remiantis Europe Family Policy Database (Matysiak & Węziak-Białowska, 2016).

Ketvirtasis matavimo lygmuo susijęs su **darbo vietos išsaugojimu**, taikomas 3 straipsniuose, vertinant, ar tėvams suteikiama galimybė išlaikyti savo darbo vietą po atostogų, remiantis OECD Family Database duomenimis (Kang, 2019; Javornik, 2014). Literatūroje teigiama, kad tai daro įtaką moterų tikimybei sugrįžti į darbo rinką. Ši sritis svarbi siekiant užtikrinti stabilumą tėvams, renkantis VPA. Viename iš straipsnių vertinamas tėvystės ir motinystės atostogų prieinamumas įvairiems darbuotojams, remiantis rodikliais, kuriais matuojama, ar atostogomis gali pasinaudoti ir darbuotojai, dirbantys ne visu etatu arba turintys nestabilią darbo istoriją, siekiant nustatyti, ar šios atostogos yra universali šeimos politikos dalis, o ne privilegija tik tam tikrai darbuotojų grupei, remiantis nacionaline duomenų baze (Whitehouse & Nakazato, 2021).

5.2.2. Moterų ir vyrų darbo rinkoje dalyvavimo skirtumas

Lanksčių darbo sąlygų ir moterų bei vyrų padėties darbo rinkoje vertinimas šeimos politikos ir gerovės indeksuose sudaro atskirą lygmenį (Decancq, 2017). Ši sritis susijusi su ekonominės padėties, užimtumo bei darbo ir šeimos derinimo vertinimais (10 pav.), kurie daro tiesioginę įtaką tėvų, ypač moterų, galimybėms patekti į darbo rinką ir derinti darbo ir šeimos įsipareigojimus (Matysiak & Węziak-Białowska, 2016).

Viena dažniausiai analizuojamų priemonių yra galimybė dirbti ne visą darbo laiką. Trumpuoju laikotarpiu lanksčios darbo rinkos priemonės gali palengvinti grįžimą į darbo rinką po vaiko gimimo, (ypač jei darbo vietoje yra palankios darbo sąlygos), tačiau tokia darbo forma turi trūkumų – ji dažnai siejama su prastesnėmis karjeros perspektyvomis, atlyginimo stagnacija, nestandartinėmis darbo valandomis ir didesniu darbo nesaugumu). Be to, palankių darbo sąlygų užtikrinimas siejamas su galimybėmis prisidėti prie gimstamumo, ypač šalyse, kuriose moterų dalyvavimas darbo rinkoje yra aukštas (Fernandez-Crehuet et al., 2017).

10 pav. Tėvų darbo rinkoje dalyvavimo skirtumų vertinimo kriterijai ir jų pagrindiniai duomenų šaltiniai. Grafikas sudarytas darbo autorės.

8 straipsniuose naudojami rodikliai, skirti vertinti **tėvų (dažniausiai moterų) padėtį darbo rinkoje**, ekonominę nepriklausomybę, darbo rinkos lankstumą ir galimybes derinti darbą su šeimos gyvenimu. Naudojami tokie užimtumo rodikliai, apimantys bendrą ir ilgalaikį nedarbo lygį, savarankiškai dirbančiųjų dalį kartu su moterų užimtumo lygiu, santykinu moterų ir vyrų darbo rinkoje dalyvavimo skirtumas (Fahlén, 2016). Matuojamas dirbančių ne pilnu etatu užimtumas, remiantis Eurostat ir kitais tarptautiniais tyrimais (Fernandez-Crehuet et al., 2016; 2017; Foster et al., 2017). Moterų darbas ne pilnu etatu nuo visų įdarbintų matuojamas taip pat ir kitame indekse, naudojant OECD Family Database duomenis (Šmeringaiová, 2025). Taip pat ir kituose indeksuose matuojamas ne visą darbo dieną dirbančių moterų rodiklis, išreikštas procentais nuo visų 25–49 metų amžiaus moterų užimtumo bei toje pačioje amžiaus grupėje valandinio darbo užmokesčio santykis tarp ne visą darbo dieną ir visą darbo dieną dirbančių darbuotojų, remiantis Eurostat duomenimis (Matysiak & Węziak-Białowolska, 2016). Galima išskirti kitą rodiklių grupę, apimančią struktūrinius darbo rinkos rodiklius, tokius kaip darbo jėgos santykis, remiantis Tarptautinės darbo organizacijos apklausų tyrimais (Bin Aedy Rahman & Yuda, 2022) ir nacionalinėmis duomenų bazėmis (Wernet, 2008). Ekonominės lygybės aspektas taip pat matuojamas pasitelkiant šiuos rodiklius: santykinis

moterų laikas skiriamas neapmokamam darbui (dalyvavimas priežiūros veiklose ir skirtas laikas namų ruošos darbams bei vidutinis vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas (vidutinio vyrų ir moterų bruto valandinio darbo užmokesčio skirtumas, išreikštas procentais nuo vidutinio bruto valandinio darbo užmokesčio) (Fernandez-Crehuet et al, 2016; Foster et al., 2017). Lyčių lygybė darbo rinkoje yra būtina, siekiant skatinti gimstamumą, todėl naudojami rodikliai, kuriais galima palyginti skirtumus tarp vyrų ir moterų (Fernandez-Crehuet et al, 2017).

4 straipsniuose **lanksčios darbo sąlygos** matuojamos pasitelkiant tokius rodiklius kaip savaitinis darbo valandų skaičius, lankstumas keisti darbo grafiką ar imti laisvadienį, vidutinis metinių atostogų dienų skaičius, remiantis tarptautinėmis duomenų bazėmis, tokiomis kaip Eurostat, Eurofound, OECD Family Database (Fernandez-Crehuet et al., 2017; Dilli, 2019; Chao, 2020), taip pat prie šių rodiklių kitame indekse pridedama trukmė važiavimui iki darbo vietos (Fernandez-Crehuet et al., 2016). Viename iš straipsnių, remiantis Eurostat duomenimis, vertinama: ar lankstus darbuotojų darbo grafikas, kokia teisinė sistema kuria įsidarbinimo barjerus, darbo valandų intensyvumas, ar darbuotojai gali patys nustatyti savo darbo laiką (Matysiak & Węziak-Białowolska, 2016). Šie rodikliai atspindi, kiek darbuotojai turi galimybių derinti šeimos įsipareigojimus su darbu.

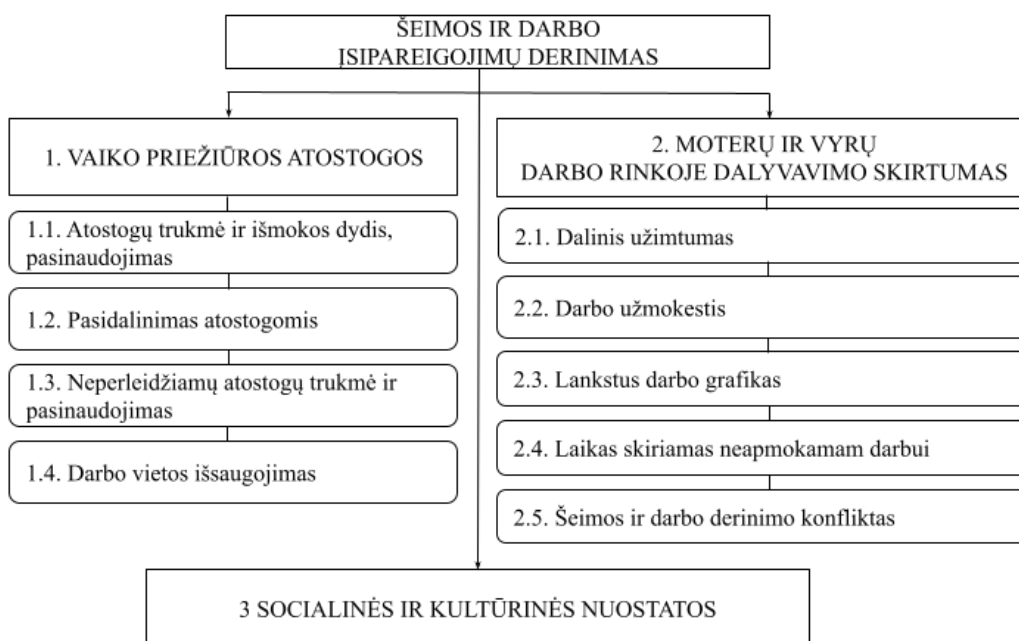
Kituose straipsniuose analizuojama į politikos indeksų matavimus įtraukta **darbo krūvio ir šeiminės įtampos sąveika (konfliktas)**, pasitelkiant ir subjektyvius rodiklius, tokius kaip patiriamas stresas dėl darbo ir šeimos konflikto (Riva et al., 2019) bei gaunama pagalba (iš partnerio, šeimos narių, darbdavių) (Hennessy & Lent, 2008). Kitame fiksuojama: šeimos nariai grįžta iš darbo pernelyg pavargę, kad atliktų reikalingus namų ruošos darbus, arba atvirkščiai – dėl šeimos problemų ar sunkumų šeimos nariams sunku susikcentruoti darbe (Wong et al., 2022; Xia et al., 2024). Šis kriterijus matuojamas pasitelkiant nacionalinių reprezentatyvių apklausų duomenis ir Eurostat.

5.2.3. Socialinės ir kultūrinės nuostatos

Kaip atskiras kriterijus iš 4 šeimos politikos indeksų iškilo matuojant **socialines ir kultūrinės nuostatas**, susijęs su lyčių vaidmenimis (10 pav.), kurie įvairių autorių straipsniuose padeda analizuoti moterų dalyvavimą darbo rinkoje, lyčių nelygybę pasiskirstant namų ruošos ir vaikų priežiūros darbus, remiantis Europos vertybių ir socialiniu tyrimu (Matysiak & Węziak-Białowolska, 2016; Fahlén, 2016). Tyrimai rodo, kad visuomenėje dominuojančios normos daro įtaką tėvų pasirinkimams dėl darbo ir šeimos derinimo bei tai, kad egalitarinės lyčių normos teigiama veikia šeimų sprendimą susilaukti vaikų (Matysiak & Węziak-Białowolska, 2016; Fernandez-Crehuet et al, 2017). Remiantis Europos vertybių tyrimu, taip pat matuojamas požiūris į moterų darbą ir motinystę, pritarant nuomonei, kad dirbanti motina gali užmegzti tiek pat šiltą ir saugų ryšį su vaiku kaip nedirbanti motina, nuomonę, kad vaikui pakenks, jei motina dirba, arba pritarimą, kad moteriai svarbiausia būti namuose su vaikais. Lyčių lygybė šeimoje ir namų ruošos darbuose matuojama pagal

pritarimą nuomonei, kad tėvai yra vienodai pajėgūs rūpintis vaikais, bei sutikimą, kad vyrai namuose turi prisiimti tokias pat atsakomybes kaip moterys (Fernandez-Crehuet et al., 2016).

Be šių nuostatų, kituose indeksuose kreiptas dėmesys į bendrus šeimos nuostatų kriterijus, įtraukiant tokius rodiklius kaip idealus vaikų skaičius vyrams ir moterims, šeimos svarba, vaikų reikšmė santuokai ir moters prioritetai šeimos atžvilgiu bei tai, kad populiacija pasiekė žmonių limitą, remiantis OECD Family Database tyrimais, (Fernandez-Crehuet et al., 2016; 2017)). Vis dėlto, literatūroje pažymima, kad pasirinkimus veikia ne tik visuomenėje dominuojančios normos, bet ir ekonominės galimybės. Nuostatos, susijusios bendrai su šeimos lūkesčiai nėra tiesiogiai susijusios su šeimos ir darbo derinimo sritimi, todėl turėtų turėti atskirą sritį.

11 pav. Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo srities dimensijos ir vertinimo kriterijai. Schema sudaryta darbo autorės.

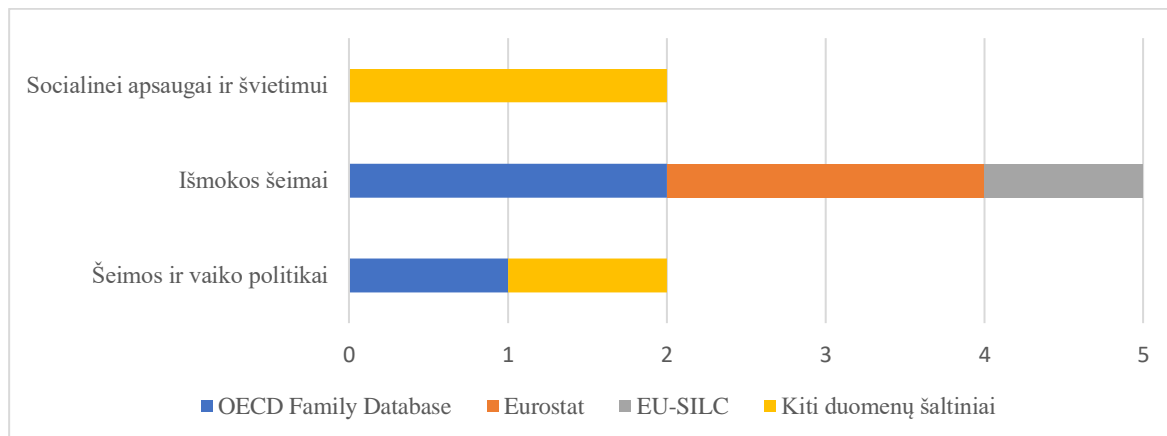
Apibendrinant, šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo srityje iškilo 3 dimensijos: vaiko priežiūros atostogos (4 kriterijai), moterų ir vyrų darbo rinkoje dalyvavimo skirtumas (5 kriterijai), socialinės ir kultūrinės nuostatos (11 pav.). Pagrindiniai naudoti šaltiniai: OECD Family Database, ILO apklausos, European Social Survey, European Value Survey, Eurostat, Eurofound.

5.3. Valstybės išlaidų ir finansinės paramos sritis

Iš 14 straipsnių išryškėjo valstybės išlaidų ir finansinės paramos sritis, kuri įvairiuose (daugiausiai politikos, bet ir gerovės) indeksuose apima tris pagrindines kryptis: valstybės biudžeto išlaidos šeimos politikai, piniginių išmokos ir mokestinė politika, kurių derinimas leidžia įvertinti valstybės teikiamą materialinę paramą šeimoms. Visuose indeksuose buvo matuotas vienas ar keli iš šių trijų rodiklių. Šios srities rodikliai parodo, kiek valstybė remia šeimos ekonominę saugumą teikdama išmokas, susijusias su tėvams tenkančiomis išlaidomis dėl vaikų auginimo (Kang, 2019).

5.3.1. Valstybės biudžeto išlaidos

Valstybės biudžeto išlaidos šeimoms politikai literatūroje laikomi vienu iš bruožų, parodančių realų valstybės įsipareigojimą, kiek šeimos ir vaikų gerovė yra valstybės politinis prioritetas, lyginant su kitomis viešosios politikos sritimis. **Valstybės biudžeto išlaidos šeimoms politikai** vertinamos 9 straipsniuose, matuojant viešąsias išlaidas kaip dalį nuo BVP, įskaitant ankstyvojo ir ikimokyklinio ugdymo finansavimą, išlaidas išmokoms šeimai, viešas išlaidas švietimui bei finansavimą motinystės ir tėvystės atostogoms (12 pav.).

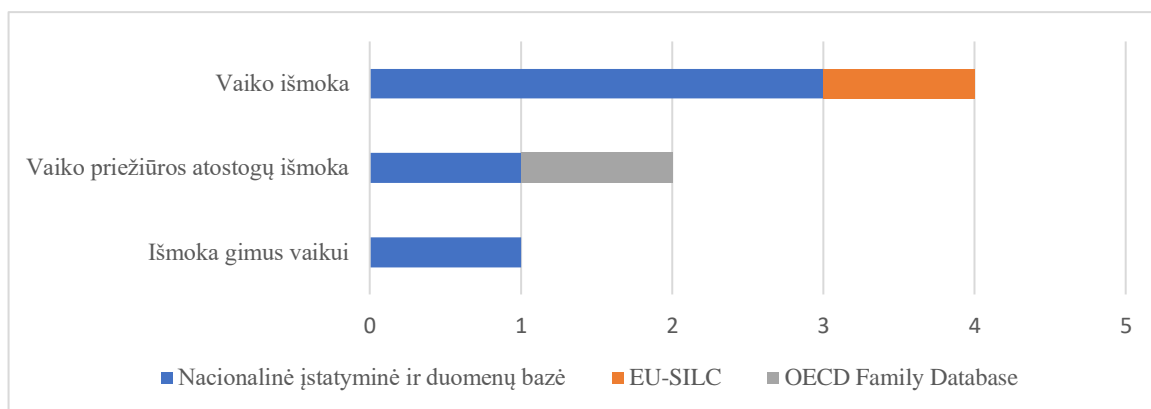
12 pav. Valstybės išlaidų dalis procentais nuo BVP, vertinami kriterijai ir pagrindiniai duomenų šaltiniai. Grafikas sudarytas darbo autorės.

Šie rodikliai skiriasi priklausomai nuo indekso, tačiau visi jie padeda įvertinti finansavimo intensyvumą. Indeksuose naudojami keli pagrindiniai išlaidų rodikliai, tokie kaip bendros viešosios išlaidos: 1) **šeimos ir vaiko politikai**, apimant pinigines išmokas, paslaugas ir mokestines lengvatas šeimoms su vaikais (procentais nuo BVP) (Mínguez, 2017), remiantis OECD Family Database ir Comparative Family Database duomenimis (Kang, 2019); 2) tik **išmokoms šeimai**, apimant šeimos ir vaiko išmokas (*angl.* family / children benefits), vaikų auginimo išlaidų kompensavimui (Šmeringaiová, 2025; Verbist & Van Lancker, 2016; Fernandez-Crehuet, 2016; 2017; Tarshish, 2019), remiantis Eurostat, EU-SILC ir OECD Family Database duomenimis. Taip pat šeimos gerovę matuojančiuose straipsniuose, remiantis nacionaliniais duomenų šaltiniais, yra matuojamas ir savivaldybių lygmeniu skiriamos lėšos (išlaidos) socialinei apsaugai ir švietimui (Ben-Arieh, 2010). Taip pat matuojamos išlaidos tenkančios vienam mokiniui savivaldybės lygmeniu (Qi et al., 2022).

5.3.2. Piniginės išmokos

Nors piniginės išmokos dalyje indeksų yra vertinamos kaip viešųjų išlaidų dalis nuo BVP, analizuotuose straipsniuose pabrėžiama, kad šis rodiklis nepakankamai atskleidžia realų finansinės paramos poveikį šeimos gerovei (Elizalde-San Miguel et al., 2019). Straipsniuose piniginės išmokos

dažniausiai analizuojamos matuojant jų piniginę vertę (perkamosios galios pariteto vienetais, siekiant nustatyti, kokią faktinę ekonominę paramą šeimai suteikia piniginis pervedimas, kartu vertinant ir jo mokėjimo trukmę per visą ankstyvojo amžiaus laikotarpį) bei aprėptį. Šie vertinimai apima universalias vaiko išmokas, gimimo išmokas, išmokas už vaiko priežiūros atostogas (13 pav.).

13 pav. Vertinamos piniginės išmokos ir jų pagrindiniai duomenų šaltiniai. Grafikas sudarytas darbo autorės.

Išmoka gimus vaikui matuojama 1 iš indeksų – piniginė vertė ir aprėptis (piniginė vertė išreiškiamos perkamosios galios pariteto vienetais) (Elizalde-San Miguel et al., 2019).

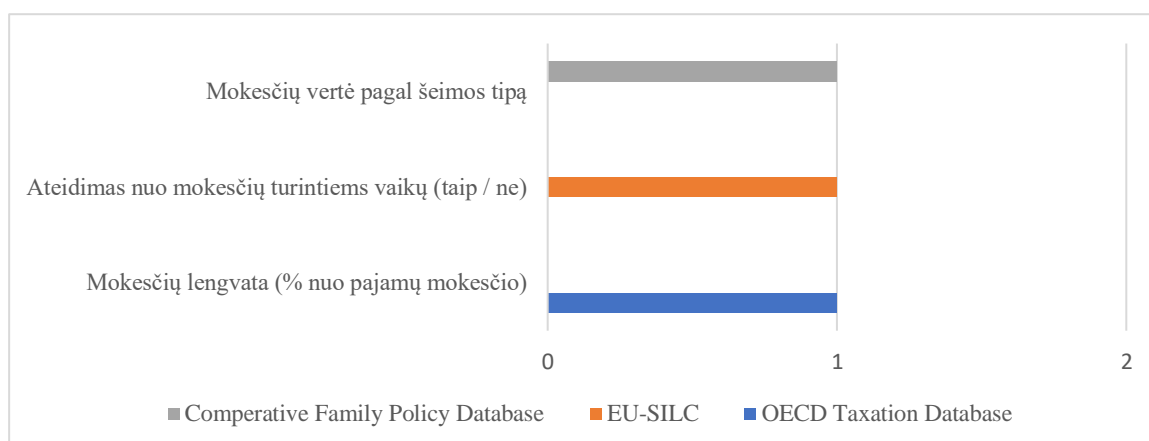
Vaiko priežiūros atostogų išmoka vertinama 2 indeksuose analogiškai, vienu atveju vaiko gerovės indekse analizuojama vaiko priežiūros atostogų išmokos piniginė vertė perkamosios galios pariteto vienetais, remiantis OECD Family Database duomenimis (Tarshish, 2019), o kitame indekse prie šio rodiklio kartu matuojama išmokos trukmė, šeimų, gaunančių išmoką skaičius bei bendra vaikų (0-3 m.) populiacija, remiantis nacionaliniais teisės aktais ir duomenų bazėmis (Elizalde-San Miguel et al., 2019).

Vaiko išmokos matuojamos 4 šeimos politikos indeksuose, vertinant jų dydį, trukmę ir aprėptį. Viena vertinimo kryptis grindžiama išmokos dydžio apskaičiavimu perkamosios galios pariteto vienetais, kartu matuojant aprėpties rodiklį (procentas šeimų, gaunančių išmoką) bei atsižvelgiant į tai, ar išmoka universali, ar taikoma tik tam tikroms grupėms, pavyzdžiui, dirbančioms motinoms, remiantis nacionaline duomenų baze (Elizalde-San Miguel et al., 2019). Kita vertinimo kryptis remiasi išmokos normalizavimu pagal skurdo ribą, derinant išmokos dydį, gavėjų aprėptį ir skurdo riziką, siekiant įvertinti, kiek ji padeda padengti šeimos būtinąsias išlaidas, remiantis ECLAC, CEPALstat duomenų šaltiniais (Amarante et al., 2025). Kitame straipsnyje vertinama, ar išmoka yra universali, t. y. prieinama visoms šeimoms nepriklausomai nuo jų užimtumo ar pajamų. Papildomai matuojamas vaiko išmokos dydis kaip dalis nuo vidutinių grynųjų pajamų, atskirai įvertinant paramą vieną ir tris vaikus auginančioms šeimoms, remiantis EU-SILC duomenimis (Somogyi et al., 2021). Be įprastų tiesiogiai su šeimos politika susijusių rodiklių, viename iš straipsnių vertinamas piniginės

paramos dosnumas, pasiekiamumas, analizuojant paramą gaunančių šeimų, patiriančių skurdo riziką, dalį bei tėvų gaunančių bedarbio išmoką dalis (Daiger von Gleichen & Parolin, 2020).

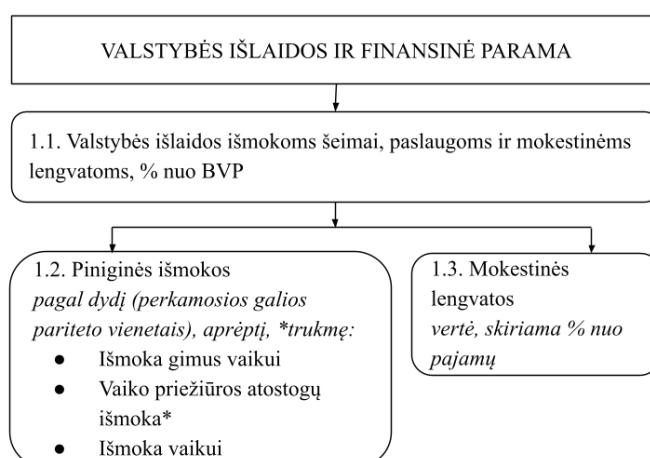
5.3.3. Mokestinės lengvatos

Mokestinės lengvatos analizuojamos 3 politikos indeksuose ir vertinama, kaip mokestinė sistema kompensuoja vaikų auginimo išlaidas per šeimoms taikomas fiskalines priemones (14 pav.). Tokia priemonė užtikrina horizontalų teisingumą, vertinama, kiek mokesčių sistema, didėjant vaikų skaičiui, sumažina šeimų mokestinę naštą ir kompensuoja papildomas su vaikų auginimu susijusias išlaidas.

14 pav. Mokestinių lengvatų vertinimo būdai ir jų pagrindiniai duomenų šaltiniai. Grafikas sudarytas darbo autorės.

Rodikliai apima mokestinių lengvatų egzistavimą šeimoms, turinčioms vaikų (Somogyi et al., 2021; Šmeringaiová, 2025). Šie rodikliai padeda įvertinti, kiek mokesčių sistema atsižvelgia į šeimos sudėtį. Viename iš indeksų matuojamas bendras finansinės paramos lygis, gaunamas per mokesčius ir išmokas, analizuojant padėtį skirtinguose tipų namų ūkiuose – vieno tėvo, dviejų tėvų, dviejų vaikų šeimose (Kang, 2019). Šių rodiklių šaltiniai: EU-SILC, OECD Taxation Database, OECD StatExtracts ir OECD Population data.

15 pav. Valstybės išlaidų ir finansinės paramos srities dimensijos ir vertinimo kriterijai. Schema sudarytas darbo autorės.

Apibendrinant, valstybės išlaidų ir finansinės paramos srityje iškilo 3 vertinimo būdai, kurie yra tarpusavyje susiję (15 pav.). Pagrindinis rodiklis – valstybės išlaidos išmokoms šeimai, paslaugoms ir mokestinėms lengvatoms nuo BVP, o taip pat galima giliau analizuoti kiekvienos išmokos dydį ir aprėptį bei vertinti šeimoms taikomas mokestinės lengvatos vertę. Pagrindiniai naudojami šaltiniai: Eurostat, EU-SILC, OECD Family Database, Taxation Database, nacionaliniai teisės aktai.

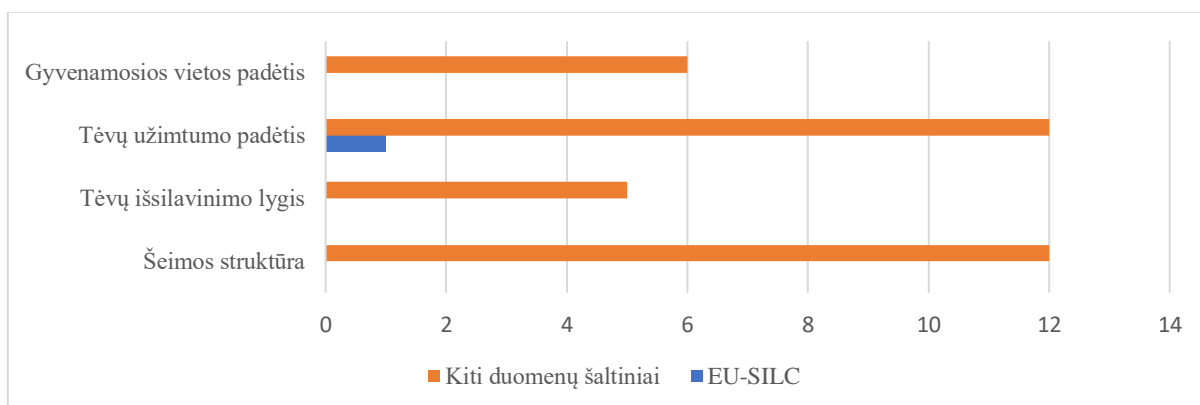
5.4. Ekonominės gerovės sritis

Analizuojant skirtingus šeimos ir vaiko gerovės indeksus, 36 tyrimuose išskiriama ir **ekonominė šeimų gerovė**. Ją papildo ir sociodemografiniai rizikos indikatoriai bei materialinio nepritekliaus rodikliai, leidžiantys tiksliau įvertinti, kaip šeimos pajėgia užtikrinti kasdienes vaiko poreikius, o ne tik matuoja pajamų lygį ar šeimų patiriamas išlaidas.

Literatūroje teigiama, kad ekonominis stabilumas yra būtina sąlyga namų ūkio gerovei ir vaikų susilaukimui, o nedarbas neigiamai tą veikia (Fernandez-Crehuet et al., 2017). Pažymima, kad žemos pajamos dažnai lemia mažesnes šeimos narių galimybes ir gali juos daryti mažiau savarankiškus (t. y. priklausomus nuo paramos iš valstybės). Skurdo, deprivacijos ir socialinės atskirties rodikliai leidžia identifikuoti kryptis socialinei paramai ir tiksliau įvertinti politikos poveikį socialinei gerovei (Leu et al., 2016).

5.4.1. Sociodemografiniai rizikos veiksniai

Sociodemografiniai rizikos veiksniai 13 indeksų apima šeimos struktūrą, tėvų išsilavinimą, užimtumo padėtį, gyvenamosios vietos stabilumą ir būsto nuosavybę (16 pav.). Šie rodikliai interpretuojami kaip tarpusavyje susiję veiksniai, didinantys finansinių sunkumų tikimybę ir ribojantys šeimos gebėjimą užtikrinti vaikų poreikius (Camerini & Schulz, 2018).

16 pav. Sociodemografiniai rizikos vertinimo kriterijai ir jų pagrindiniai duomenų šaltiniai.
Grafikas sudarytas darbo autorės.

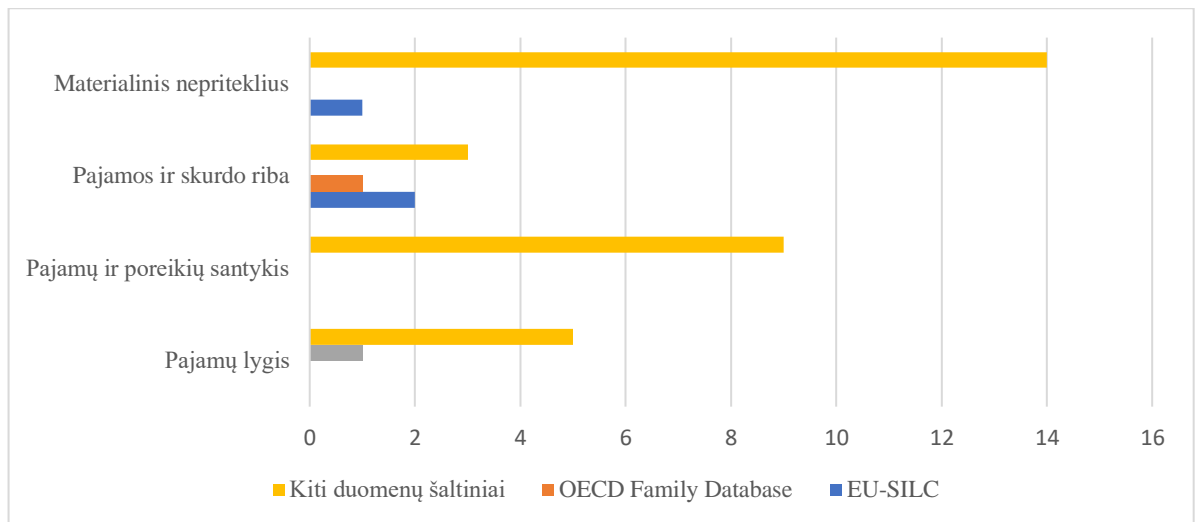
Viena dažniausiai analizuojamų sociodemografinės rizikos grupių yra **vieni tėvai** (Land et al., 2001; Hernandez & Marotz, 2012; Fahlén, 2016; Vandivere & McPhee, 2008; Xiong et al., 2024; Hernandez, 2015; Miranti et al., 2021) ir **gausios šeimos** (Vandivere & McPhee, 2008) arba straipsniuose vertinamos abi šios grupės ir jų rezultatai yra lyginami (Leu et al., 2016; Ben-Arieh, 2010; Qi et al., 2022; Moore et al., 2006). Šių šeimų pažeidžiamumas pasireiškia dėl ribotesnių finansinių išteklių bei sudėtingesnio darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimo galimybių. Duomenys surenkami iš nacionalinių apklausų arba duomenų registrų.

Kita itin svarbi sociodemografinės rizikos dalis minima 5 straipsniuose – **tėvų žemas išsilavinimas**, ypač nebaigtas vidurinis ar neįgytas aukštasis, siejamas su ribotomis galimybėmis darbo rinkoje ir mažesnėmis pajamomis (Moore et al., 2006; Noor et al., 2014; Leu et al., 2016; Miranti et al., 2021; Xiong et al., 2024). Viename iš straipsnių taip pat yra analizuojami jaunimo nedarbo rodikliai, pabrėžiant to poveikį šeimos kūrimo atidėjimui ir prastėjančioms karjeros galimybėms ateityje (Fernandez-Crehuet et al., 2017). Tėvų, turinčių vaikų, **nedarbas ar nepakankamas / nestabilus užimtumas** minimas 13 straipsnių. Tai viena esminių priežasčių dėl ko šeima susiduria su ekonominiu nesaugumu (Xiong et al., 2024; Lau & Bradshaw, 2018; Trebeck et al., 2016; O'Hare et al., 2013, Provencher et al., 2017, Hernandez & Marotz, 2012; Hernandez, 2015; Hernandez & Napierala, 2020; Dilli et al., 2019; Bradshaw & Richardson, 2009; Ben-Arieh, 2010; Main, 2014). Gaunami duomenys iš nacionalinių duomenų bazių ir EU-SILC.

Gyvenamosios vietos stabilumas ir būsto nuosavybė taip pat laikomi vienu iš sociodemografinės rizikos veiksnių 6 straipsniuose (Land et al., 2001; Moore et al., 2006; Vandivere & McPhee, 2008; Ben-Arieh, 2010; Trebeck et al., 2016).

5.4.2. Ekonominė gerovė

Ekonominė gerovė indeksuose dažniausiai apibrėžiama per namų ūkių pajamų lygį, pajamų adekvatumą ir finansinį saugumą (17 pav.). Šie rodikliai leidžia įvertinti šeimos ekonominę padėtį ir padeda atskleisti pagrindinių poreikių patenkinimą ir ekonominį pažeidžiamumą.

17 pav. Ekonominės gerovės vertinimo kriterijai ir jų pagrindiniai duomenų šaltiniai. Grafikas sudarytas darbo autorės.

5 indeksuose vertinamas šeimų su vaikais **pajamų lygis**. Kai kuriuose indeksuose naudojamas medianinių pajamų rodiklis, leidžiantis palyginti šeimas, kurių pajamos yra didesnės arba mažesnės už vidurkį (Hernandez & Marotz, 2012; O’Hare et al., 2013), o kituose indeksuose matuojama visų šeimų su vaikais medianinės metinės pajamos (Land et al., 2001; Decancq, 2017) arba bendros namų ūkio pajamos (Lau & Bradshaw, 2018).

9 straipsniuose vertinamas **finansinis saugumas** taikant pajamų ir poreikių santykio rodiklį (*angl.* income-to-needs ratio), apskaičiuojamą pagal tėvų mėnesines pajamas, namų ūkio dydį ir minimalias pragyvenimo išlaidas. Šis rodiklis pasirenkamas, nes taip tiksliau galima įvertinti šeimos ekonominę padėtį ir ilgalaikį šeimos ekonominį pažeidžiamumą (Yoo & Choi, 2016; Leu et al., 2016). Viename indekse matuojama dalis vaikų, kurių tėvų disponuojamos pajamos po būsto išlaidų patenka į apatinį kvintilį (Miranti et al., 2021). Kai kuriuose indeksuose finansinis saugumas vertinamas pagal šeimų pateiktus vertinimus, ar šeimos turi pakankamai lėšų sumokėti sąskaitoms ar įsigyti būtinus daiktus (Wong et al., 2022; Xia et al., 2024), arba matuojamas skolų lygis ir santaupos, kaip finansinio saugumo indikatorius (Noor et al., 2014; Trebeck et al., 2016). Taip pat ekonominiai sunkumai matuojami pagal tai ar šeima patiria nepriteklį (Thompson et al., 2024). Dar kitame indekse imamas rodiklis – gyvenimas šeimoje, turinčioje teisę į minimalias pajamas (*angl.* income benefits) – nustatyta pagal tai, ar vaikas gauna nemokamą maitinimą mokykloje (Main, 2014).

Dalis indeksų orientuojasi į **skurdo rizikos vertinimą** per vaikų patiriamą skurdą, remiantis OECD Family Database (Tarshish, 2019), EU-SILC (Bradshaw & Richardson, 2009; Verbist & Van Lancker, 2016), kitais šaltiniais (O’Hare et al., 2013; Noor et al., 2014), arba lyginamos pajamos su šalies skurdo riba (Provencher et al., 2017). Nors analizuotuose matavimuose šis rodiklis netaikomas, literatūroje pažymimas moterų skurdas pensiniame amžiuje, kaip vienas iš šeimos politikos rodiklių, kaip struktūrinė lyčių nelygybės pasekmė (Foster et al., 2017).

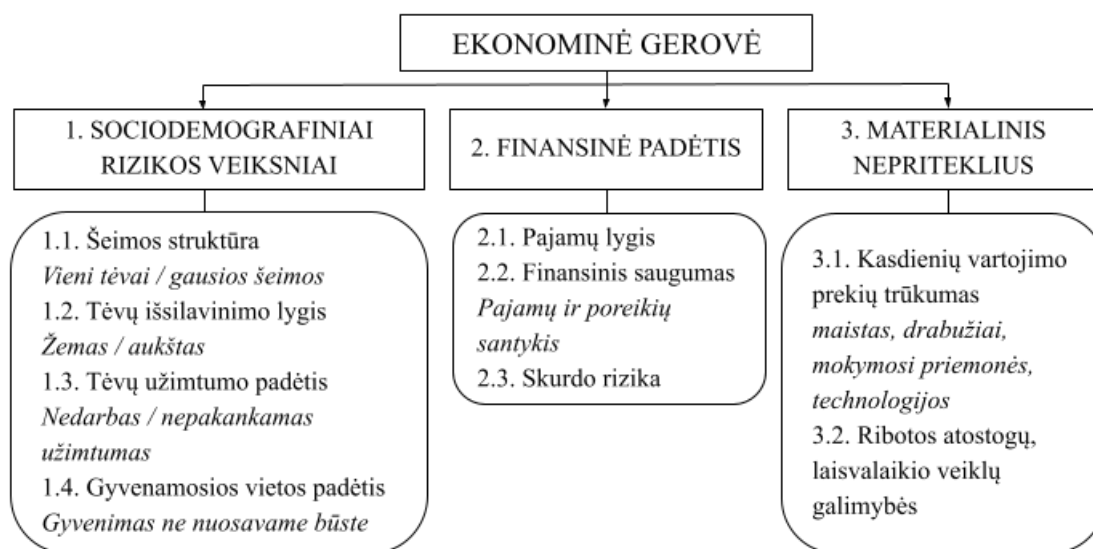
5.4.3. Materialinis nepriteklis

Trečioji dimensija iškilusi 15 straipsnių – **materialinis nepriteklis** – orientuojantis į faktinį šeimos galimybių ribotumą įsigyti būtinus daiktus, paslaugas ar užtikrinti vaikų dalyvavimą socialinėse veiklose (17 pav.). Literatūroje teigiama, kad stokos rodikliai geriau atspindi vaikų gerovę nei tik skurdo matavimas, nes fiksuoja įvairias trūkumo sritis (Lau & Bradshaw, 2018).

Straipsniuose ši dimensija matuojama per kasdienių prekių, paslaugų ir išteklių turėjimą ar jų trūkumą. Viename straipsnyje tai matuojama kaip vartojimo prekių trūkumas, ekonominė įtampa, mokymosi priemonių ar knygų stygius, remiantis EU-SILC duomenimis (Bradshaw & Richardson, 2009). Dar kitame iš indeksų vertinami vaikų kasdienai svarbių elementų, kaip drabužiai, technologijos, kišenpinigiai, laisvalaikio priemonės (Delgado, 2020; Lee & Yoo, 2015; Lau & Bradshaw, 2018; Leu et al., 2016; Mutchler et al., 2015), įskaitant ir tai, ar trūkumas yra priverstinis (Yoo & Choi, 2016).

Išskirtinė kryptis nepritekliaus indeksuose iškilo iš vieno straipsnio, kuriame matuojama tai, kas reikalinga laisvalaikiui ir poilsiui: 5 dienų atostogos kartą per metus, susitikimai su draugais namie ir mieste, dviračio turėjimas, dalyvavimas stovykloje atostogų metu (Leu et al., 2016). Dar viename indekse panašus rodiklis – neturėjimas pinigų šeimos atostogoms (Xiong et al., 2024).

Kiti vaiko gerovės indeksai įtraukia maisto, drabužių (Gaudin et al., 1992), avalynės, telefono, kompiuterio ar transporto priemonių turėjimą (Grané et al., 2020; Ditzel et al., 2022, Vameghi et al., 2018, Main, 2014; Laxton et al., 2024; Tarshish, 2019; 2021).

18 pav. Ekonominės gerovės srities dimensijos ir vertinimo kriterijai. Schema sudaryta darbo autorės.

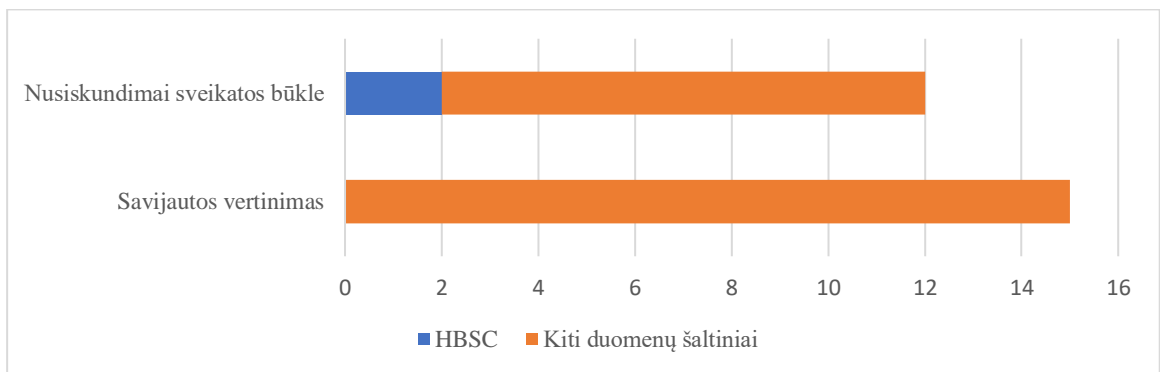
Apibendrinant ekonominės gerovės sritį, iš analizuotos literatūros iškilo 3 dimensijos: sociodemografiniai rizikos veiksniai (4 kriterijai), ekonominė padėtis (3 kriterijai), materialinis nepriteklis (2 kriterijai). Pagrindiniai naudojami duomenų šaltiniai: EU-SILC ir apklausa.

5.5. Sveikatos sritis

Sveikatos srityje (38 straipsniai) atsiskleidė kelios besikartojančios matavimo dimensijos, apjungiančios subjektyvias savijautos vertinimo formas, objektyvius sveikatos rodiklius ir sveikatos elgsenos aspektus bei sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą. Dauguma analizuotų straipsnių remiasi panašia matavimo logika: fizinės sveikatos būklė vertinama kartu su jos rizikos veiksniais, o subjektyvios sveikatos vertinimas bei paslaugų prieinamumas traktuojami kaip atskiri, tačiau tarpusavyje sąveikaujantys komponentai.

5.5.1. Subjektyvi sveikata

Subjektyvios sveikatos dimensija (15 straipsnių) daugiausiai matuojama remiantis apklausų duomenimis. Dažniausiai naudojami rodikliai apima bendrą subjektyvios sveikatos įvertinimą bei nusiskundimus sveikatos būkle (19 pav.).

19 pav. Subjektyvios sveikatos vertinimo kriterijai ir jų pagrindiniai duomenų šaltiniai. Grafikas sudarytas darbo autorės.

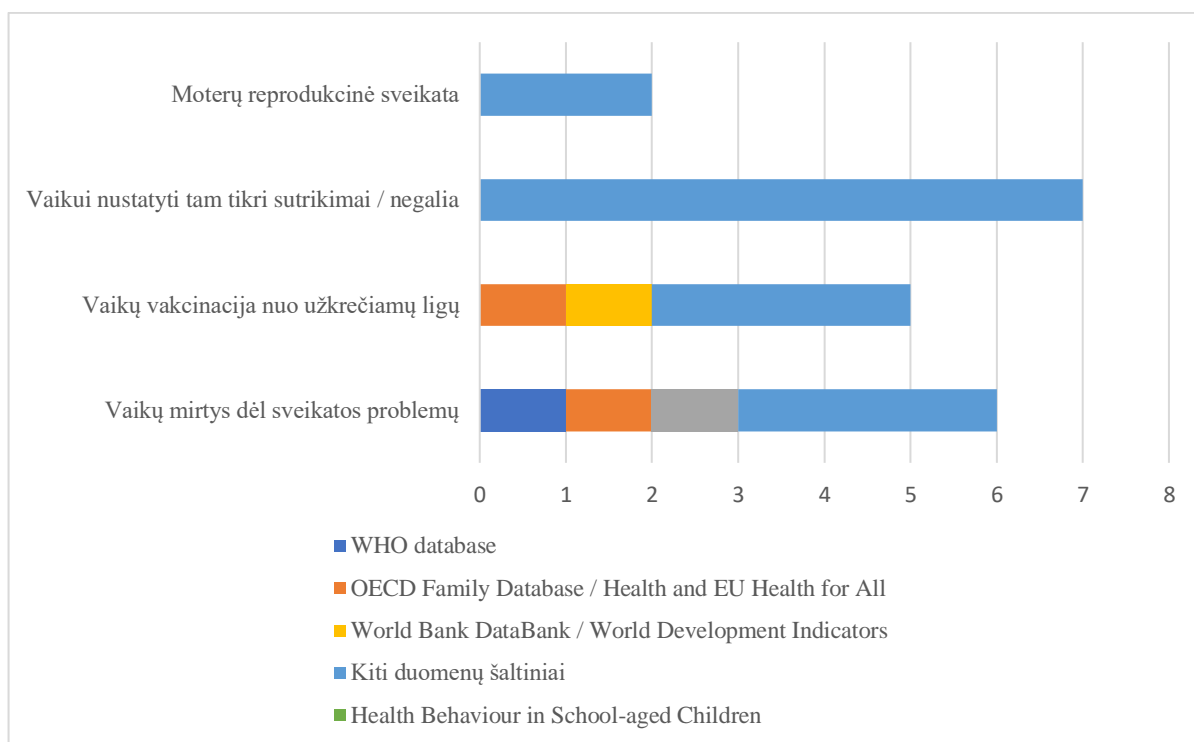
Straipsniuose daugiausiai matuojami tėvų fizinės ir kai kuriais atvejais psichinės savijautos vertinimai (Gaudin, 1992; Trebeck 2016; Wong et al., 2022; Noor et al., 2014; Hernandez & Napierala, 2020). Subjektyvi sveikata taip pat matuojama tėvų požiūriu apie jų **vaikų sveikatą** (Land et al., 2001; Vandivere & McPhee, 2008; Hernandez & Marotz, 2012; O'Hare et al., 2013; Delgado et al., 2020; Nielson et al., 2025). Dalyje straipsnių neišskiriama šeimos narių grupė, bet apklausose klausama bendrai apie šeimos fizinės ir psichinės sveikatos vertinimą (Noor et al., 2014; Trebeck et al., 2016; Decancq, 2017; Xia et al., 2024;). Viename iš indeksų matuojamas rodiklis, kuriama vaikai yra įvertinę savo pačių sveikatą (Reed-Ashcraft et al., 2001).

Gerovės indeksuose išryškėja matuojami **emocinės ir psichologinės savijautos** rodikliai, tokie kaip patiriamas nuovargis, įtampa, miego sutrikimai ar dažnas liūdesys (Xia et al., 2024). Šie rodikliai taip pat taikomi vaiko gerovės indeksuose, remiantis Health Behaviour in School-Aged Children (toliau – HBSC) (Bradshaw et al., 2013; Mínguez, 2017). Kituose straipsniuose įtraukiami rodikliai, susiję su depresijos simptomais ir įvairiais psichikos sveikatos sutrikimais (Lee et al., 2012; Hernandez, 2015; Provencher et al., 2017). Be šių rodiklių, straipsniuose taip pat taikomi ir specifiniai

rodikliai, orientuoti į vaikų elgesio ir emocinių sutrikimų, tokių kaip išsiblaškymas, hiperaktyvumas, prisitaikymo sunkumai, padidėjęs dėmesio poreikis ar depresyvumas (Pisula & Barańczuk, 2020), elgesio ir emociniai sunkumai 6–11 ir 12–17 metų amžiaus grupėse (Moore et al., 2006; Câmara & Strelhow, 2019). Panašios krypties analizė pateikiama ir kituose tyrimuose, kuriuose pateikti nerimo, liūdesio, savivertės vertinimai, tarpasmeniniai sunkumai bei dalyvavimo veiklose stoka, remiantis nacionalinių apklausų duomenimis, taikomi ne tik vaikų, bet ir tėvų subjektyviai savijautai vertinti (Vandivere & McPhee, 2008; Riva et al., 2019; Câmara & Strelhow, 2019; González-Carrasco et al., 2019).

5.5.2. Objektyvi sveikata

Objektyvios sveikatos matavimo dimensija identifikuota 11 straipsnių, kuriuose įtraukiami rodikliai susiję su vaikų ir atskirai moterų sveikatos būkle (20 pav.).

20 pav. Objektyvios sveikatos vertinimo kriterijai ir jų pagrindiniai duomenų šaltiniai. Grafikas sudarytas darbo autorės.

5 straipsniuose naudojami su **vaikų ankstyvomis mirtimis dėl sveikatos problemų** susiję rodikliai, tokie kaip tikėtina gyvenimo trukmė įvertinti nuo gimimo naudojami WHO duomenys (Bin Aedy Rahman & Yuda, 2022), matuojami kūdikių mirčių rodikliai, naudojant duomenis iš nacionalinių duomenų bazių (Land et al., 2001, O’Hare et al., 2013; Vameghi et al., 2018) bei kitų tarptautinių duomenų bazių: World Development Indicators (Bradshaw & Richardson, 2009), WHO (Bin Aedy Rahman & Yuda, 2022), OECD Family Database (Tarshish, 2019). Taip pat matuojami

vaikų mirčių rodikliai 1–19 m. amžiaus grupėje, remiantis nacionaliniais duomenų šaltiniais (Land et al., 2001; O’Hare et al., 2013) bei 5–14 m. amžiaus vaikų mirties tikimybė, remiantis WHO duomenimis (Bin Aedy Rahman & Yuda, 2022).

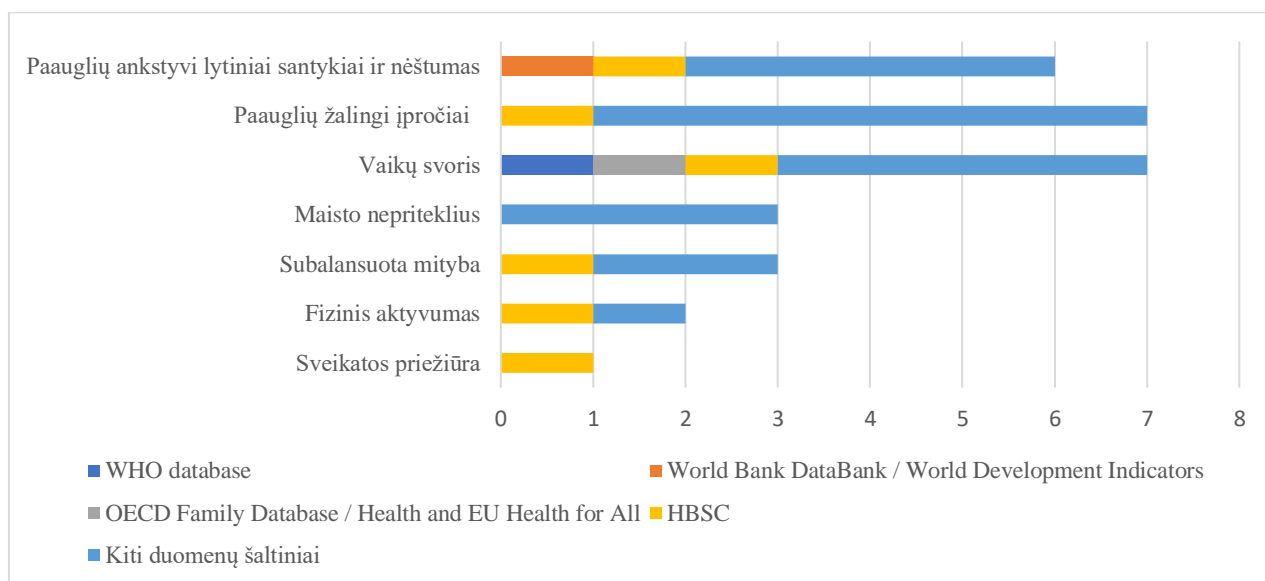
Kitas rodiklis taikomas 5 straipsniuose, siejamas su **vaikų vakcinacija nuo užkrečiamų ligų**. Straipsniuose analizuojami vaikų (12–23 mėnesių amžiaus) vakcinacijos rodikliai nuo difterijos, stabligės, kokliušo (Tarshish, 2019), tymų, poliomiolito (Bradshaw & Richardson, 2009; Vameghi et al., 2018; Bin Aedy Rahman & Yuda, 2022; Sehgal et al., 2024). Tokių rodiklių duomenų šaltiniai: OECD Family Database, World Development Indicators ir nacionaliniai šaltiniai.

Vaikų negalios ir kitų sutrikimų matavimas taikomas 7 straipsniuose. Matavimas dažniausiai grindžiamas tėvų pranešimais apie vaikų funkcinis ribotumus (*angl.* children with functional limitations) (O’Hare et al., 2013; Hernandez & Marotz, 2012), vaikų, turinčių kasdienės veiklos apribojimus (*angl.* activity limitation) (Land et al., 2001; Vandivere & McPhee, 2008), **nustatytą negalią** bei bendrą iki 18 metų vaikų su negalia dalį (Miranti et al., 2021). Taip pat vertinimuose išskiriami specifiniai sutrikimai, tokie kaip mikčiojimas (Vameghi et al., 2018), ar specialiųjų sveikatos priežiūros poreikių turėjimas (Provencher et al., 2017). Šie kriterijai matuojami remiantis nacionalinių šaltinių, apklausų duomenimis.

Poroje šeimos politikos straipsnių, susijusių su lyčių lygybe, išryškėjo ir rodikliai apimantys **reprodukcinės sveikatos kriterijus**: vaisingumo rodikliai, teisė į abortą bei moterų gyvenimo trukmė, lyginant su vyrų (Wernet, 2008; Dilli et al., 2019).

5.5.3. Vaikų sveikatos elgsena ir rizikos veiksniai

Vaikų sveikatos elgsenos ir rizikos veiksnių matavimo dimensija identifikuota 16 straipsnių, į kuriuos patenka sveikos gyvensenos ir tam tikri su sveikatos rizika susiję veiksniai (21 pav.).

21 pav. Vaikų sveikatos elgsenos vertinimo kriterijai ir jų pagrindiniai duomenų šaltiniai. Grafikas sudarytas darbo autorės.

5 straipsniuose vaikų sveikos gyvensenos ir kasdienių **sveikatos elgsenos įpročių** matavimas apima apklausose ar tarptautiniuose tyrimuose (HBSC) matuojamus aspektus, kaip **dantų priežiūros ir fizinio aktyvumo lygio vertinimas** (Bradshaw & Richardson, 2009) ir aktyvus laisvalaikis užsiimant sportu (Vandivere & McPhee, 2008).

5 straipsniuose išryškėja **vaikų mitybos** ir šeimoje patiriamo **maisto nepritekliaus** matavimas. Matuojami vaikų mitybos įpročiai (Gaudin, 1992), įskaitant subalansuotos mitybos praktiką, reguliarių trijų valgymų per dieną režimą, kasdienį šviežių vaisių ir daržovių vartojimą (Leu et al., 2016) ir reguliarių pusryčių valgymą prieš mokyklą, remiantis HBSC apklausos duomenimis (Bradshaw & Richardson, 2009). Taip pat yra matuojamas maisto nepriteklus šeimoje (Moore et al., 2006), kai dėl lėšų stokos, šeima neturi pakankamai maisto, ribojamos galimybės valgyti ne namuose (Leu et al., 2016) arba trūksta pagrindinių produktų namų ūkyje, arba vartojami nekokybiški maisto produktai (Hernandez, 2015).

7 straipsniuose užfiksuota su sveikatos rizikomis susijusi rodiklių grupė, susijusi su **vaikų svoriu**. Vienas iš rodiklių – **gimusių vaikų skaičius per mažo svorio** (O’Hare et al., 2013). OECD Health and EU Health for All Databases taip pat teikia rodiklius apie tai (Bradshaw & Richardson, 2009). Kitas matuojamas rodiklis – vaikų skaičius, kurių iki penkerių metų per mažas svoris ir bendras vaikų skaičius, kurių per mažas svoris, remiantis nacionaliniais duomenų šaltiniais (Vameghi et al., 2018; Land et al., 2001). Šie rodikliai atspindi ankstyvojo vystymosi raidos sąlygas ir signalizuoja apie ilguoju laikotarpiu didesnę tikimybę atsirasti sveikatos problemoms. Didelė dalis straipsnių matuoja vaikų ir paauglių, kurie turi **antsvorio ar yra nutukę rodiklius**, kurie apskaičiuojami pagal KMI (išskirtinai viename straipsnyje matuojama 6–17 metų amžiaus grupėje) (Hernandez & Marotz, 2012). Duomenys šiuo aspektu yra pateikiami nacionalinėse (Land et al., 2001; O’Hare et al., 2013) ir HBSC bei WHO duomenų bazėse (Bradshaw & Richardson, 2009; Qi et al., 2022).

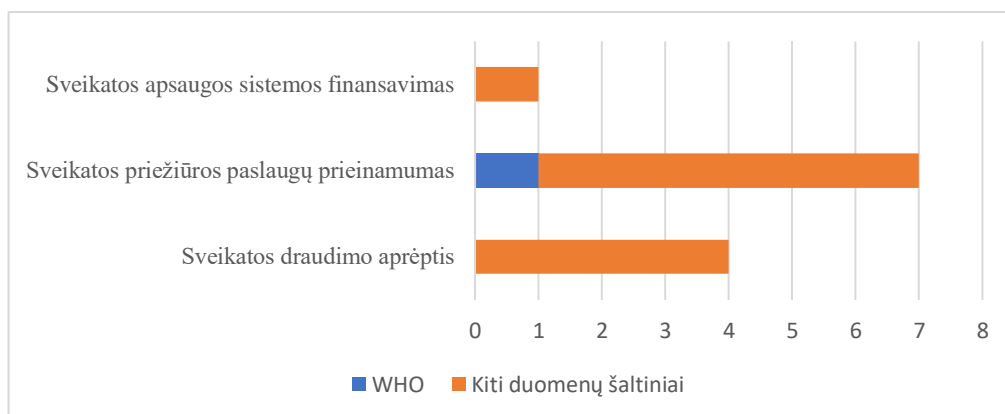
7 straipsniuose kitas rodiklis susijęs su **žalingų įpročių matavimu tarp paauglių** (Land et al., 2001; Bradshaw & Richardson, 2009): **alkoholio** (O’Hare et al., 2013) **ir narkotikų vartojimas** (O’Hare et al., 2013; González-Carrasco et al., 2019; Câmara & Strelhow, 2019, 2019), **tabako rūkymas** (O’Hare et al., 2013; Sehgal et al., 2024). Naudojami duomenys iš nacionalinių ir HBSC duomenų bazių. Atskirame straipsnyje taip pat matuojamas prenatalinis narkotikų ar alkoholio poveikis bei su tuo susijusios vaiko sveikatos problemos (Provencher et al., 2017).

6 straipsniuose taip pat išryškėjo ir kiti rodikliai susiję su **sveikatos elgsena ir rizikos veiksniais**. Daugiausiai įtraukiamas rodiklis matuojantis **paauglių nėštumą** (15–19 metų amžiaus grupėje), remiantis nacionalinių registrų arba World Bank duomenų baze (Tarshish, 2019), nacionaliniais šaltiniais (Land et al., 2001; O’Hare et al., 2013; Vameghi et al., 2018; Sehgal et al., 2024). Viename iš indeksų, remiantis World Development Indicators duomenimis, matuotas ne tik

paauglių nėštumas, bet ir seksualinis elgesys, įskaitant lytinių santykių patirtį ir apsaugos priemonių naudojimą, remiantis HBSC duomenimis (Bradshaw & Richardson, 2009).

5.5.4. Paslaugų prieinamumas

Ketvirtoji dimensija orientuota į sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą. Analizuojamuose straipsniuose ši kryptis apima struktūrinius ir funkcinius rodiklius, tokius kaip valstybinis sveikatos sistemos finansavimas, medicinos specialistų prieinamumas, sveikatos draudimo aprėptis, reali prieiga prie paslaugų bei viešųjų sveikatos programų aprėptis (22 pav.).

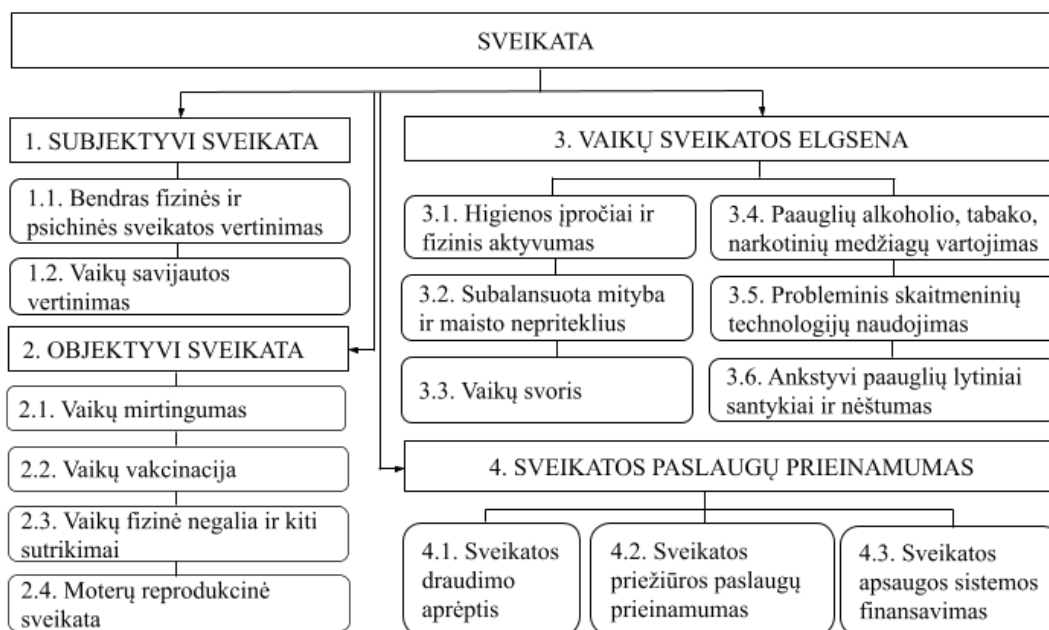

22 pav. Paslaugų prieinamumo vertinimo kriterijai ir jų pagrindiniai duomenų šaltiniai. Grafikas sudarytas darbo autorės.

Kartu su subjektyvios ir objektyvios sveikatos rodikliais, 4 straipsniuose yra matuojama **sveikatos draudimo aprėptis**, kuri vertinama per bendrą draudimo turėjimą namų ūkiuose. Šiems rodikliams matuoti remiamasi duomenimis iš nacionalinių duomenų bazių (Land 2001; Hernandez & Napierala, 2020; Nielson et al., 2025; Daiger von Gleichen & Parolin, 2020).

7 straipsniuose taip pat matuojamas **sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas**. Įtraukiami rodikliai, apimantys: kvalifikuotų medicinos specialistų dalyvavimą gimdyje, remiantis WHO duomenimis (Bin Aedy Rahman & Yuda, 2022), reguliarius vizitus pas gydytoją ir odontologą (Miranti et al., 2021) bei galimybę kreiptis į gydytoją net stokojant lėšų (Leu et al., 2016). Viena iš straipsnių vertinama situacija pagal faktinę vaikų medicininių poreikių patenkinimo situaciją per pastaruosius metus, remiantis apklausų duomenimis (Nielson et al., 2025; Provencher et al., 2017). Dviejuose indeksuose sveikatos dimensijoje matuojamas vyresnio amžiaus gyventojų sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas (Mutchler et al., 2015) ir vertinama prieiga prie ilgalaikės priežiūros paslaugų (65 m. ir vyresnių gyventojų daliai) (Somogyi et al., 2021).

Viena iš straipsnių matuojami rodikliai, susiję su **sveikatos apsaugos sistemos finansavimu**, įskaitant bendrąsias sveikatos išlaidas nuo BVP (Nielson et al., 2025).

23 pav. Sveikatos srities dimensijos ir vertinimo kriterijai. Schema sudaryta darbo autorės.

Apibendrinant, sveikatos sritį literatūroje iškilo 4 vertinimo dimensijos: subjektyvi sveikata (2 kriterijai), objektyvi vaikų ir moterų sveikata (4 kriterijai), vaikų sveikatos elgsena (6 kriterijai), sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas (3 kriterijai) (23 pav.). Pagrindiniai naudojami šaltiniai: HBSC, OECD Family Database, World Development Indicators, World Bank, WHO, OECD Health and EU Health for All Databases, OECD How's Life, apklausos, nacionalinės duomenų bazės.

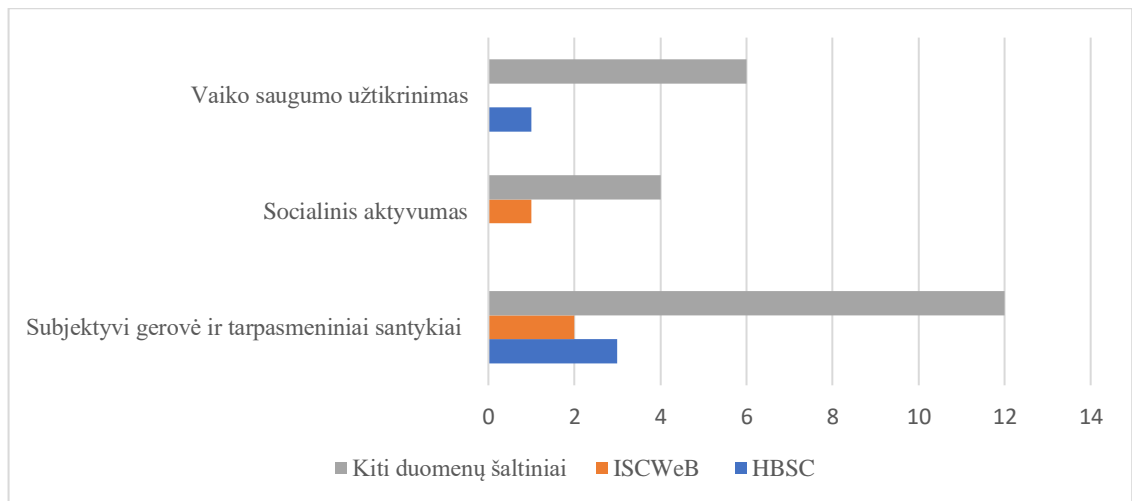
5.6. Šeimos subjektyvios gerovės ir tarpasmeninių santykių sritis

Mokslinėje literatūroje pažymima, kad subjektyvi šeimos gerovė yra siejama su santykių kokybe ir šeimos funkcionalumu. Tarpasmeniniai santykiai ir teigiamos patirtys didina pasitenkinimą gyvenimu (Lau & Bradshaw, 2018) ir stiprina šeimos narių gebėjimus spręsti patiems kylančius iššūkius bei prisitaikyti prie pokyčių (Wong et al., 2022). Be to, pažymima, kad ypač svarbūs ryšiai su artimais žmonėmis, kurie didina ir bendrą pasitenkinimą gyvenimu (Noor et al., 2014).

Ši sritis matuota 39 straipsniuose ir iš jų iškilo dvi pagrindinės dimensijos: vaiko subjektyvios gerovės užtikrinimas per tarpasmeninius santykius ir šeimos subjektyvi gerovė per vidinius tėvų ir vaikų santykius.

5.6.1. Vaiko subjektyvi gerovė ir santykiai su aplinka

Vaiko gerovės tyrimuose dauguma indeksų remiasi panašiu analizės modeliu, orientuotu į vaiko subjektyvios gerovės vertinimą (24 pav.).

24 pav. Vaiko subjektyvios gerovės ir santykių su aplinka vertinimo kriterijai ir jų pagrindiniai duomenų šaltiniai. Grafikas sudarytas darbo autorės.

Pagrindiniai rodikliai apima vaikų **gyvenimo pasitenkinimą** – laimės ir bendros emocinės savijautos vertinimą, kurie matuojami taikant iš apklausų surinktus duomenis (Yuan et al., 2024; Câmara & Strelhow, 2019) **ir tarpasmeninius santykius** su draugais, bendraklasiais, remiantis International Survey of Children's Well-Being (toliau – ISCWeB) tarptautine apklausa ir duomenimis iš kitų apklausų (González-Carrasco et al., 2019; Tarshish, 2021; Noor et al., 2014; Lee & Yoo, 2015; Kutsar et al., 2019; Lau & Bradshaw, 2018; Leu et al., 2016; Trebeck et al., 2016; Grané et al., 2020; Delgado et al., 2020). Šie vaiko gerovės indeksuose naudojami rodikliai yra taip pat renkami tarptautinėje HBSC apklausoje, kurioje dar plačiau atskleidžiami santykių vertinimai tarp draugų, bendraamžių (Mínguez, 2017, Bradshaw & Richardson, 2009; Bradshaw et al., 2013). Be to, viename iš straipsnių įtraukiamas rodiklis apie praleidžiamą laiką bendraujant internetu (Leu et al., 2016). Skirtumai tarp modelių labiausiai susiję su įtrauktais papildomais aspektais. Dalis indeksų vaiko gerovę išplečia, įtraukdami **mokyklinės aplinkos patirtis**. Vertinama vaiko savijauta lankant mokyklą, santykiai ne tik su bendraklasiais, bet ir su mokytojais (Grané et al., 2020; Xia et al., 2024). Taip pat vertinama, ar paaugliai patiria įtampą dėl patiriamo krūvio mokykloje, ar jaučiasi gerai, lankydami mokyklą, taikant tarptautinės HBSC apklausos duomenis (Bradshaw & Richardson, 2009; Bradshaw et al., 2013). Viename iš indeksų pasirinkti itin detalūs rodikliai, atspindintys vaikų subjektyvią gerovę, įskaitant jų pasitenkinimą gyvenimu, saugumo jausmą, pozityvius (palaikančius) santykius su draugais, mokykloje ir kaimynystėje (Ditzal, 2022).

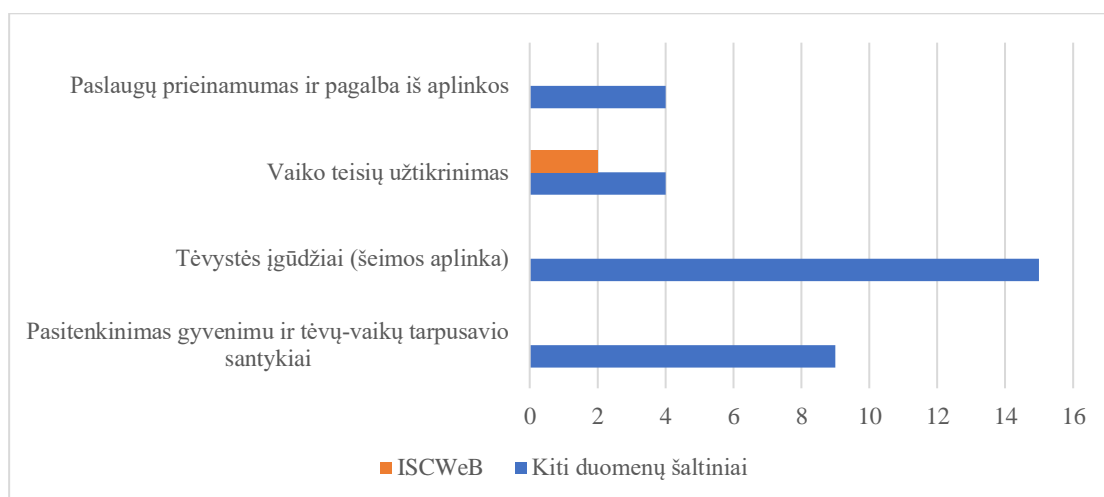
Be įprastų bendravimo formų, **socialinis įsitraukimas (aktyvumas)** vertinamas 5 straipsniuose ir laikomas taip pat subjektyvios gerovės dalimi, argumentuojant tuo, kad veikla skatina bendrystės jausmą, o tai prisideda prie geresnės savijautos (Wong et al., 2022). Vaiko ir šeimos gerovės indeksuose tai apima rodiklius apie religingumo / dvasingumo svarbą jaunuolio gyvenime (Land et al., 2001; O'Hare et al., 2013; Noor et al., 2014; Wong et al., 2022). Taip pat viename iš indeksų

matuojamas vaikų dalyvavimas viešojoje srityje (balsavimas, naujienų skaitymas, dalyvavimas pilietinėje veikloje), remiantis ISCWeB apklausos duomenimis (Tarshish, 2019).

Kita itin svarbi vaiko gerovės sritis yra **saugumas** (Lee & Yoo, 2015; Lau & Bradshaw, 2018). Vaiko apsauga vertinama pagal tokius rodiklius kaip dažną patyčių patirtį ir patiriamą fizinį ar psichologinį smurtą mokykloje ar bendrai artimoje aplinkoje (Kutsar et al., 2019), remiantis HBSC duomenimis (Bradshaw & Richardson, 2009). Kai kuriuose indeksuose matuojami vaikų rizikos rodikliai susiję su nusikaltimų aukų ir nusikaltimų vykdytojų paplitimu, remiantis nacionalinių tyrimų duomenimis (Land et al., 2001). Dviejuose iš vaiko gerovės indeksų matuojamas 10–19 m. **jaunimo savižudybių skaičius** (Land et al., 2001; O’Hare et al., 2013).

5.6.2. Šeimos subjektyvi gerovė ir tarpusavio santykiai

Šeimos gerovės tyrimuose šeimos subjektyvi gerovė aiškinama per šeimos tarpusavio santykius, šeimos aplinkoje esančią atmosferą ir tėvų auklėjimo gebėjimus bei bendrą pasitenkinimą šeimos gyvenimu (25 pav.).

25 pav. Šeimos subjektyvios gerovės ir tarpusavio santykių vertinimo kriterijai ir jų pagrindiniai duomenų šaltiniai. Grafikas sudarytas darbo autorės.

Šeimos kontekstas straipsniuose išskiriamas kaip ypač reikšminga šeimos gerovės sritis, kuri matuojama per tokius rodiklius, kaip bendras **pasitenkinimas gyvenimu** bei **tėvų ir vaikų santykių kokybė**, atviras bendravimas, emocinio ryšio palaikymas (tarpusavio supratimas) (Yuan et al., 2024; Nielson et al., 2025). Kituose straipsniuose išskiriami rodikliai susiję su šeimos ryšių stiprinimu: žaidimas kartu, valgymas kartu, bendravimas (Lee et al., 2012; Decancq, 2017), dalyvavimas šeimos veiklose, tėvų įsitraukimas į vaiko ugdymą ir dalyvavimas mokyklos veiklose kartu su vaiku (Leu et al., 2016). Visa tai laikomi svarbiais veiksniais šeimos ryšiams stiprinti, vaiko raidai ir gerovei užtikrinti (Leu et al., 2016). Kaip ir vaiko gerovę vertinant, taip ir bendrai straipsniuose yra minimas

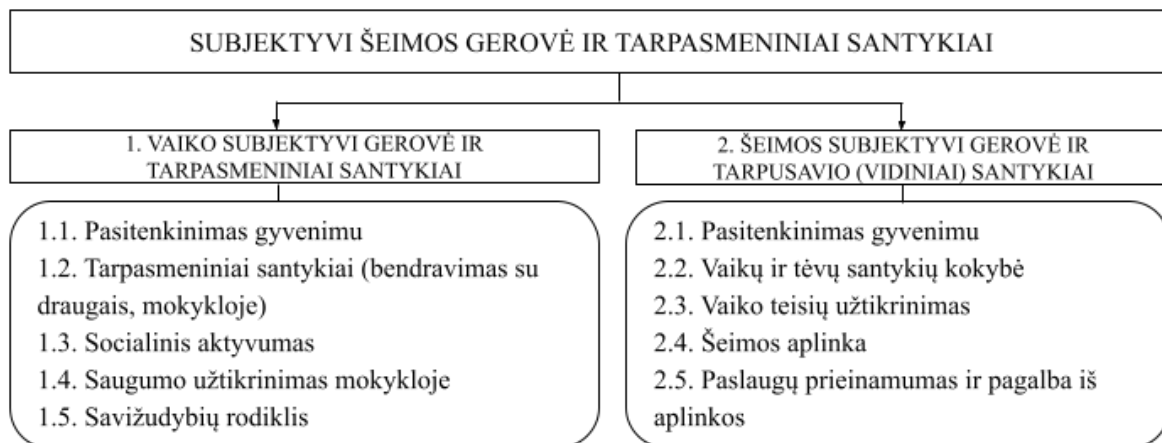
šeimos įsitraukimas į socialines veiklas, dalyvavimas savanoriškoje / visuomeninėje veikloje (Vandivere & McPhee, 2008; Miranti et al., 2021; Wong et al., 2022; Xia et al., 2024).

Vaiko teisių užtikrinimo kriterijumi matuojama, ar vaikas jaučiasi šeimoje išklaulytas (Kutsar et al., 2019), turi galimybių išsakyti nuomonę, priimti sprendimus dėl savo laisvalaikio ir kasdienių veiklų, ar jaučia, kad tėvai su juo elgiasi teisingai (Main, 2014), remiantis ISCWeB apklausos duomenimis (Tarshish, 2019). Kiti indeksai išplečia analizę, įtraukdami emocinę savirefleksiją, autonomiją ir vidinę motyvaciją, kaip esminius vaiko psichologinės gerovės ir vystymosi rodiklius (González-Carrasco et al., 2019; Grané et al., 2020;). Vaikų emocinė gerovė viename iš indeksų matuojama pagal tai, jei vaikas savo elgesiu išreiškia prierašumą, smalsumą, šypsosi arba juokiasi ir po sunkių patirčių geba nusiraminti (Thompson et al., 2024). Tokie rodikliai prisideda ne tik prie subjektyvios vaiko gerovės, bet ir bendrai šeimoje esančių santykių paaiškinimo.

Šeimos vidiniai santykiai apibrėžiami 15 straipsnių per **tėvystės praktikas, šeimos aplinką (atsparumą)**. Kaip atskirą kriterijų galima išskirti su auklėjimu, tėvystės įgūdžiais ir tėvų elgesiu susijusius rodiklius (Gaudin, 1992). Empiriniai tyrimai pabrėžia, kad šeimos palaikymas ypač ankstyvoje vaikystėje, yra ypač svarbus vaiko psichinei sveikatai ir gebėjimų ugdymui prisitaikyti prie galimų iššūkių ateityje (Thompson et al., 2024). Dėl šios priežasties daugelyje analizuotų indeksų rodikliai sutelkti į šeimos aplinką, šeimos stiprybes, išteklius ir rizikas. Šiuose indeksuose įtraukiami rodikliai, kuriais vertinami tėvų gebėjimai kurti emocinę gerovę (saugumą) šeimoje (Reed-Ashcraft et al., 2001) bei tėvų įsitraukimas į kasdienę vaikų priežiūrą ir ugdymą (Noor et al., 2014). Kai kuriuose tyrimuose papildomai matuojamas šeimos solidarumas, tarpusavio santykių kokybė, kasdienė parama, gebėjimas spręsti nesutarimus, remiantis nacionalinių reprezentatyvių apklausų duomenimis (Wong et al., 2022; Xia et al., 2024). Šeimos solidarumas aiškinamas kaip šeimos narių tarpusavio darna, kas leidžia identifikuoti, kad šeimai nereikia tam tikros paskirties valstybės teigiamų paslaugų (Wong et al., 2022). Dalis indeksų apjungia rodiklius, leidžiančius vertinti šeimos solidarumą, patiriamą stresą, atsparumą, tarpusavio palaikymą ir bendrą pasitenkinimą šeimoje (Hennessy & Lent, 2008). Naujausiuose straipsniuose vis didesnis dėmesys skiriamas **šeimos procesų rizikoms**, tėvų patiriamam stresui ir šeimos atsparumui vertinti, analizuojant, kaip šeimos elgiasi susidūrus su ilgalaikiais iššūkiais (Moore et al., 2006; Hennessy & Lent, 2008; Hamzah et al., 2023; Xiong et al., 2024; Chu et al., 2024; Thompson et al., 2024; Nielson et al., 2025). Dalyje indeksų analizuojami ir vaiko nepriežiūros aspektai. Apklausoje pažymima apie situacijas, kai vaikai praleidžia laiką vieni (Vandivere & McPhee, 2008).

Paslaugų prieinamumas ir gaunama pagalba iš aplinkos yra taip pat išskiriama 4 indeksuose kaip kriterijus, darantis įtaką šeimos gerovei. Vertinama, ar šeimos nariai turi galimybę kreiptis pagalbos į artimuosius (Lee et al., 2012), giminaičius, draugus, kaimynus (Nielson et al., 2025) bei institucijas (Xia et al., 2024). Išsamiau apie paslaugų gavimą ir atlieptą poreikį matuojama viename

iš indeksų, pasirinkti tokie rodikliai, kaip gautos ankstyvosios intervencijos paslaugos, skirtos vaiko raidos ir tėvystės gebėjimų stiprinimui bei kiek skirtingų (švietimo, sveikatos ir socialinės priežiūros) paslaugų šeima gavo per metus ir kiek paslaugų neatliepė jų poreikių / nebuvo gautos paslaugos (Laxton et al., 2024).

26 pav. Subjektyvios gerovės ir santykių srities dimensijos ir vertinimo kriterijai. Schema sudaryta darbo autorės.

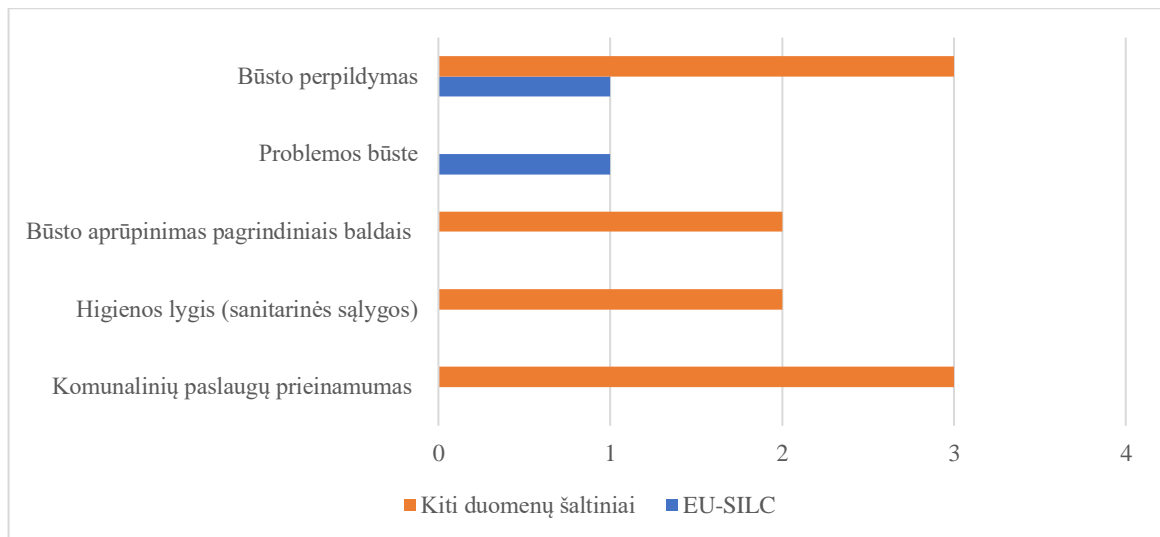
Apibendrinant, subjektyvios gerovės ir santykių srityje iškilo dvi dimensijos: vaiko subjektyvi gerovė ir tarpasmeniniai santykiai (5 kriterijai) ir šeimos subjektyvi gerovė ir vidiniai santykiai šeimoje (5 kriterijai). Pagrindiniai naudojami duomenų šaltiniai: ISCWeB, HBSC ir kokybinės apklausos.

5.7. Būsto sritis

Kaip atskirą sritį analizuotuose straipsniuose galima išskirti būstą, kurio nėra politikos indeksuose, bet minimas šeimos gerovės matavimuose. Iš 16 straipsnių išryškėjo pagrindinės analizės dimensijos: būsto kokybė, patogi aplinka ir kaimynystės saugumas, būsto prieinamumas. Kai kuriuose gerovės matavimuose papildomai atsižvelgiama ir į būsto vietą (miestas, miestelis, kaimas), nes teritorinis kontekstas siejamas su paslaugų prieinamumu ir galimybėmis (pavyzdžiui, Leu et al., 2016).

5.7.1. Būsto kokybė

Indeksuose būsto kokybė ir stabilumas yra įtraukiami į gerovės indeksus kaip esminė materialinės aplinkos sąlyga (27 pav.), padedanti užtikrinti palankią aplinką augti vaikui (Decanq, 2017).

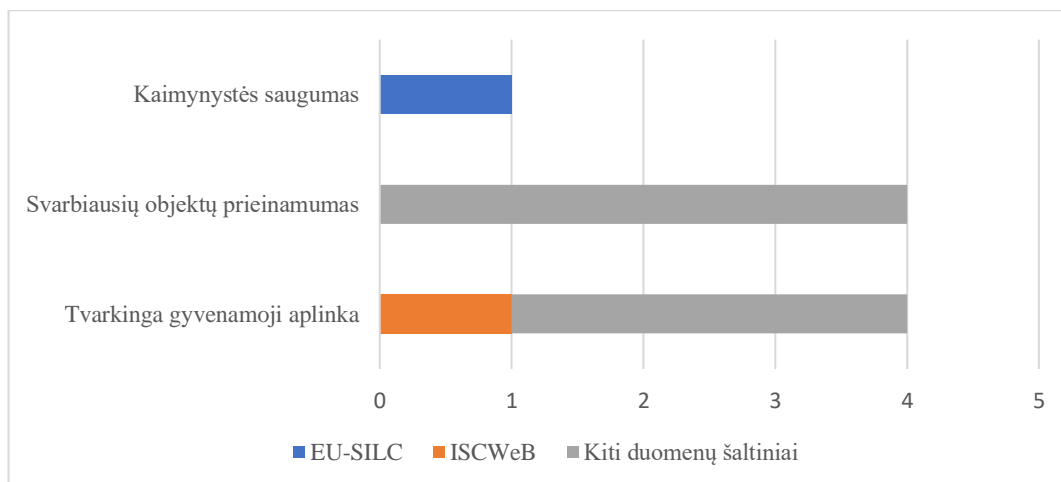

27 pav. Būsto kokybės vertinimo kriterijai ir jų pagrindiniai duomenų šaltiniai. Grafikas sudarytas darbo autorės.

Straipsniuose ši dimensija apibrėžiama per būsto kokybės rodiklius (Dilli et al., 2019) ir bendrą pasitenkinimą būstu, remiantis nacionalinėmis reprezentatyviomis apklausomis (Noor et al., 2014). Vienas iš būsto kokybės aspektų – **komunalinių paslaugų prieinamumas** (Gaudin et al., 1992). Straipsniuose vertinama šeimos prieiga prie tokių paslaugų kaip elektra, vanduo, dujos, geriamasis vanduo (Sehgal et al., 2024; Bin Aedy Rahman & Yuda, 2022; Leu et al., 2016). Šių paslaugų trūkumas siejamas su prastesnėmis sveikatos sąlygomis ir socialine atskirtimi. Duomenys surenkami iš šalies lygmeniu vykdomų apklausų. **Higienos lygis** būste vertinamas pagal tai, ar nėra graužikų ar vabzdžių, nemalonių kvapų ar kitų kritinių problemų, kurios tiesiogiai veikia gyvenimo kokybę ir sveikatą (Leu et al., 2016; Gaudin et al., 1992). Kitas matuojamas aspektas – **būsto aprūpinimas pagrindiniais baldais ir buities prietaisais** (Gaudin et al., 1992). Viename iš straipsnių matuojama, ar būstas aprūpintas būtinaisiais prietaisais ir baldais, tokiais kaip šaldytuvas, skalbimo mašina, atskira lova, tualetas, remiantis reprezentatyvios apklausos duomenimis (Leu et al., 2016). Papildomai vertinamos **būsto problemos**, apimančios namų ūkius su vaikais, kurie susiduria su daugiau nei viena rimta būsto problema, šis aspektas matuojamas EU-SILC apklausose (Bradshaw & Richardson, 2009). 4 straipsniuose naudojamas **būsto perpildymo rodiklis**, siejamas su prastesnėmis galimybėmis ir didesne įtampa šeimai. Remiantis apklausų duomenimis, straipsniuose matuojamas miegamųjų kambarių ar lovų skaičius, tenkantis šeimos nariams, namų ūkyje (Noor et al., 2014; Miranti et al., 2021). Remiantis EU-SILC apklausos duomenimis matuojamas būsto perpildymo (angl. *overcrowding*) rodiklis (Bradshaw & Richardson, 2009). Kitame straipsnyje matuojamas vidutinis būsto plotas tenkantis vienam šeimos nariui, kurio duomenys gaunami iš nacionalinių registrų (Vameghi et al., 2018).

5.7.2. Patogi aplinka ir kaimynystės saugumas

Analizuotuose straipsniuose išryškėja atskira dimensija, kuria siekiama vertinti vaikų ir šeimos gyvenamosios aplinkos kokybę, įskaitant saugumą kaimynystėje bei patogų atstumą prie svarbiausių įstaigų (28 pav.). Ši dalis apima tiek fizinio ir socialinio saugumo kaimynystėje aspektus, tiek gyvenamosios vietos patogumą, apibrėžiamą per paslaugų ir infrastruktūros prieinamumą.

28 pav. Šeimai palankios gyvenamosios aplinkos vertinimo kriterijai ir jų pagrindiniai duomenų šaltiniai. Grafikas sudarytas darbo autorės.

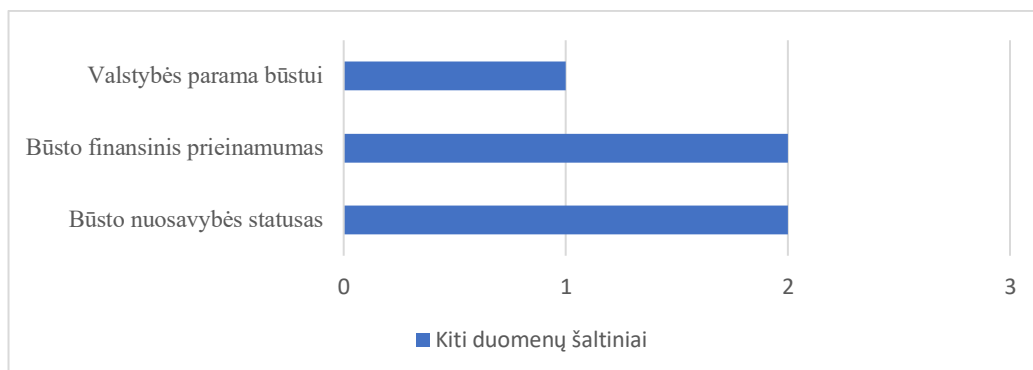
Gyvenamosios aplinkos kokybė vertinama pagal kriterijus, ar aplinka yra švari (Reed-Ashcraft et al., 2001), ar aplinkoje nėra oro, triukšmo ar kitų taršos šaltinių (Gaudin et al., 1992). Svarbi kokybės dalis – viešųjų ir žaliųjų erdvių prieinamumas, kuris siejamas su vaikų fiziniu aktyvumu ir psichologine gerove. Indeksuose vertinama, ar šalia būsto yra žaliosios ir atvirosios erdvės, žaidimų aikštelės, remiantis nacionalinėmis apklausomis (Lee & Yoo, 2015; Trebeck et al., 2016; Leu et al., 2016; Grané et al., 2020). Šiuo klausimu taip pat pateikiami duomenys tarptautinėje ISCWeB apklausoje.

Taip pat gyvenamosios vietos patogumas matuojamas pagal **prieinamumą ir atstumą iki svarbiausių kasdieniam gyvenimui svarbių vietų**, tokių kaip parduotuvė, ligoninė, stotis, mokykla, biblioteka, sporto ir kultūros centrai, ar jie yra netoli namų (Trebeck et al., 2016) (Leu et al., 2016). Kai kuriuose tyrimuose vertinama, ar šeima turi nuosavą automobilį, kuris laikomas itin svarbia susisiekimo dalimi (Trebeck et al., 2016; Mutchler et al., 2015).

Kitas reikšmingas aspektas – patiriamos aplinkoje rizikos, **nusikalstamumas**, kuris kelia nesaugumo ar neįtikėjimo jausmą, matuojamas EU-SILC duomenimis (Bradshaw & Richardson, 2009).

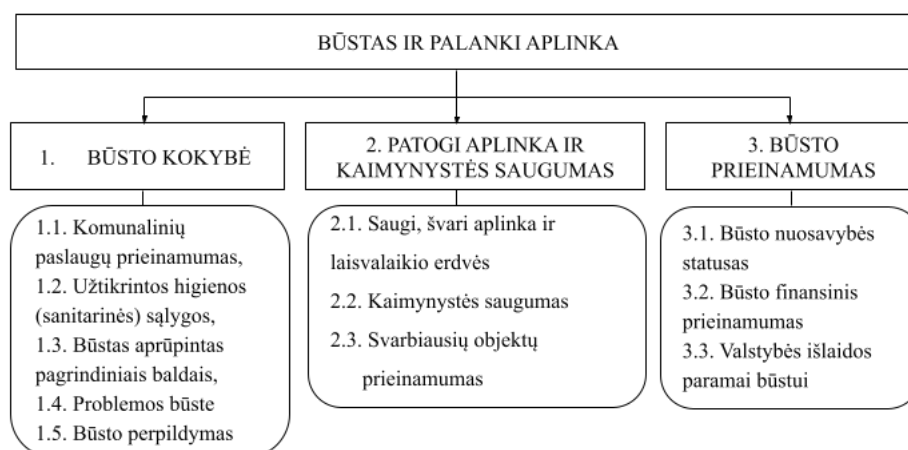
5.7.3. Būsto prieinamumas

Dar viena dimensija matuojama 5 straipsnuose – būsto finansinis prieinamumas, susijęs su nuosavybės teise, išlaidomis būstui ir padėti būsto rinkoje (29 pav.).

29 pav. Būsto prieinamumo vertinimo kriterijai ir jų pagrindiniai duomenų šaltiniai. Grafikas sudarytas darbo autorės.

Vienas pagrindinių būsto prieinamumą indikatorių – ar šeima būstą nuomojasi, ar turi jį su paskola, ar tai šeimos nuosavybė (Mutchler et al., 2015; Brauner-Otto, 2023). Kitame straipsnyje taikomas subjektyvus kriterijus, ar šeima mano gyvenanti prieinamame ir tinkamame būste (Trebeck et al., 2016). Kitame indekse matuojama, ar šeima, turinti vaikų, susiduria su per didele finansine našta, remiantis nacionalinėmis apklausomis (Miranti et al., 2021). Šis rodiklis padeda atskleisti, ar namų ūkis patiria finansinį sunkumą dėl didelių būsto išlaidų (pvz., nuomos ar paskolos įmokų) lyginant su gaunamomis pajamomis. Dar viename straipsnyje būsto prieinamumas matuojamas vertinant Vyriausybės išlaidas skiriamas su būstu susijusiai paramai (% nuo BVP) (Brauner-Otto, 2023).

30 pav. Būsto ir palankios aplinkos srities dimensijos ir vertinimo kriterijai. Schema sudaryta darbo autorės.

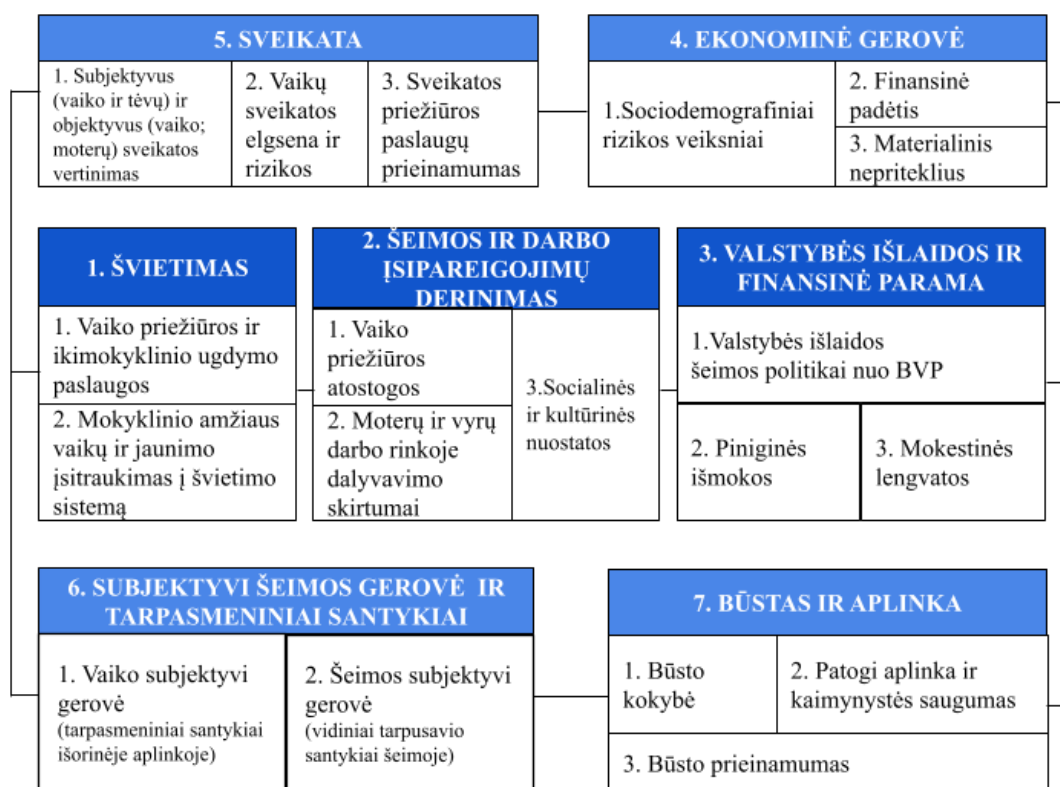
Apibendrinant, į būsto ir palankios aplinkos sritį pateko 3 dimensijos: būsto kokybė (5 kriterijai), patogi aplinka ir kaimynystės saugumas (3 kriterijai), būsto prieinamumas (3 kriterijai) (30

pav.). Pagrindiniai duomenų šaltiniai naudojami iš: EU-SILC, ISCWeB apklausų, nacionalinių duomenų bazių.

5.8. Sričių apibendrinimas

Sisteminės literatūros analizės pagrindu sudarytas apibendrintas modelis, apima 7 šeimos politikos ir gerovės sritis bei 19 dimensių (31 pav.). Šeimos politikos sritys indeksuose dažniausiai vertinamos per ankstyvojo vaiko priežiūros ir ugdymo paslaugų prieinamumą, jų ryšį su vaiko priežiūros atostogomis, tėvų galimybėmis dalyvauti darbo rinkoje ir mokestine politika, įskaitant mokesčių lengvatas, išmokų sistemas ar viešųjų išlaidų dalį procentais nuo BVP, skiriamą šeimos politikai. Indeksuose pažymima, kad šeimos politikos priemonių derinys skirtingose šalyse, gali turėti skirtingą poveikį, priklausomai nuo jų politinio konteksto ir pabrėžiama, kad kiekviena sritis neturėtų būti analizuojama atskirai, bet vertinama kompleksiskai.

Švietimo sritis literatūroje viena universaliausių tiek šeimos politikos, tiek gerovės indeksuose, apimanti ankstyvosios vaikų priežiūros ir ikimokyklinio ugdymo paslaugas. Vis dėlto gerovės indeksuose daugiausiai matuojami rodikliai susiję su įsitraukimu į mokyklinį ugdymą. Šeimos ir darbo derinimo srityje matuojamas pasinaudojimas vaiko priežiūros atostogų sistema, tėvų užimtumo padėtis ir socialinės bei kultūrinės nuostatos, pabrėžiant, kad formalių politikos priemonių efektyvumas glaudžiai susijęs su visuomenėje dominuojančiais lyčių vaidmenimis. Valstybės išlaidos ir finansinė parama šeimoms apima tiek viešąsias išlaidas šeimos politikai, tiek tiesiogines pinigines išmokas ir mokestines lengvatas. Šios srities kriterijai susiję su tėvams tenkančia finansine našta už vaikų auginimą ir yra susiję su šeimos ekonomine gerove, kuri aiškinama per sociodemografinius rizikos veiksnius, finansinę padėtį ir materialinį nepriteklių, sudarydama sąsają tarp politikos sprendimų ir šeimos gyvenimo sąlygų.

31 pav. Šeimos politikos ir gerovės sričių ir dimensijų schema, remiantis atlikta sisteminė literatūros analize. Tamsesne mėlyna spalva pažymėtos šeimos politikos (horizontaliai centre), o šviesesne – gerovės sritys (šonuose aplink). Schema sudaryta darbo autorės.

Sveikatos sritis išsiskiria kaip viena pagrindinių vaiko gerovės indeksuose sričių, apimanti tiek objektyvius sveikatos vertinimus, sveikatos elgseną ir sveikatos rizikos veiksnius. Bendrą šeimos sveikatą apima subjektyvios sveikatos vertinimai ir sveikatos apsaugos priežiūros paslaugų vertinimas. Ši sritis glaudžiai siejasi su kitomis, nes sveikatos rezultatai veikia bendrą šeimos gerovę. Subjektyvi šeimos gerovės ir tarpasmeninių santykių sritis apima subjektyviais vertinimais grįstus rodiklius apie vaikų tarpasmeninius ir šeimos vidinius tarpusavio santykius. Stabilūs santykiai yra įvardijami kaip svarbiausias vaikų pasitenkinimo gyvenimu veiksnys. Būsto ir aplinkos sritis papildo šeimos gerovės vertinimus būsto kokybės, aplinkos saugumo ir būsto prieinamumo rodikliais.

Toks modelis leidžia atskleisti kompleksinį šeimos politikos lauką. Visas išsamus modelis su rodikliais ir jų šaltiniais pateiktas priede (žr. priedas Nr. 2).

6. Indeksų metodologija: svoriai ir agregavimas

Daugelis straipsnių taiko tokius svorių nustatymo metodus. Didelė dalis (18 straipsnių) indeksų rodikliams taiko **lygiųjų svorių** (*angl.* equal weighting) metodą, kuriame kiekvienas komponentas turi vienodą reikšmę bendrame indekse. Toks būdas laikomas paprasčiausiu ir skaidriausiu, sumažinančiu subjektyvumo įtaką, nes tokiu būdu išvengiama nesutarimų dėl rodiklių

svarbos (nustatant svorį) pasirinkimo (Haggerty & Land, 2006, 2007; 5 straipsniai remiasi šių autorių argumentacija). Šį metodą pasirinkę straipsnių autoriai teigia, kad nėra pakankamai teorinio pagrindo šioje temoje, kad nustatytų skirtingus svorius. Dalyje indeksų (5 straipsniuose) svoriai nustatomi **remiantis literatūra, ekspertiniais vertinimais**, kurie apibrėžia kiekvieno rodiklio ar dimensijos numatomą reikšmingumą nagrinėjamam reiškiniui (pavyzdžiui, vertinant poveikį socialiniam teisingumui ar lyčių lygybei). 6 indeksuose svoriai nustatomi **išskaičiuojant iš duomenų**, pavyzdžiui sričių komponentams suteikiami svoriai proporcingai jų variacijai arba svoriai gaunami iš standartizuotų regresijos koeficientų, taip pat yra atvejis, kai svoriai apskaičiuojami iš kovariacijos matricos. Kituose 5 indeksuose svoriai nustatomi pasitelkiant **pagrindinių komponentų analizę (PCA)**, kai rodiklių svoriai išvedami iš jų indėlio į bendrą duomenų variaciją. Agregavimas grindžiamas principu, kad kintamasis laikomas svarbesniu, jei jis stipriau prisideda prie bendrų skirtumų tarp vienetų. 3 indeksuose taikytini svoriai nėra skirti indikatorių „svarbai“ nustatyti, bet koreguoja analizę pagal imties dizainą arba struktūrą. **Imties svoriai** (*angl.* sampling weights) naudojami tam, kad rezultatai atspindėtų tikrąją populiaciją, kompensuotų disproporcinę atranką ir stratifikaciją.

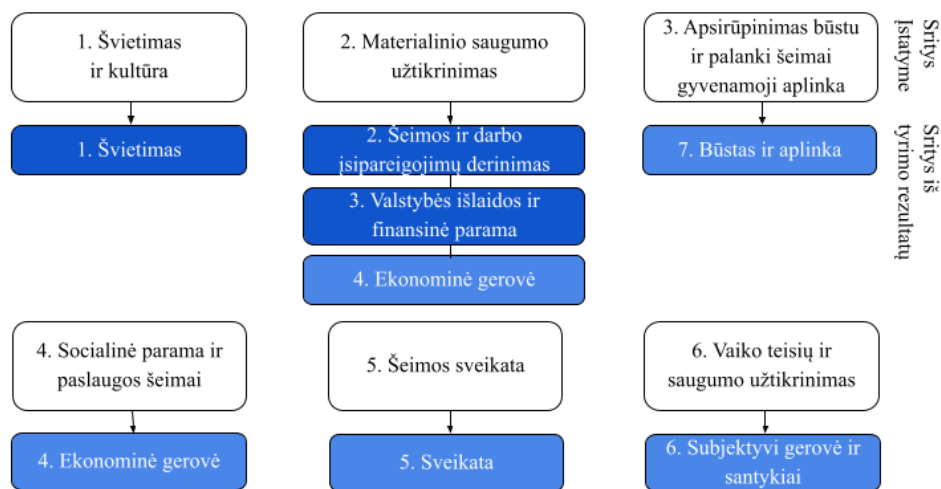
Analizuotoje sisteminės analizės literatūroje identifikuojami keletas indeksų agregavimo metodų. Vienas dažniausiai taikomų būdų, sujungiant kiekvienos dimensijos indikatorius – **aritmetinis vidurkis** (5 straipsniuose). Keletame straipsnių taikomas **paprastas sumavimo metodas** (7 straipsniuose), kai kiekvienai sričiai buvo susumuoti atskirų rodiklių balai, o jeigu buvo taikomi svoriai, tos reikšmės dar padauginamos iš svorio. Taip pat rasta ir pavyzdžių, kai taikomas **geometrinis vidurkis** (2 straipsniuose), dauginant komponentų balus ir ištraukiant jų šaknį, tokiu būdu, siekiant riboti „blogų“ rodiklių įtaką (kompensavimą) geriems rodikliams ir atvirkščiai. Autoriai grindžia šį pasirinkimą, tuo, kad toks metodas yra griežtesnis ir atskleidžia neutralesnius rezultatus bei jau yra nemažai tyrimų, kuriuose indeksas sudaromas pagal analogišką metodiką, naudojant tarpdisciplininio pobūdžio rodiklius. Viename iš indeksų taikytas matavimo būdas, kuris galėtų būti priskirtas **tarp aritmetinio ir geometrinio vidurkių**, kuris riboja per didelį kompensavimą tarp rodiklių.

7. Prielaidos Lietuvos šeimos politikos indekso formulavimui

Atlikus sisteminę šeimos politikos ir gerovės indeksų mokslinės literatūros analizę (žr. 5 skyrių), įgyvendinant ketvirtąjį darbo uždavinį, šioje dalyje formuluojamos prielaidos Lietuvos šeimos politikos indeksui. Jos grindžiamos sisteminės literatūros analizės pagrindu suformuotu apibendrintu šeimos politikos ir gerovės modeliu (31 pav.). Indekso struktūra ir turinys yra derinami su Šeimos stiprinimo įstatymu, Bazinio paslaugų šeimai paketu, Nacionaliniu pažangos planu ir

Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2050“, taip pat kitomis su šeimos politika susijusiomis politikos vertinimo priemonėmis (33 pav.).

Pirmajame etape iš sisteminės literatūros analizės tyrimo apibendrintas indekso modelis derinamas su **Šeimos stiprinimo įstatymo** (toliau – Įstatymas) 2 skirsnio 5 straipsnyje numatytais 6 sritimis: švietimas ir kultūra (atitinka analizėje 1 sritį); materialinio saugumo užtikrinimas (atitinka – 2, 3, 4 sritis); apsirūpinimas būstu ir palanki šeimai gyvenamoji aplinka (atitinka – 7 sritį); socialinė parama ir paslaugos šeimai (dera su 4 sritimi, tačiau analizėje neišryškėjo kriterijai susiję su šia Įstatymo sritimi); šeimos sveikata (atitinka – 5 sritį); vaiko saugumas šeimoje ir tėvų atsakomybė už vaiko teisių ir teisėtų interesų įgyvendinimą stiprinimas (atitinka – 6 sritį) (32 pav.).

32 pav. Šeimos stiprinimo įstatymo sričių derinimas su sisteminės analizės rezultatais. Schema sudaryta darbo autorės.

Visos 6 Įstatyme minimos sritys atitinka sisteminėje literatūros analizėje identifikuotas sritis, tačiau, siekiant tikslumo, socialinė parama ir paslaugos šeimai buvo išskirtos kaip socioekonominės gerovės srities dalis (33 pav.). Atsižvelgiant į Įstatyme išskirtas prioritetingas sritis, tam tikri rodikliai buvo perkelti į kitas sritis. Iš Įstatymo siūloma įtraukti rodiklius, kurie susiję su finansinės paramos pirmąjį būstą įsigyjančių jaunų šeimų skaičiumi (valstybės išlaidų ir finansinės paramos srityje), pinigėmis išmokomis įsivaikinus vaiką (socialinės paramos ir paslaugų srityje).

Antrajame derinimo etape modelis derintas su **Baziniam paslaugų šeimai pakete** nurodytu paslaugų prieinamumo vertinimu. Šis paketas yra sudarytas iš 12 paslaugų (visos išsamiai aptartos 2.2. skyriuje) ir yra numatyti jas matuojantys rodikliai. Dalis šių rodiklių buvo tiesiogiai integruoti į indekso modelį pagal atitinkamas sritis ir kriterijus, o tam tikri rodikliai indekse yra pateikti kita forma. Remiantis šiuo šaltiniu prie indekso buvo pridėti kriterijai susiję su socialinių ir sveikatos paslaugų prieinamumo rodikliais.

Trečiajame etape, siekiant suderinti indekso rodiklius su Lietuvos strateginiuose dokumentuose taikomais į šeimos politiką ir gerovę orientuotais rodikliais, į indeksą buvo integruoti rodikliai iš **2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano** (toliau – NPP) bei **Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ įgyvendinimo stebėsenos rodiklių**. Dalis tam tikrų rodiklių jau buvo įtraukti ankstesniuose derinimo etapuose, tačiau šiame etape papildomai įtraukti 2 sričių rodikliai, kurie nebuvo identifikuoti sisteminėje literatūros analizėje: įtraukusis ugdymas (švietimo srityje) ir paslaugos šeimai (socialinės paramos ir paslaugų srityje).

Ketvirtajame etape buvo grįžta prie kitų indeksų ir vertinimo įrankių (*aprašytų 2.2. skyriuje*) – **Savivaldybių gyvenimo kokybės ir Socialinės paramos veiksmingumo indeksai**. Papildomai iš jų į indekso modelį įtraukti rodikliai susiję su mokyklos pasiekiamumu (švietimo srityje) ir rodikliai susiję su skurdo mažinimo priemonėmis (socialinės paramos ir paslaugų srityje). Pažymėtina, kad „Lietuva 2050“ rodikliai yra suderinti su Eurostat gyvenimo kokybės rinkiniu ir EBPO Better Life indekso rodikliais, todėl papildomai iš tarptautinių šaltinių nebuvo įtraukta jokių rodiklių.

1 derinimo etapas Šeimos stiprinimo įstatymas	Indekso modelis papildytas socialinės paramos ir paslaugų sritimi (4.3 dimensija) Įtraukti nauji kriterijai: <ul style="list-style-type: none"> • Finansinė parama pirmąjį būstą įsigyjančioms jaunoms šeimoms (valstybės išlaidų ir finansinės paramos srityje) • Piniginės išmokos įsivaikinus vaiką (socialinės paramos ir paslaugų srityje)
2 derinimo etapas Bazinio paslaugų šeimai paketo rodiklių stebėseną	Įtraukti nauji kriterijai: <ul style="list-style-type: none"> • Socialinių paslaugų prieinamumas (socialinės paramos ir paslaugų srityje) • Sveikatos paslaugų prieinamumas (sveikatos srityje)
3 derinimo etapas Nacionalinio pažangos plano ir Valstybės pažangos strategijos <i>Lietuva 2050</i> rodiklių stebėseną	Įtraukti nauji kriterijai: <ul style="list-style-type: none"> • Įtraukusis ugdymas (švietimo srityje) • Paslaugos šeimai (socialinės paramos ir paslaugų srityje)
4 derinimo etapas Socialinės paramos veiksmingumo ir Savivaldybių gyvenimo kokybės indeksai	Įtraukti nauji kriterijai: <ul style="list-style-type: none"> • Mokyklos pasiekiamumas (švietimo srityje) • Skurdo mažinimo priemonės (socialinės paramos ir paslaugų srityje)
Galutinis derinimas	Indekso modelyje būsto ir aplinkos sritis pakeista į šeimos aplinka ir lūkesčiai (7 sritis). Papildytas modelis gimstamumo sritimi (8 sritis).

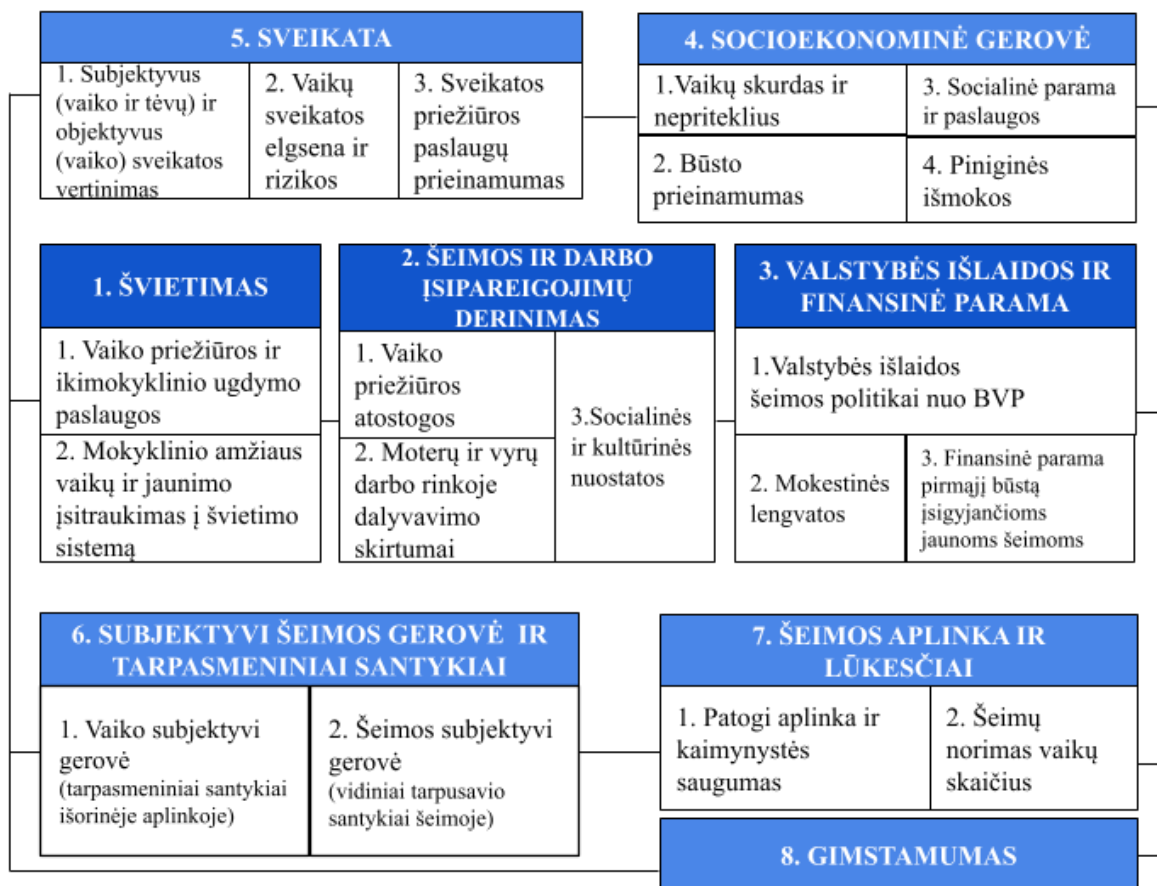
33 pav. Indekso vystymo (derinimo) schema. Schema sudaryta darbo autorės.

Atsižvelgiant į indekso taikymo galimybes, duomenų prieinamumą ir siekį išvengti persidengiančių rodiklių, dalis jų buvo sujungti ar pergrupuoti. Tais atvejais, kai nagrinėtuose duomenų šaltiniuose buvo rasti Lietuvoje jau taikomi rodikliai, jie buvo priderinti prie literatūros analizės metu suformuotos struktūros, siekiant užtikrinti tiesioginį duomenų naudojimą (33 pav. schemoje jie atskirai nevaizduojami). Kadangi tam tikri rodikliai persikėlė į kitas sritis iš literatūros kilusi būsto sritis buvo performuluota į šeimos aplinkos ir lūkesčių sritį (33 pav. schemoje galutinio derinimo etape pažymėta 7 numeriu), kurią taip pat papildė rodiklis minėtas socialinių nuostatų ir normų kriterijuje. Atsižvelgiant į vieną pagrindinių literatūroje minėtų trūkumų dėl neįtraukimo į

indeksus rodiklių, susijusių su gimstamumu, į indekso modelį įtraukta buvo ir gimstamumo sritis (33 pav. schemoje pažymėta 8 numeriu).

7.1. Indekso modelis: sritys, kriterijai ir rodikliai

Įgyvendinant penktąjį darbo uždavinį visų indeksui formuoti taikytų etapų metu atliktas sričių ir rodiklių derinimas bei atranka padėjo sudaryti prielaidas suformuoti moksliskai ir praktiskai pagrįstą Lietuvos šeimos politikos indekso kriterijų rinkinį (34 pav.).

34 pav. Indekso modelis. Schema sudaryta darbo autorės.

Toliau išsamiai pristatomi indekso modelį sudarantys kriterijai, atskleidžiant, kaip remiantis sisteminės literatūros rezultatais buvo sudaryta kiekvienos indekso srities rodiklių sistema, pateikti rodiklių pavyzdžiai, o prieduose pateikiama bendra indekso rodiklių informacija apie rodiklius ir jų naujausius prieinamus duomenų šaltinius (žr. priedas Nr. 3).

1. Švietimo sritis

Įstatyme švietimo ir kultūros sritis aiškinama kaip priemonų visuma, skirta padėti šeimai parengti vaikus ir jaunimą savarankiškam gyvenimui. Indekso modelyje siūloma įtraukti iš sisteminės analizės išskirtus kriterijus (3 lentelė).

Vaikų priežiūros ir ikimokyklinio ugdymo paslaugų dimensijoje išskirti 6 kriterijai. Vietoje iš sisteminės analizės kilusio rodiklio valstybės finansuojamos vietos vaiko priežiūros įstaigose, taikomas vietų aprėpties pagal esamą vaikų skaičių rodiklis, siekiant didesnio palyginamumo (3 lentelėje pažymėta – 1.1.). Įtraukiami vaikų dalyvavimo formalioje priežiūroje iki 3 m. amžiaus (1.2.) ir vaikų dalyvavimo ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme 3-5 m. amžiaus grupėje rodikliai (1.3.), pastarasis taip pat yra taikomas Baziniame paslaugų šeimai pakete. Taip pat iš sisteminėje analizėje analizuotos literatūros įtraukiami ir kiti kriterijai – vaikų ir personalo santykis (1.4.), tėvams tenkančios išlaidos vaiko priežiūrai (1.5.), valstybės išlaidos vaikų priežiūrai ir ikimokykliniam ugdymui nuo BVP (1.6).

Mokyklinio amžiaus ir jaunimo (iki 24 m.) įsitraukimo į ugdymo sistemą dimensijoje išskirti 7 kriterijai. Taikomas 6–18 m. vaikų mokyklos lankymo rodiklis toks, koks buvo apibrėžtas sisteminėje literatūros analizėje (2.1.). Mokyklos lankomumui ir ankstyvo pasitraukimo iš ugdymo sistemos rizikai vertinti įtraukti kriterijai, naudojami tokie rodikliai, kaip Savivaldybių gyvenimo kokybės indekse ir NPP (2.2.). Į modelį naujai įtraukiamas (fizinis) mokyklos pasiekiamumo rodiklis, taikomas Savivaldybių gyvenimo kokybės indekse (2.3.). Mokymosi pasiekimų kriterijus vertinamas taikant NPP naudojamą tarptautinį rodiklį (2.4.). Atsižvelgiant į tai, kad kriterijus susijęs su pagalbos teikimu mokiniams turintiems specialiųjų poreikių šiandien Lietuvos švietimo politikos kontekste yra itin svarbus ir yra susijęs su bendra šeimos gerove, įtraukiojo ugdymo kriterijus, papildomai siūlomas įtraukti į modelį (2.5.), naudojami rodikliai tokie, kokie taikomi Baziniame paslaugų šeimai pakete, NPP bei „Lietuva 2050“. Neformaliojo švietimo dalyvavimo vertinimui derinami Baziniame paslaugų šeimai pakete ir NPP taikomi rodikliai (2.6.). Aukščiausio pasiekto išsilavinimo lygio kriterijus 18–24 m. amžiaus grupėje vertinamas pritaikant NPP taikomą rodiklį (2.7.).

Dimensija	Kriterijus ir rodiklis
1. Vaikų priežiūros ir ikimokyklinio ugdymo paslaugos	<p>1.1. Vietų aprėptis pagal esamą vaikų skaičių vaiko priežiūros įstaigose <i>Vaiko priežiūros paslaugų gavusiųjų ir negavusiųjų paslaugos dalis</i></p> <p>1.2. Vaikų dalyvavimas formalioje priežiūroje iki 3 m. (0-2) <i>Vaikų, dalyvaujančių vaiko priežiūros paslaugose, dalis iki 3 metų amžiaus grupėje (%)</i></p> <p>1.3. Vaikų dalyvavimas ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme 3-5 (6) m. <i>Vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ugdyme, dalis iki 5 metų amžiaus grupėje (%)</i></p> <p>1.4. Vaikų ir personalo santykis <i>Mokinių ir mokytojų bei mokytojų padėjėjų santykis pagal programos lygį</i></p> <p>1.5. Tėvams tenkančios išlaidos vaikų priežiūrai ir ikimokykliniam ugdymui <i>Vidutinės mėnesio įmokos už ikimokyklinį ugdymą vaikams</i></p>

	<p>1.6. Valstybės išlaidos % nuo BVP <i>Bendros išlaidos ir valstybės išlaidos ankstyvojo ugdymo paslaugoms vienam vaikui, išreikštos % nuo BVP vienam gyventojui ir procentais nuo BVP (3-5 metai)</i></p>
<p>2. Mokyklinio amžiaus ir jaunimo (iki 24 m.) įsitraukimas į ugdymo sistemą</p>	<p>2.1. Mokyklos lankymas 6-18 m. <i>Vaikų, dalyvaujančių priešmokykliniame / pradiniam / pagrindiniame / viduriniame ugdyme, pagal tai amžiaus grupei priklausančių vaikų skaičių (%)</i></p> <p>2.2. Ankstyvas iškritimas iš ugdymo sistemos</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mokyklos lankomumas <i>Dėl socialinių, psichologinių ir kitų priežasčių nesimokantys mokyklinio amžiaus vaikai, tenkantys 1 tūkst. nuolatinių mokyklinio amžiaus gyventojų</i> • Delikventinio elgesio jaunimas <i>Vaikai, teigiantys neseniai praleidę pamokas mokykloje</i> <i>Vaikai, teigiantys reguliariai praleidžiantys pamokas</i> <i>Nepilnamečių, esančių probacijos tarnybos priežiūroje, skaičius</i> <p>2.3. Mokyklos pasiekiamumas <i>Į mokyklą vežiojamų mokinių dalis</i> <i>Mokyklos pasiekiamumas nuo savivaldybės teritorijos, %</i></p> <p>2.4. Mokymosi pasiekimai <i>Mokinių, nepasiekusių 2 iš 7 tarptautinio penkiolikmečių tyrimo PISA lygio, dalis: skaitymo gebėjimų / matematinio ir gamtamokslinio raštingumo, %</i></p> <p>2.5. Įtraukusis ugdymas <i>Švietimo pagalbą gaunančių mokinių dalis nuo visų, kuriems nustatytas pagalbos poreikis, %</i> <i>Negalią turinčių mokinių, ugdomų įtraukiuoju būdu bendros paskirties švietimo įstaigose (bendrosiose klasėse), dalis, %</i></p> <p>2.6. Neformalusis švietimas <i>Neformaliojo vaikų švietimo galimybėmis pasinaudojusių mokinių dalis (išskyrus ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme dalyvaujančius vaikus), proc.</i> <i>Specialiųjų ugdymo(-si) poreikių turinčių vaikų, išskyrus gabiuosius, dalyvaujančių neformaliajame vaikų švietime, dalis, %</i></p> <p>2.7. Išsilavinimo lygis 18-24 m. <i>18-24 m. jaunimo, neįgijusio vidurinio išsilavinimo ir nesimokančio dalis (%)</i></p>

3 lentelė. Švietimo srities vertinimo rodikliai.

2. Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo sritis

Įstatyme materialinio saugumo sritis aiškinama kaip priemonių visuma, siekiant sudaryti galimybę šeimoms gauti pakankamai pajamų, plėtojant lanksčias užimtumo formas, padedančias derinti profesinius interesus su šeiminiėmis pareigomis, todėl taikoma iš sisteminės literatūros analizės kilusi struktūra, apimanti vaiko priežiūros atostogas (1), moterų ir vyrų darbo rinkoje dalyvavimo skirtumus (2) ir nuostatas (3) (4 lentelė).

Vaiko priežiūros atostogų dimensijoje imami kriterijai iš sisteminės literatūros analizės: atostogų trukmė ir išmokos dydis, pasinaudojimas (1.1.), atostogų pasidalinimas tarp tėvų (1.2.), tėvo įsitraukimas į VPA (trukmė ir išmokos dydis) (1.3).

Tėvų užimtumo padėties dimensijoje taikomi alternatyvūs rodikliai atspindintys šeimų padėtį darbo rinkoje ir lanksčias darbo rinkos sąlygas (ne visai tokie kokie buvo apibendrinti analizėje, nes

jie ima bendrą visuomenės dalį), o šiame modelyje siūloma imti rodiklį, kuris yra orientuotas yra tėvų, turinčių ikimokyklinio amžiaus vaikus, užimtumą (2.1.).

Įstatyme numatyta užtikrinti lanksčias darbo sąlygas, tad įtraukiamas rodiklis susijęs su mamadienių ir tėvadienių pasinaudojimu (2.2.). Pažymėtina, kad sisteminėje literatūros analizėje rodikliai buvo orientuoti taip pat į bendras darbo rinkos sąlygas, todėl čia siekta pasirinkti rodiklius, kuriuose vertinama šeimų su vaikais padėtis.

Socialinių ir kultūrinių nuostatų dimensijoje paliekami rodikliai kilę iš sisteminės literatūros analizės. Kriterijai susiję su požiūriu į šeimą perkelti į atskirai suformuotą sritį (šeimoms aplinka ir lūkesčiai, žiūrėti 7 sritį).

Dimensija	Kriterijus ir rodiklis
1. Vaiko priežiūros atostogos	<p>1.1. Pasinaudotų atostogų trukmė ir išmokos dydis (motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros, apmokamų ir neapmokamų) Pilno darbo laiko ekvivalento koeficientas apmokamų atostogų atveju</p> <p>1.2. Atostogų pasidalinimas tarp tėvų <i>Perleidžiamų atostogų trukmė</i></p> <p>1.3. Neperleidžiamų atostogų trukmė ir pasinaudojimas <i>Tėvų (vyrų), gavusių vaiko priežiūros išmokas, dalis (%)</i></p>
2. Moterų ir vyrų darbo rinkoje dalyvavimo skirtumai	<p>2.1. Pasidalijimas užimtumu šeimoje <i>Užimtumo modelių pasiskirstymas (%) porose, turinčiose bent vieną 0-2 metų ir 3-5 m. vaiką, kai abu partneriai dirba visą darbo dieną / vienas partneris dirba visą darbo dieną, kitas – ne visą darbo dieną / vienas partneris dirba visą darbo dieną, kitas – nedirba / abu partneriai nedirba</i></p> <p>2.2. Mamadieniai / tėvadieniai <i>Kiek tėvai pasinaudoja lanksčiomis galimybėmis, ar jiems yra suteikiama teisė</i></p>
3. Socialinės ir kultūrinės nuostatos	<p>Nuostatos dėl lyčių lygybės šeimoje <i>Ar tai yra blogai ar gerai šeimos gyvenimui, jei vienodas skaičius moterų ir vyrų dirba apmokamą darbą;</i> <i>Ar tai yra blogai ar gerai ekonomikos stiprumui, jei moterys ir vyrai gauna vienodą užmokestį už tą patį darbą;</i> <i>Kiek jūs pritariate ar prieštaraujate teisinei priemonei, reikalaujančiai, kad abu tėvai imtų vienodo ilgio apmokamas atostogas vaiko priežiūrai</i></p>

4 lentelė. Šeimoms ir darbo įsipareigojimų derinimo srities vertinimo rodikliai.

3. Valstybės išlaidų ir finansinės paramos sritis

Įstatyme su valstybės išlaidomis ir finansine parama susiję rodikliai patenka į materialinio saugumo sritį. Ši sritis aiškinama kaip priemonių visuma, formuojant šeimoms, auginančioms tris ar daugiau vaikų, palankią mokestinę ir socialinio draudimo sistemas, teikiant paramą vaiką ar kelis vaikus įsivaikinusioms šeimoms. Indekso modelyje paliekamas rodiklis kilęs sisteminėje literatūros analizėje – visų išlaidų nuo BVP procentas, skirtų šeimai ir vaikams socialinės apsaugos išmokoms (1). Analizėje išskirti rodikliai apie gaunamas išmokas perkelti į 4 sritį. Įstatyme numatyta, kad šeimoms, auginančioms tris ar daugiau vaikų taikoma palanki mokestinė politika, todėl įtraukiamas iš sisteminės literatūros analizės kriterijus – mokestinės lengvatos (2). Įstatyme būsto srityje prioritetas orientuojamas į jaunas šeimoms ir būsto paramą joms, tad su tuo susijęs rodiklis įtraukiamas

į indeksą (3). Kadangi šis rodiklis susijęs su valstybės skiriama finansine parama, jis pridedamas prie šios srities.

Dimensija	Kriterijus ir rodiklis
1. Išlaidos nuo BVP	Visų išlaidų nuo BVP, skirta šeimai ir vaikams socialinės apsaugos išmokoms <i>Išlaidos šeimos / vaikų išmokoms % nuo BVP</i>
2. Mokestinės lengvatos	Mokestinės lengvatos <i>Mokestinių lengvatų suteikimo dydis (pagal vaikų skaičių)</i>
3. Parama būstui	Finansinė parama pirmąjį būstą įsigyjantiems jaunos šeimoms <i>Patenkintų prašymų ir pateikusiųjų dalis (%)</i>

5 lentelė. Valstybės išlaidų ir finansinės paramos srities vertinimo rodikliai.

4. Socioekonominės gerovės sritis

Ekonominės gerovės sritis atitinka iš Įstatymo aprašytą materialinio saugumo sritį, kuri aiškinama kaip teikiama parama šeimoms, kurių pajamų nepakanka pragyvenimo reikmėms apmokėti. (6 ir 7 lentelės).

Į modelį įtraukiami iš sisteminės literatūros analizės kilę kriterijai apie ekonominę padėtį, susiję su skurdo rizikos veiksniais: vaikų skurdo rizikos lygis (1.1.) ir vaikų materialinis nepriteklus (1.2.) (pilnas 17 daiktų sąrašas pateiktas Priede Nr. 3, 4 srities, 4.1.2. punkte). Būsto prieinamumo rodikliai kilę iš sisteminės literatūros analizės (buvę priskirti būsto sričiai) yra perkelti į šią gerovės sritį, kaip atskira dimensija, kurioje matuojamos per didelės išlaidos būstui (2.1.) ir būsto perpildymas (2.2.).

Dimensija	Kriterijus ir rodiklis
1. Skurdo rizikos veiksniai	1.1. Vaikų skurdo rizikos lygis <i>Vieno suaugusio asmens su vienu ar daugiau vaikų skurdo rizikos lygis</i> 1.2. Materialinis nepriteklus <i>Vaikams būdingas materialinis nepriteklus (%) (pagal vaiko amžių, pagal tėvų išsilavinimo lygį) (Privalomas bent trijų daiktų iš 17 daiktų sąrašo (12 vaikams būdingų ir 5 namų ūkiui būdingų) trūkumas)</i>
2. Būsto prieinamumas	2.1. Per didelės išlaidos būstui <i>Būsto išlaidų naštos lygis pagal namų ūkio tipą (su vaikais)</i> 2.2. Perpildytas būstas <i>Perpildymo lygis pagal namų ūkio tipą</i>

6 lentelė. Ekonominės gerovės srities vertinimo rodikliai.

Kadangi Įstatyme socialinė parama ir paslaugos yra išskirta kaip atskira sritis, modelis atitinkamai papildomas, sujungiant su iš sisteminės literatūros analizės kilusia šeimos ekonominės gerovės sritimi (7 lentelė). Įstatyme socialinės paramos ir paslaugų sritis aiškinama, kaip „priemonės, skirtos šeimos gebėjimams savarankiškai spręsti iškylančias problemas stiprinti ir sudaryti galimybes kurti saugią, sveiką ir darnią aplinką savo šeimoje“.

Priemonių skurdui mažinti dimensija sukurama naujai. Įstatyme pažymėta teikiama parama šeimoms, kurių pajamų nepakanka pragyvenimo reikmėms apmokėti, todėl į indekso modelį įtraukiami rodikliai tokie patys, kokie yra naudojami Savivaldybių gyvenimo kokybės ir Socialinės paramos veiksmingumo indekse, susiję su socialinės paramos gavimu: nemokamas maitinimas (1.1.), socialinė pašalpa (1.2.), socialinis būstas (1.3.), būsto nuomos mokesčio kompensacija (1.4.), komunalinių išlaidų kompensavimas (1.5.).

Piniginių išmokų dimensija yra iš sisteminės literatūros analizėje kilusių matavimų rezultatas, siūloma į modelį įtraukti šiuos rodiklius: išmoka gimus vaikui (2.1.) ir vaiko išmoka (2.2.), matuojant išmokų piniginę vertę (PPP vienetais) ir išmokų aprėptį (šeimų procentas, gaunantis išmoką). Įstatyme numatyta parama įsivaikinusioms šeimoms – viena iš piniginės išmokos formų, todėl jis įtraukiamas į indekso modelį (2.3.). Siekiant tematinio nuoseklumo, vaiko priežiūros atostogų išmokų rodikliai yra priskirti prie vaiko priežiūros atostogų dimensijos (žr. šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo sritį (2)).

Socialinių paslaugų šeimai dimensija yra taip pat naujai pridedama, remiantis Įstatymo nuostatomis dėl paslaugų teikimo šeimoms, į indeksą įtraukiami šių paslaugų rodikliai: smurto ir prievartos prevencijai paslaugos (3.1.), šeimos mediacija (3.2.). Šių sričių rodikliai paimami tokie, kokie naudojami NPP rodiklių plane. Baziniame paslaugų šeimai pakete taip pat yra matuojami šie rodikliai: „pirminė valstybės garantuojama teisinė pagalba“, „kompleksinė pagalba šeimoms“, tačiau jie į modelį neįtraukiami, nes pasirinkta įtraukti rodiklius, apimančius kompleksines paslaugas šeimai.

Iš Bazinio paslaugų šeimai paketo kyla visiškai nauja indekso modelyje matavimo dimensija – socialinės paslaugos vaikams ir jaunimui: globos centro teikiama ir (ar) organizuojama pagalba (4.1.), atvirasis darbas su jaunimu (4.2.), vaikų dienos socialinę priežiūrą (4.3.), multidimensinės šeimos terapijos programa (skirta 11-17 m. vaikams ir paaugliams) (4.4.) pastarasis rodiklis taip pat matuojamas ir Socialinės paramos veiksmingumo indekse.

Dimensija	Kriterijus ir rodiklis
1. Priemonės skurdui mažinti	<p>1.1. Nemokamas maitinimas <i>Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius.</i></p> <p>1.2. Socialinė pašalpa <i>Socialinę pašalpą gaunančių šeimų su vaikais dalis, kurios yra ilgalaikiai socialinės pašalpos gavėjai;</i> <i>Socialinę pašalpą gaunančių šeimų, kurioms socialinė pašalpa nesumažinta ir kurioms makama ne tik vaikui priklausanti socialinė pašalpa, dalis;</i> <i>Socialinės pašalpos gavėjų (šeimų), per metus gavusių bent vienos / bent trijų rūšių socialinę paslaugą, dalis tarp visų socialinės pašalpos gavėjų (šeimų);</i> <i>šeimų, kurios augina vaikus, gauna socialinę pašalpą ir kurių bent vienas suaugęs asmuo gauna su darbo santykiais susijusias pajamas.</i></p> <p>1.3. Socialinis būstas <i>Socialinio būsto poreikio patenkinimas nuo jo laukiančiųjų asmenų (šeimų) skaičiaus).</i></p>

	<p>1.4. Būsto nuomos mokesčio kompensacija <i>Socialinio būsto laukiančių asmenų (šeimų), kurie gauna būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją, dalis.</i></p> <p>1.5. Komunalinių išlaidų kompensavimas <i>Socialinio būsto nuomininkų, gaunančių būsto šildymo, karšto ir geriamojo vandens išlaidų kompensavimą.</i></p>
2. Piniginės išmokos	<p>Išmokų matavimas pagal piniginę vertę (PPP vienetais) ir aprėptį (šeimų procentas, gaunantis išmoką):</p> <p>2.1. Gimus vaikui</p> <p>2.2. Vaiko išmoka</p> <p>2.3. Išmoka įsivaikinusioms šeimoms</p>
3. Socialinės paslaugos šeimai	<p>3.1. Smurto ir prievartos prevencijai paslaugos <i>Specializuotos kompleksinės pagalbos centruose registruotų smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančių ar smurtą artimoje aplinkoje patyrusių asmenų skaičius;</i> <i>Specializuotą kompleksinę pagalbą gavusių smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančių ar smurtą artimojo aplinkoje patyrusių asmenų skaičius.</i></p> <p>3.2. Šeimos mediacija <i>Privalomų mediacijų skaičius;</i> <i>Pasibaigusių teisminės mediacijos procesų skaičius;</i> <i>Taikiai pasibaigusių ginčų dalies nuo pradėtų ir vykdytų privalomųjų mediacijų, finansuojamų valstybės biudžeto lėšomis, skaičiaus, %.</i></p>
4. Socialinės paslaugos vaikams ir paaugliams	<p>4. 1. Globos centro teikiama ir (ar) organizuojama pagalba <i>Vaikų, laikinai ir nuolat globojamų (rūpinamų) šeimos aplinkoje, skaičius nuo visų laikinoje ir nuolatinėje globoje (rūpyboje) esančių vaikų, %.</i></p> <p>4. 2. Atviras darbas su jaunimu <i>Jaunų žmonių, gavusių atvirojo darbo su jaunimu paslaugas, skaičius, palyginti su bendru jaunų žmonių skaičiumi, %.</i></p> <p>4. 3. Vaikų dienos socialinė priežiūra <i>Socialinę riziką patiriančių vaikų, lankančių vaikų dienos centrus, dalis nuo visų vaikų dienos centrus lankančių vaikų, %;</i> <i>Dienos centruose paslaugas gavusių vaikų dalis tarp visų mokyklinio amžiaus vaikų (%).</i></p> <p>4. 4. MDFT <i>11-17 metų vaikų ir paauglių, gavusių paslaugas pagal Multidimensinės šeimos terapijos programas skaičius (asmenys);</i> <i>Sėkmingai išspręstų atvejų skaičius nuo visų MDFT programoje spręstų atvejų skaičiaus (%);</i> <i>Šeimų, laukiančių MDFT programos paslaugos, skaičius (šeimos).</i></p>

7 lentelė. Socialinės paramos ir paslaugų srities vertinimo rodikliai.

5. Sveikatos sritis

Įstatyme šeimos sveikatos srityje aprašytos šeimos stiprinimo kryptys sutampa, įstatyme nieko papildomai nėra, be to, kas jau kilo iš sisteminės literatūros analizės, todėl modelyje paliekami šie kriterijai (8 lentelė). Įstatyme šeimos sveikatos sritis aiškinama kaip vykdoma palanki šeimai sveikatos politika, skatinant šeimos narius aktyviai prisidėti prie šeimos sveikatinimo, imamasi priemonių skirtų gydytis nuo priklausomybių.

Subjektyvios sveikatos vertinimo dimensijoje įtraukti iš sisteminės literatūros analizės kilę rodikliai: bendras tėvų ir vaikų fizinės bei psichinės sveikatos vertinimas (1.1.) bei vaikų nusiskundimai sveikatos būkle (1.2.).

Vaikų objektyvios sveikatos dimensijoje nuspręsta pakeisti iš literatūros kilusį rodiklį apie ankstyvas vaikų mirtis, kadangi Lietuvos kontekste tai nėra aktualiausias vaikų sveikatos rodiklis. Remiantis Oficialios statistikos portalo duomenimis, kūdikių mirtingumo rodiklis nuosekliai mažėja. Atsižvelgiant į didėjantį neišnešiotų kūdikių skaičių, šis rodiklis įtraukiamas vietoje kūdikių mirtingumo rodiklio (2.1.). Vaikų vakcinacijos ir nustatytos negalios (2.3.) kriterijai perimami iš sisteminės literatūros analizės. Vaikų vakcinacijos (2.2.) rodikliai imami tokie, kokie taikomi NPP. Sistemineje literatūros analizėje išskirtas rodiklis apie moterų reprodukcinę sveikatą perkeltas į atskirai suformuotą sritį (šeimos aplinka ir lūkesčiai, žiūrėti 7 sritį).

Vaikų sveikatos elgsenos įpročių dimensijoje taikomi iš sisteminės literatūros analizės kilę rodikliai: higienos įpročiai ir fizinis aktyvumas (3.1.), subalansuota mityba (3.2.), nustatytas per didelis svoris (3.3.), kuris taikomas toks, kaip NPP. Taip pat iš sisteminės literatūros analizės įtraukiami ir šie rodikliai: paauglių žalingas sveikatai elgesys (3.4.), probleminis išmaniųjų technologijų naudojimas (3.5.) ankstyvi paauglių lytiniai santykiai ir nėštumas (3.6.).

Paslaugų prieinamumo dimensijoje įtraukiamas iš sisteminės literatūros analizės kilęs kriterijus apie sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą. Nors Baziniame paslaugų šeimai pakete taikomas rodiklis „pirminė ambulatorinė asmens sveikatos priežiūra“, tačiau vietoje jo modelyje siūloma taikyti alternatyvų matavimo rodiklį iš NPP (4.1.). Taip pat įtraukiamas Baziniame paslaugų šeimai pakete taikomas kriterijus „vaikų raidos sutrikimų ankstyvoji rehabilitacija“ (4.2.).

Dimensija	Kriterijus ir rodiklis
1. Subjektyvus sveikatos vertinimas	<p>1. 1. Bendras tėvų ir vaikų fizinės bei psichinės sveikatos vertinimas <i>Savo sveikatos vertinimas (16–64 metai); Vaikų sveikatos vertinimas (tėvų požiūriu).</i></p> <p>1.2. Vaikų nusiskundimai sveikatos būkle <i>Vaikai, kurie skundžiasi miego sutrikimais; Vaikai, kurie skundžiasi dažnu nuovargiu atvykę į mokyklą.</i></p>
2. Objektyvi sveikata	<p>2.1. Vaikų ankstyvos mirtys <i>Neišnešiotų naujagimių skaičius.</i></p> <p>2.2. Vaikų vakcinacija <i>Užkrečiamųjų ligų, kai pagal vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių pasiektos reikiamos skiepavimo apimtys, dalis nuo visų į vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių įtrauktų užkrečiamųjų ligų (%).</i></p> <p>2.3. Nustatyta negalia</p>
3. Vaikų sveikatos elgsenos įpročiai	<p>3.1. Higienos įpročiai ir fizinis aktyvumas <i>Vaikai, kurie teigia reguliariai valantys dantis; Vaikai, kurie teigia kasdien mankštintis ir retai užsiima fizine veikla.</i></p> <p>3.2. Subalansuota mityba ir maisto nepriteklis <i>Daržovių ir vaisių vartojimas; Pusryčiavimas prieš mokyklą.</i></p> <p>3.3. Vaikų svoris</p>

	<p><i>Vaikų, lankančių ugdymo įstaigas, kuriems profilaktinio sveikatos patikrinimo metu nustatytas per didelis svoris (atstovis, nutukimas), dalis (%).</i></p> <p>3.4. Paauglių žalingi įpročiai <i>Paauglių (11,13, 15 m.), kurie praneša apie: tabako vartojimą, elektroninių cigarečių vartojimą, alkoholio vartojimą, girtavimą, kanapių vartojimą.</i></p> <p>3.5. Probleminis naudojimas technologijomis <i>Paauglių skaitmeninių technologijų naudojimas / neigiama patirtis internete / intensyvus ar probleminis naudojimas.</i></p> <p>3.6. Ankstyvi paauglių lytiniai santykiai ir nėštumas <i>Paauglių (15 metų), kurie teigia kada nors turėję lytinių santykių</i> <i>Paauglių pagimdžiusių vaiką rodiklis (gimimų skaičius tenkantis 1000 moterų, kurių amžius 15-19).</i></p>
4. Sveikatos paslaugų prieinamumas	<p>4.1. Sveikatos priežiūros paslaugų laukimas <i>Gyventojų, laukusių sveikatos priežiūros paslaugų mažiau nei 7 d., pas šeimos gydytoją dalis / mažiau nei 30 d., pas gydytoją specialistą dalis (%).</i></p> <p>4.2. Vaikų raidos sutrikimų ankstyvoji rehabilitacija <i>Vaikų iki 7 metų amžiaus, gavusių ambulatorinę vaikų raidos sutrikimų ankstyvosios rehabilitacijos paslaugą, dalis nuo visų vaikų iki 7 metų amžiaus (%).</i></p>

8 lentelė. Sveikatos srities vertinimo rodikliai.

6. Subjektyvios šeimos gerovės ir tarpasmeninių santykių sritis

Subjektyvi gerovė ir santykiai atitinka iš Įstatymo aprašytą vaiko saugumo šeimoje ir tėvų atsakomybės už vaiko teisių ir teisėtų interesų įgyvendinimo stiprinimo sritį, kuri aiškinama, kaip sudaromos palankios sąlygos vaikams augti šeimoje, teikiant tinkamą paramą ir pagalbą šeimai ir vaikams, tad taikomos iš sisteminės literatūros analizės kilusios sritys: vaiko subjektyvi gerovė (1) ir šeimos subjektyvi gerovė (2) (9 lentelė).

Vaiko subjektyvios gerovės dimensijoje patenka tokie iš sisteminės literatūros analizės kilę rodikliai: pasitenkinimas gyvenimu (1.1.), tarpasmeniniai santykiai su tėvais, draugais ir mokyklos aplinkoje (1.2.), socialinis aktyvumas (1.3.), saugumo užtikrinimas mokykloje (1.4.), savižudybių skaičius (1.5.).

Šeimos subjektyvios gerovės dimensijoje patenka tokie iš sisteminės literatūros analizės kilę rodikliai: tėvų pasitenkinimas gyvenimu (2.1.), vaikų ir tėvų santykiai (2.2.), vaiko teisių užtikrinimas (2.3.), šeimos aplinka (2.4.).

Dimensija	Kriterijus ir rodiklis
1. Vaiko subjektyvi gerovė	<p>1.1. Pasitenkinimas gyvenimu</p> <p>1.2. Tarpasmeniniai santykiai</p> <ul style="list-style-type: none"> • Savijauta mokykloje <i>Vaikai, kuriems patinka būti mokykloje;</i> <i>Vaikai, kurie jaučiasi mokyklos dalimi.</i> • Santykiai su mokytojais <i>Vaikai, kurie teigia, kad mokytojai jų nepalaiko;</i> <i>Vaikai, kurie teigia, kad jų santykiai su mokytojais yra labai geri arba labai prasti;</i> <i>Vaikai, kurie teigia, kad jiems lengva kalbėtis su mokytojais;</i>

	<p><i>Vaikai, kurie tiki, kad mokytojai jiems yra teisingi, ir vaikai, kurie tuo netiki.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Santykiai su draugais, bendraklasiais <p><i>Vaikai, kurie teigia, kad turi / neturi draugų savo mokykloje;</i> <i>Vaikai, kurie teigia, kad jaučia didelę / mažą bendrą draugų paramą.</i></p> <p>1.3. Socialinis aktyvumas <i>Dalyvavimas pilietinėje, savanoriškoje veikloje.</i></p> <p>1.4. Saugumo užtikrinimas mokykloje <i>Vaikai, kurie teigia, kad dažnai dalyvavo fizinėse muštynėse;</i> <i>Vaikai, kurie teigia, kad patyrė kitų mokinių patyčias.</i></p> <p>1.5. Jaunuolių savižudybės <i>Savižudybių skaičius 10-19 m. amžiaus grupėje.</i></p>
2. Šeimos subjektyvi gerovė	<p>2.1. Pasitenkinimas gyvenimu Pasitenkinimas gyvenimu.</p> <p>2.2. Vaikų ir tėvų santykiai</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šeimos veiklos ir laisvalaikis – šeimos laikas kartu <p><i>Vaikai, kurie teigia, kad paprastai kasdien valgo kartu su šeima;</i> <i>Vaikai, kurie teigia, kad gali lengvai pasikalbėti su mama / tėčiu;</i> <i>Vaikai, kurie teigia, kad yra patenkinti savo santykiais su tėvais.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Palaikymas iš šeimos <p><i>Vaikai, kurie teigia, kad jaučia menką bendrą šeimos paramą;</i> <i>Vaikai, kurie teigia, kad gali lengvai bendrauti su savo broliais ir seserimis ar kitais šeimos nariais (be tėvų).</i></p> <p>2.3. Vaiko teisių užtikrinimas <i>Vaikas jaučiasi išklausytas šeimoje;</i> <i>Vaikas reguliariai praleidžia laiką be suaugusiųjų priežiūros.</i></p> <p>2.4. Šeimos aplinka <i>Tėvystės įgūdžiai, gebėjimas spręsti iššūkius šeimoje.</i></p>

9 lentelė. Subjektyvios šeimos gerovės ir santykių srities vertinimo rodikliai.

7. Šeimos aplinkos ir lūkesčių sritis

Iš sisteminės literatūros analizės kilusioje būsto srityje, atskyrus su būsto prieinamumu susijusius rodiklius (perkelta į 4.2.), liko šeimos aplinkos gerovės rodikliai. Įtrauktas iš analizės kilęs kriterijus – patogi aplinka ir kaimynystės saugumas, į kurį eina rodikliai apimantys saugią, švarią aplinką, laisvalaikio erdves, svarbiausių objektų prieinamumą (1). Taip pat į šią sritį įtrauktas kriterijus iš analizės, kuris buvo šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo srityje, socialinių kultūrinių normų dimensijoje, susijęs su šeimų lūkesčiais turėti vaikų ir iš šių kriterijų modelyje siūloma performuota sritis – šeimos aplinka ir lūkesčiai (10 lentelė).

Dimensija	Kriterijus ir rodiklis
1. Patogi aplinka ir kaimynystės saugumas	<p>Pasitenkinimas gyvenamąja erdve</p> <p><i>Vaikai, kurie teigia esą patenkinti savo kaimynystė</i> <i>Vaikai, kurie teigia jaučiasi saugūs savo vietovėje</i> <i>Vaikai iš šeimų, kurios teigia, kad jų vietovėje yra nusikaltimų ir smurto</i> <i>Vaikai, kurie mano, kad jų vietovėje yra pakankamai žaidimo aikštelių</i></p>
2. Lūkesčiai	<i>Norimas ir faktinis vaikų skaičius</i>

10 lentelė. Šeimos aplinkos ir lūkesčių srities vertinimo rodikliai.

8. Gimstamumo sritis

Analizuotoje literatūroje buvo pažymėta, kad šeimos politikos indeksuose nėra rodiklių susijusių su demografiniais rodikliais, todėl į indekso modelį pridedama papildoma sritis – gimstamumas, pasirinkti rodikliai: suminis gimstamumo rodiklis ir moters amžius susilaukto pirmojo vaiko (11 lentelė). Vis dėlto praktikoje taikyta tai, kad šie rodikliai neįeina į patį indeksą, o apskaičiuavus viso indekso reikšmę, ši yra lyginama su vienu suminio gimstamumo rodikliu.

Dimensija	Kriterijus ir rodiklis
8. Gimstamumas	<i>Suminis gimstamumo rodiklis</i> <i>Moters amžius susilaukto pirmojo vaiko</i>

11 lentelė. Gimstamumo srities vertinimo rodikliai.

7.2. Indekso metodologija ir duomenų šaltiniai

Atsižvelgiant į tai, kad sisteminėje literatūros analizėje buvo identifikuoti skirtingi rodiklių svorių ir agregavimo metodai ir dalyje šaltinių pažymėta, kad nėra vieningo sutarimo dėl svorių taikymo, šiame etape siūloma taikyti vienodų svorių metodą. Šis metodas pasižymi tuo, kad daroma prielaida, jog kiekviena šeimos politikos sritis yra vienodai svarbi ir tai leidžia išvengti subjektyvaus vertinimo taikymo. Po to, kai šį modelį įvertins ekspertai, būtų galima svarstyti ir dėl kitokio metodo. Agregavimui siūlomas suminis metodas, kai normalizuoti rodikliai pirmiausia agreguojami sričių lygmeniu, o vėliau – į bendrą indekso sumą.

Atsižvelgiant į jau literatūroje identifikuotas tarptautines duomenų bazes, nesant reikiamo rodiklio nacionalinėje bazėje, siūloma naudotis 12 lentelėje paminėtais šaltiniais. Pažymėtina, kad literatūros analizėje buvo identifikuoti duomenys iš tarptautinio HBS tyrimo, kurie suteikia vertingų įžvalgų apie vaikų gerovę ir sveikatą, tačiau paskutinė tyrimo banga buvo atlikta ganėtinai seniai (2021/22 m.), todėl dėl ilgo duomenų rinkimo periodiškumo ir rizikos, kad ateityje dalis klausimų gali būti nebekartojimai būtų geriausia rasti atitikmenį šiam duomenų šaltiniui.

Ieškant tinkamų duomenų šaltinių, buvo analizuota OECD Family Database duomenų bazė. Nustatyta, kad joje pateikti duomenys yra itin aktualūs ir galima efektyviai juos panaudoti šeimos politikos analizės tyrimuose, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad didelė dalis šiam indeksui reikalingų duomenų yra atnaujinti paskutinį kartą 2021 m. arba šiuo metu yra tik planuojami rinkti, todėl jų naudojimas riboja galimybes užtikrinti pritaikymą šiam modeliui ir reguliarių indekso atnaujinimą. Naujausi duomenys rasti Eurostat duomenų bazėje.

Nacionaliniai pagrindiniai šaltiniai galėtų būti: Valstybės duomenų agentūra, informacinės sistemos, nacionalinės apklausos, teisės aktai ir ministerijos (atitinkamai pagal sritį).

Sritis	Nacionaliniai šaltiniai	Tarptautiniai šaltiniai
1. Švietimas	Švietimo valdymo informacinė sistema (ŠVIS); Nacionalinė švietimo agentūra (NŠA), Švietimo, mokslo ministerijos (ŠMM), Valstybės duomenų agentūra (VDA).	Eurostat, Eurydice, OECD Family Database.
2. Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas	SODRA, SADM.	OECD Family Database; European Social Survey; European Value Survey.
3. Valstybės išlaidos ir finansinė parama	SADM; nacionaliniai teisės aktai.	Eurostat
4. 1. Socioekonominė gerovė	Pajamų ir gyvenimo sąlygų tyrimas (PGS)	EU-SILC; Eurostat.
4.2. Socialinė parama ir paslaugos	Socialinės paramos šeimai informacinė sistema (SPIS); savivaldybių pateikiami duomenys; VDA, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (VGTPT); Teisinės pagalbos paslaugų informacinė sistema (TEISIS); Socialinių paslaugų administravimo sistema (SoPAS); SADM; SOS vaikų kaimas; nacionaliniai teisės aktai.	-
5. Sveikata	Higienos institutas; Vaikų sveikatos stebėsenos informacinė sistema; Užkrečiamųjų ligų ir jų sukėlėjų valstybės informacinė sistema; Sveikatos apsaugos ministerija.	HBSC; World Bank; Eurostat; OECD Family Database; Child Well-Being Database.
6. Subjektyvi gerovė ir santykiai	-	OECD Child Well Being Data Portal; HBSC.
7. Šeimos aplinka ir lūkesčiai	-	OECD Child Well Being Data Portal; OECD Family Database.
8. Gimstamumas	VDA	Eurostat

12 lentelė. Siūlomi naudoti prieinami duomenų šaltiniai pagal indekso sritis.

Diskusija

Šiame darbe suformuotos prielaidos šeimos politikos indekso modeliui, pritaikytos Lietuvos kontekstui, leidžia apibendrinti šeimos politikos indekso struktūrą ir atskleisti jos kompleksškumą. Diskusijos dalyje pristatomi pagrindiniai sukurto modelio ypatumai, jų sąsajos ir skirtumai, lyginant su šeimai palankios aplinkos indeksu, Lietuvoje taikomais vertinimo metodais (matuojančiais tam tikrus su šeimos politika susijusius rodiklius) bei sisteminėje literatūros analizėje aptartais šeimos

politikos ir gerovės indeksais, siekiant atskleisti šio modelio pranašumus, ribotumus ir indekso tolesnes tobulinimo kryptis.

Pirma, lyginant šiame darbe plėtojamą šeimos politikos indekso modelio koncepciją su šeimai palankios aplinkos indekso kriterijų studija (Snieškienė, 2021), esminis skirtumas išryškėjo tyrimo logikos lygmenyje. Minėtoje studijoje taikoma kitokia analitinė prieiga: autorė pirmiausia konceptualiai apibrėžė, kas literatūroje laikoma šeimos gerove, analizuodama šeimos gyvenimo kokybės ir šeimai palankios aplinkos sampratas bei jas pagrindžiančius teorinius modelius, pagrįstus 1991–2013 m. moksliniais šaltiniais. Šeimos gerovė šioje studijoje suskirstoma į vidinius ir išorinius išteklius, išskiriant 4 pagrindinius kriterijus: palaikantys tarpusavio santykiai šeimoje, ekonominis saugumas, fizinis saugumas ir sveikata, socialiniai ryšiai su aplinkiniais. Tuo tarpu šiame tyrime buvo analizuota šeimos politikos ir gerovės indeksų konstravimo ir vertinimo mokslinė literatūra sisteminės analizės pagrindu, ir analizės rezultatai padėjo aprašyti ne tik šeimos gerovės sritis, bet integruoti į indekso struktūrą taikomus rodiklius.

Taip pat svarbu pažymėti ir tai, kad skiriasi abiejų indeksų modelių taikymo lygmuo. Studijoje siūlomas modelis orientuotas į savivaldybes ir skirtas įvertinti bendrą šalies ir atskirų savivaldybių situaciją, o šiame tyrime siūlomi rodikliai pritaikyti nacionalinės šeimos politikos vertinimui. Vis dėlto sudarytas modelis yra lankstus – prireikus rodikliai galėtų būti perskirstomi ar adaptuojami savivaldybių ir tarptautiniams lyginimams. Viena vertus, savivaldybių lygmens analizė leistų atskleisti esančius regioninius netolygumus. Kita vertus, tarptautiniams palyginimams pritaikytas indeksas leistų lyginti šeimos politikos rezultatus su kitomis užsienio šalimis, tačiau reikalautų atsisakyti dalies vietinio lygmens rodiklių, taip prarandant dabartinį privalumą, t. y. tai, kad indekso modelis yra adaptuotas pagal Šeimos stiprinimo įstatymą, strateginius dokumentus ir todėl gali geriausiai atskleisti nacionalinį kontekstą. Tad indekso plėtojimo kryptis turėtų būti apibrėžta atsižvelgiant į tai, ar siekiama stiprinti nacionalinės ir regioninės politikos stebėseną, ar užtikrinti tarptautinį palyginamumą.

Studijoje (Snieškienė; 2021) yra paaiškinta šeimos gerovės samprata, remiantis ekosistemų teorine prieiga ir siūlomos prielaidos indeksui orientuotos į šeimai palankios aplinkos vertinimą, o šiame tyrime siūlomas modelis, sudaro prielaidas šeimos politiką vertinti kaip viešosios politikos priemonių visumą. Vis dėlto abu tyrimai gali būti laikomi papildančiais vienas kitą. Ateityje būtų tikslinga grįžti prie šeimai palankios aplinkos indekso prielaidų ir pagal tai koreguoti indekso struktūrą, ypač šeimos subjektyvios gerovės srityje.

Antra, Lietuvoje taikomų priemonių (Bazinio paslaugų šeimai paketo stebėsenos, Socialinės paramos veiksmingumo ir Savivaldybių gyvenimo kokybės indeksų) rodikliai tik atskiromis sritimis ir kriterijais prisideda prie šeimos politikos vertinimo. Šios priemonės orientuotos į atskiras socialines problemas ar rizikos grupes, todėl nesudaro pagrindo vertinti šeimos politikos kryptingumą ir

priemonių tarpusavio sąsajas. Tuo tarpu šiame tyrime siūlomas modelis, remiantis sisteminės literatūros analizės rezultatais, grindžiamas šeimos politikos vertinimo pagrindu, apimančiu tris tarpusavyje susijusias sritis: švietimą (ypač vaiko priežiūros paslaugas), šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimą, finansinės paramos derinio (pavyzdžiui, šeimos politikos indeksų modeliai: Amarante et al., 2025; Šmeringaiová, 2025; Elizalde-San Miguel et al., 2019; Kang, 2019). Todėl galima teigti, kad Lietuvoje taikomos stebėsenos priemonės yra tik maža dalis viso to, kas siūloma šio tyrimo šeimos politikos indekso modeliui, siekiančiame visapusiškai aprėpti kompleksinę šeimos politikos vertinimo struktūrą.

Trečia, lyginant šio tyrimo modelį su tarptautiniu Lyčių lygybės indeksu (*angl.* Gender Equality Index), čia išryškėja tematinis skirtumas. Pastarasis orientuotas į moterų ir vyrų padėties netolygumų matavimą, o siūlomame modelyje šie aspektai labiausiai atsiskleidžia tik šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo srityje. Sisteminėje literatūros analizėje buvo pristatyti taip pat ir lyčių lygybės vertinimus orientuoti indeksai, kaip pavyzdžiui, Istorinis lyčių lygybės indeksas (*angl.* Historical Gender Equality Index), kuriame vertinami su darbo rinkos netolygumais susiję skirtumai (Dilli, 2019).

Lyginant šio tyrimo modelį su tarptautiniu Gerovės indeksu (*angl.* Better Life Index), pirmiausia išryškėja skirtumas subjekto lygmenyje. Gerovės indeksas orientuotas į visus individus, o šiame darbe siūlomas indekso modelis apima šeimas (sutuoktinius, šeimas su vaikais). Sisteminėje literatūros analizėje taip pat pristatyti šeimos gerovės indeksai panašūs į Gerovės indeksą pagal vertinamų sričių struktūrą, pavyzdžiui, Paskirstymui jautrus geresnio gyvenimo indeksas (*angl.* Distribution-Sensitive Better Life Index) apima socioekonominius, subjektyvios gerovės ir būsto rodiklius, bet neapima švietimo ir užimtumo (ypač darbo ir asmeninio gyvenimo balansas) (Decancq, 2017). Tuo tarpu vaiko gerovės indeksuose, pavyzdžiui Vaikų socialinės atskirties indekse (*angl.* Child Social Exclusion Index) matuojami ne būklės rodikliai, o sveikatos paslaugų ir finansinio būsto prieinamumo aspektai, atitinkamai pagal indekso tematiką (Miranti et al., 2021).

Ketvirta, lyginant šį modelį su sisteminėje literatūros analizėje aptariamais šeimos politikos vertinimais, išryškėja keletas pasiūlymų mokslinei literatūrai. Pirma, modelyje švietimo srityje įtraukti rodikliai susiję su įtraukiuoju ugdymu. Europos socialinių teisių ramstyje teigiama, kad kokybiškas ir įtraukus švietimas yra būtinas, siekiant išvengti nelygybės ir socialinės atskirties, todėl šio kriterijaus įtraukimas galėtų būti rekomenduojamas ir tarptautiniams šeimos politikos indeksams. Antra, modelyje įtraukta socialinės paramos ir paslaugų sritis, kurios reikšmė šeimos gerovei praktikoje yra itin reikšminga (ypač svarbu pažymėti priemones, susijusias su pagalba skyrybų ir smurtu prieš moteris atveju). Be to, atsižvelgiant į statistinius duomenis ir esamą padėtį, dalis rodiklių buvo atnaujinti, pavyzdžiui kūdikių mirtingumo rodiklis pakeistas į gimusių neišnešiotų kūdikių skaičių. Galiausiai, probleminis technologijų naudojimas šeimos politikos ir gerovės indeksuose dar

nepakankamai susilaukė dėmesio, lyginant su tuo, kaip dažnai yra taikomi rodikliai susiję su paauglių alkoholio ir psichotropinių medžiagų vartojimu, tad siūloma šeimos gerovės vertinimuose įtraukti rodiklius susijusius su probleminiu interneto naudojimu, kaip dar viena iš priklausomybės formų, nes tai yra reikšmingai susiję su vaikų fizinio aktyvumo ir psichologine sveikata (Jusienė et al., 2022).

Apibendrinant, pagrindinis siūlomo modelio pranašumas – jo sistemiškumas ir kompleksiskumas. Modelis apima tiek politikos priemones, tiek šeimos gerovės aspektus, leidžia analizuoti jų tarpusavio ryšius tarp rodiklių ir sudaro prielaidas kurti net du atskirus indeksus (politikos ir gerovės). Vis dėlto esminiai modelio ribotumai siejami su pernelyg plačia modelio aprėptimi, kadangi modelis orientuotas į šeimos politiką plačiąja prasme, bet ne konkretų aspektą, kaip, pavyzdžiui, gimstamumo skatinimas ar lyčių lygybės užtikrinimas. Taip pat darbe nėra numatyta rezultatų interpretacija (ar didesnė rodiklio reikšmė reiškia pozityvias ar neigiamas tendencijas), taip pat šiame darbe neįvertintas galimas skirtingas rodiklių tarpusavio poveikis ir suderinamumas.

Modelio tobulinimui siūloma tikslinti rodiklių parinkimą pagal konkrečiais šeimų grupes ir gyvenimo tarpsnius. Pavyzdžiui, atsižvelgiant į 1000 pirmųjų vaiko gyvenimo dienų reikšmę ankstyvajai vaiko raidai ir ilgalaikei gerovei (Tamutienė ir Auglytė, 2024), būtų aktualu papildyti indeksą su tuo susijusiais rodikliais, ar tiesiog išskirti šį laikotarpį, kaip atskirą sveikatos srityje. Taip pat sveikatos srityje būtų aktualu turėti atskirą sritį, susijusią su tėvų sveikatos vertinimu, ypač susijusį su sveikatos problemomis, kylančiomis dėl priklausomybių (šiuo modelyje išskirti tik paauglių sveikatos įpročiai).

Šiuo modelyje visiškai nebuvo plėtojamas senelių vaidmuo, kuris šeimos gyvenime yra itin svarbus, siekiant užtikrinti solidarumo tarp kartų principo įgyvendinimą šeimos politikoje. Ypač dėmesys turėtų būti atkreipiamas į senjorų globos paslaugų aprėptį, siejant tai su šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo sritimi. Taip pat aktualu būtų vertinti, kaip sudaromos palankios sąlygos prižiūrintiems negalia turinčius vaikus. Šie aspektai galėtų būti svarstomi į indeksą, bet konkrečių rodiklių tam matuoti nėra numatyta.

Be to, pažymėtina, kad modelyje, sveikatos srityje yra pasiūlyta įtraukti rodiklį – negalią turinčių vaikų skaičių, tačiau būtų tikslingiau matuoti, ne tik per faktinį skaičių, kiek vaikų turi negalią, bet pagal tikslingai suteiktų paslaugų kiekį ir atlieptą poreikį.

Galiausiai, viename analizuotų straipsnių, kuriame pristatomas dar vienas šeimos politikos indekso modelis pažymėta, kad gimstamumo aspektai nėra įtraukiami į šeimos politikos indeksus (Šmeringaiová, 2025). Todėl šiame indekse siūloma svarstyti įtraukti su gimstamumu susijusį rodiklį(-ius) arba indekso galutinį (ir kiekvienos indekso srities) rezultatą lyginti su vienu – suminio gimstamumo rodikliu, kaip tai daroma tarptautiniame multidimensiniame gimstamumo indekse (*angl.* International Multidimensional Fertility Index), kuriame, beje, Lietuva taip pat buvo įtraukta į

analizę su kitomis Europos valstybėmis (Fernandez-Crehuet, 2017). Šiame indekse analizuojama, kaip suminio gimstamumo rodiklis siejasi su ekonominiais, šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo, šeimos aplinkos ir politikos priemonių srities rezultatu. Būtent šis rodiklis yra plačiausiai naudojamas įvairiose analizėse ir yra tinkamas analizuojant ilgalaikes tendencijas, kadangi yra siejamas su kartu kaitos pokyčių aiškinimu. Tačiau jeigu šis rodiklis būtų pasirinktas kaip atskiras (priklausomas kintamasis), aiškinantis gimstamumą, tokiu atveju reikėtų peržiūrėti visą indekso struktūrą ir parinkti rodiklius, darančius tiesioginį poveikį gimstamumui.

Rekomendacijos indekso tobulinimui

Atliktoje šio tyrimo analizėje atskleista, kad siūlomas indekso modelis apima įvairias sritis, todėl sprendimas dėl indekso tolimesnio tobulinimo turėtų būti priimtas Vyriausybės lygmeniu. Tam, kad indeksas būtų tobulinamas ir tinkamas praktiniam taikymui, pirmiausia būtinas siūlomo modelio ir rodiklių reikšmingumo svarstymas suformuotoje darbo grupėje, įtraukiant politikos formuotojus ir ekspertus. Pavyzdžiui, būtų galima atlikti apklausą ar focus grupės diskusiją su Šeimos politikos komisijos nariais, kurių sudėtyje dalyvauja Vyriausybės kanceliarijos, ministerijų, savivaldybių ir kitų su šeimos politika susijusių institucijų, įstaigų, tarnybų atstovai, kurie galėtų įvertinti rodiklių atitikimą pagal tai, kas jų institucijose yra renkama ir ko trūksta modelyje. Taip pat darbo grupėje siūloma aptarti rodiklių svorių ir agregavimo į bendrą indeksą metodologiją.

Indekso praktinis taikymas ir reikšmė

Siekiant užtikrinti Lietuvos šeimos politikos indekso pritaikomumą ir palyginamumą laike, indekso skaičiavimas ir rezultatų apžvalga turėtų būti atliekama reguliariai. Atsižvelgiant į daugumos statistinių duomenų atnaujinimo dažnį, tikslinga indekso rezultatų apžvalgą atlikti kasmet. Tokiu būdu būtų nuosekliai stebimi trumpalaikiai pokyčiai ir lengviau būtų galima susieti su taikomomis priemonėmis, vertinti jų poveikį. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad dalis indekse siūlomų naudoti rodiklių yra renkami rečiau arba reikalauja papildomų tyrimų, siūloma kas trejus metus atlikti išsamesnę indekso apžvalgą, kurioje būtų vertinamas rodiklių aktualumas, renkamų duomenų kokybė ir galimi indekso struktūros pakeitimai.

Pagal savo veikimo principą šeimos politikos indeksas galėtų būti panašus į SADM administruojamą Socialinės paramos veiksmingumo indeksą. Vis dėlto lieka atviras klausimas dėl institucinės atsakomybės. Viena vertus, ministerijos lygmens administravimas užtikrintų duomenų prieinamumą ir šeimos politikos vertinimo atsakomybę ministerijai. Tačiau, kaip tarptautinė praktika rodo, kai kuriose šalyse tokių indeksų taikymą įgyvendina ne ministerijos, o, pavyzdžiui, nevyriausybinių organizacijų ar tyrėjų grupės.

Rezultatų sklaida galėtų būti integruota į esamas stebėsenos formas. SADM galėtų vykdyti nuolatinę indekso stebėseną, o Nacionalinė šeimos taryba pagal indekso rezultatus pristatytų juos savo metiniame pranešime. Tokiu būdu indeksas būtų ne tik techninis matavimo instrumentas, bet ir leistų prisidėti prie mokslškai pagrįstų viešosios politikos diskusijų.

Indekso sričių apsibrėžimas ir rodiklių sekimas leistų taip pat tikslingai įsivardyti trūkstamų mokslinių tyrimų poreikį. Pavyzdžiui, jau dabar įsivardijus aktualius šeimos politikai kriterijus, matoma, kad trūksta nacionalinio lygmens duomenų apie šeimos tarpusavio santykių vertinimą ir infrastruktūros kokybę (įskaitant žaidimų aikšteles ir šeimai pritaikytas erdves).

Apibendrinant galima teigti, kad siūlomas šeimos politikos indeksas gali tapti reikšminga priemone. Nors kyla klausimų dėl bendrai mokslinėje literatūroje aprašytų teorinių modelių praktinio taikymo, bet kuriuo atveju, toks modelis prisideda kaip orientyras ir konkreti struktūra šeimos politikos vertinimams, leidžiantis identifikuoti politikos priemonių spragas (struktūrinius apribojimus, kur trūksta politikos veiksmingumo, padeda identifikuotui kur reikalinga tobulinti politikos priemones) ir pagrįsti tolesnius reikalingus tyrimus ar duomenų rinkimą. Turint šį modelį, galima tikslingiau vertinti priemonių sąveiką, o jeigu tai išsivystytų iki periodiškai atliekamos indekso stebėsenos – būtų galima vertinti pažangą ir raidą.

Išvados

Atlikta teorinė ir empirinė analizė patvirtino, kad Lietuvos šeimos politikos vertinimas yra fragmentiškas ir vykdomas nenuosekliai, nes šalyje nėra vientisos šeimos politikos vertinimo sistemo, o taikomi vertinimai apima tik pavienes šeimos politikos aspektus ir neleidžia kompleksiskai įvertinti šeimos gerovės būklės bei politikos poveikio. Nustatyta, kad šeimos politikos indeksas galėtų užpildyti esamą vertinimo spragą Lietuvoje, nes yra tinkama priemonė kompleksinėms politikos sritims analizuoti.

Atlikta sisteminė mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad šeimos politikos ir gerovės indeksai aktyviausiai plėtoti 2015-2021 m. laikotarpiu, o daugelis tokių tyrimų yra publikuojami tarptautiniuose žurnaluose apie socialinės srities rodiklių analizes (*angl.* Child Indicators Research ir Social Indicators Research). Dauguma analizuotų tyrimų yra tarptautinio ir lyginamojo pobūdžio, daugiausiai taikomi Amerikoje ir Europoje (Skandinavijos ir Prancūzijos, Vokietijos, Italijos šalyse), o jų taikymas yra aktualus ir Lietuvai, kuri dažnai taip pat patenka į tarptautinius šeimos politikos lyginamuosius tyrimus. Todėl šeimos politikos analitikams ir sprendimų priėmėjams itin aktualu į šeimos politikos analizes įtraukti ir tarptautinių šeimos politikos indeksų apžvalgas.

Remiantis sisteminės mokslinės literatūros analizės rezultatais, nustatyta, kad šeimos politikos ir gerovės vertinimo tyrimuose dažniausiai naudojami rodikliai, patenkantys į 7 sritis: švietimo, šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo, valstybės išlaidos ir finansinė parama, ekonominė gerovė,

subjektyvi šeimos gerovė ir santykiai, sveikata, būstas ir aplinka. Tačiau nustatyta, kad indeksų struktūra ir apimamos sritys skiriasi priklausomai nuo tyrimo temos ir tikslo (didžioji dalis indeksų yra sudaryta bent iš trijų sričių). Be to, indeksai skiriasi metodologiniais svorių nustatymo ir agregacijos metodais ir nėra bendro sutarimo, kuris metodas yra geriausias.

Šiame darbe siūlomas šeimos politikos indekso modelis iš esmės skiriasi nuo sisteminėje literatūros analizėje aptartų indeksų pirmiausia dėl to, nes yra pritaikomas Lietuvos kontekstui. Esminis modelio skirtumas – jis papildytas socialinės paramos ir paslaugų dalimi socioekonominės gerovės srityje bei gimstamumo sritimi. Remiantis atlikta analize, suformuluotos prielaidos Lietuvos šeimos politikos indeksui grindžiamos nuostata, kad šeimos gerovė yra kompleksiškas reiškinys, kurio vertinimui pagrįsti yra reikalinga derinti skirtingų sričių rodiklius. Siūlomas modelis gali tapti reikšmingu analitiniu įrankiu, leidžiančiu sistemingai stebėti šeimos politikos raidą laike. Siekiant tobulinti šeimos politikos indeksą, būtina atlikti šio modelio ekspertinius vertinimus.

Literatūra ir šaltiniai

1. Aidukaitė, J.; Senkuvienė, K. 2019. 'The Family Support System in Lithuania: Experts' Views and Citizens' Evaluations', *Problemy Polityki Społecznej* 47(4): 29–46.
2. Adema, W., Clarke, C., & Thévenon, O. (2020). Family policies and family outcomes in OECD countries. In *The Palgrave handbook of family policy* (pp. 193-217). Cham: Springer International Publishing.
3. Adler, M. A., & Lenz, K. (2023). Diversification in family forms in nine OECD countries—challenges for policy and research. *The Changing Faces of Families*, 213.
4. Amarante, V., Rossel, C., & Scalese, F. (2025). Beyond Formal Coverage: The True Reach of Family Policies in Latin America. *Social Policy & Administration*.
5. Babbie E. *The Practice of Social Research*. Belmont, CA: Wadsworth; 2010.
6. Berger, L. M., & Carlson, M. J. (2020). Family policy and complex contemporary families: A decade in review and implications for the next decade of research and policy practice. *Journal of Marriage and Family*, 82(1), 478-507.
7. Ben-Arieh, A. (2010). Public expenditure, locality characteristics and child outcomes. *Children and Youth Services Review*, 32(12), 1778-1786.
8. Bin Aedy Rahman, H. N., & Yuda, T. K. (2022). Unpacking the complexities of child well-being in Southeast Asia: Insights for social policy. *Asian Social Work and Policy Review*, 16(1), 4-21.
9. Bogenschneider, K., & Corbett, T. J. (2010). Family policy: Becoming a field of inquiry and subfield of social policy. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 783-803.
10. Bradshaw, J., & Richardson, D. (2009). An index of child well-being in Europe. *Child Indicators Research*, 2(3), 319-351.
11. Bradshaw, J., Martorano, B., Natali, L., & De Neubourg, C. (2013). Children's subjective well-being in rich countries. *Child Indicators Research*, 6(4), 619-635.
12. Brauner-Otto, S. R. (2023). Housing and fertility: A macro-level, multi-country investigation, 1993-2017. *Housing Studies*, 38(4), 569-596.
13. Câmara, S. G., & Strelhow, M. R. W. (2019). Self-perceived health among school-aged adolescents: a school-based study in Southern Brazil. *Applied Research in Quality of Life*, 14(3), 603-615.
14. Camerini, A. L., & Schulz, P. J. (2018). Social desirability bias in child-report social well-being: Evaluation of the children's social desirability short scale using item response theory and examination of its impact on self-report family and peer relationships. *Child Indicators Research*, 11(4), 1159-1174.
15. Castro-García, C., & Pazos-Moran, M. (2016). Parental leave policy and gender equality in Europe. *Feminist Economics*, 22(3), 51-73.
16. Chao, S. Y., & Glass, J. (2020). Parental happiness and social policy in Asia. *Asian population studies*, 16(2), 123-144.
17. Cherlin, A. J. (2019). Family Policy Today. *Journal of Family Theory & Review*, 11(1).
18. Chu, A. M. Y., Tsang, J. T. Y., Tiwari, A., Yuk, H., & So, M. K. P. (2024). Child-friendly family reduces parenting stress in Chinese families: the mediating role of family resilience. *Frontiers in Psychology*, 15, 1430005.
19. Daiger von Gleichen, R., & Parolin, Z. (2020). Varieties of liberalism: A comparative analysis of family policy and poverty outcomes across the 50 United States. *Social Policy & Administration*, 54(6), 933-951.

20. Decancq, K. (2017). Measuring multidimensional inequality in the OECD member countries with a distribution-sensitive Better Life Index. *Social Indicators Research*, 131(3), 1057-1086.
21. Delgado, P., Carvalho, J. M., Montserrat, C., & Llosada-Gistau, J. (2020). The subjective well-being of Portuguese children in foster care, residential care and children living with their families: Challenges and implications for a child care system still focused on institutionalization. *Child Indicators Research*, 13(1), 67-84.
22. Dilli, S., Carmichael, S. G., & Rijpma, A. (2019). Introducing the historical gender equality index. *Feminist Economics*, 25(1), 31-57.
23. Ditzel, A. L., Chuecas, M. J., Bedin, L. M., Torres-Vallejos, J., Villarroel, A., Benavente, M., ... & Juarros-Basterretxea, J. (2022). Access to material resources and the subjective well-being of children in Brazil and Chile. *Child Indicators Research*, 15(2), 447-465.
24. Durasiewicz, A. (2016). Analysis of the axiological-social, institutional and legal sphere of the family policy in selected EU countries. In *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference* (Vol. 3, pp. 282-300).
25. EIGE. *Gender Equality Index 2017: Methodological Report*. (2017, October 31). European Institute for Gender Equality. Prieiga per internetą: <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/gender-equality-index-2017-methodological-report?language_content_entity=en> [žiūrėta 2026-01-08]
26. Elizalde-San Miguel, B., Díaz Gandasegui, V., & Sanz García, M. T. (2019). Family Policy Index: A tool for policy makers to increase the effectiveness of family policies. *Social Indicators Research*, 142(1), 387-409.
27. Esping-Andersen, G. (2002). *Why we need a new welfare state*. A Child-Centred Social Investment Strategy, 57-90. Oxford University Press.
28. Fahlén, S. (2016). Equality at home—A question of career? Housework, norms, and policies in a European comparative perspective. *Demographic Research*, 35, 1411-1440.
29. Fernandez-Crehuet, J. M., Gimenez-Nadal, J. I., & Reyes Recio, L. E. (2016). The national work-life balance index: The European case. *Social Indicators Research*, 128(1), 341-359.
30. Fernandez-Crehuet, J. M., Gimenez-Nadal, J. I., & Danvila del Valle, I. (2017). The international multidimensional fertility index: The European case. *Social Indicators Research*, 132(3), 1331-1358.
31. Foster, L., Chau, R., & Yu, S. (2017). The impact of defamilisation measures on gender and pensions: a comparison between the UK and seven other European countries. *Journal of poverty and social justice*, 25(3), 199-217.
32. Gaudin Jr, J. M., Polansky, N. A., & Kilpatrick, A. C. (1992). The child well-being scales: A field trial. *Child Welfare*, 319-328.
33. González-Carrasco, M., Vaqué, C., Malo, S., Crous, G., Casas, F., & Figuer, C. (2019). A qualitative longitudinal study on the well-being of children and adolescents. *Child Indicators Research*, 12(2), 479-499.
34. Gornick, J. C., Meyers, M. K., & Ross, K. E. (1997). Supporting the employment of mothers: Policy variation across fourteen welfare states. *Journal of European social policy*, 7(1), 45-70.
35. Grané, A., Albarrán, I., & Arribas-Gil, A. (2020). Constructing a children's subjective well-being index: An application to socially vulnerable Spanish children. *Child Indicators Research*, 13(4), 1235-1254.
36. Greco, S., Ishizaka, A., Resce, G., & Torrìsi, G. (2020). Measuring well-being by a multidimensional spatial model in OECD Better Life Index framework. *Socio-Economic Planning Sciences*, 70, 100684.

37. Hamzah, H., Tan, C. S., Ramlee, F., & Zulkifli, S. S. (2023). The 4-item family resilience scale: psychometric evaluation and measurement invariance of the malay version in adolescents and young adults. *BMC psychology*, *11*(1), 392.
38. Hernandez, D. J., & Napierala, J. S. (2020). Disparities in US Parental employment insecurity and child well-being across income groups: before, during, and after the great recession. *Child Indicators Research*, *13*(3), 741-775.
39. Hernandez, D. J., & Marotz, K. G. (2012). Disparities in child well-being across income groups: Trends in the US from 1985 to 2008. *Child Indicators Research*, *5*(1), 93-121.
40. Hernandez, D. C. (2015). The impact of cumulative family risks on various levels of food insecurity. *Social science research*, *50*, 292-302.
41. Hennessy, K. D., & Lent, R. W. (2008). Self-efficacy for managing work—family conflict: validating the english language version of a hebrew scale. *Journal of Career Assessment*, *16*(3), 370-383.
42. Javornik, J. (2014). Measuring state de-familialism: Contesting post-socialist exceptionalism. *Journal of European social policy*, *24*(3), 240-257.
43. Jusienė, R., Baukienė, E., Breidokienė, R., Laurinaitytė, I., Lissauskienė, L., Praninskienė, R., & Urbonas, V. (2022). Ilgalaikis ekranų poveikis vaikų fizinei ir psichikos sveikatai. *Mokslinio projekto ataskaita*.
44. Kang, J. Y. (2019). Convergence of family policy across welfare regimes (1990 to 2010): Different connotations of family policy expansion. *International journal of social welfare*, *28*(2), 167-178.
45. Kuti, M., Tiszberger, M. G., & Czigler, E. (2018). Kickstarter Campaigns Launched from Hungary. *HAGENBERG/ LINZ/ STEYR/ WELS*, 275.
46. Kutsar, D., Soo, K., Strózik, T., Strózik, D., Grigoraş, B., & Bălţătescu, S. (2019). Does the realisation of children's rights determine good life in 8-year-olds' perspectives? A comparison of eight European countries. *Child Indicators Research*, *12*(1), 161-183.
47. Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. (2012). Viešosios šeimos politikos kūrimo ir įgyvendinimo problemos Lietuvoje. *Teisės problemos*, *(75 (1))*, 5-65.
48. Kulbauskas, S., & Nedzveckas, G. (2018). Finansinių paskatų ir paslaugų jaunoms ar vaikus auginančioms šeimoms plėtros galimybių analizės tyrimas.
49. Land, K. C., Lamb, V. L., & Mustillo, S. K. (2001). Child and youth well-being in the United States, 1975–1998: Some findings from a new index. *Social indicators research*, *56*(3), 241-318.
50. Lau, M., & Bradshaw, J. (2018). Material well-being, social relationships and children's overall life satisfaction in Hong Kong. *Child Indicators Research*, *11*(1), 185-205.
51. Laxton, S., Moriarty, C., Sapiets, S. J., Hastings, R. P., & Totsika, V. (2024). Neighbourhood deprivation and access to early intervention and support for families of children with intellectual and developmental disabilities. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, *21*(2), e12486.
52. Lee, P. H., Stewart, S. M., Lun, V., Bond, M. H., Yu, X., & Lam, T. H. (2012). Validating the concord index as a measure of family relationships in China. *Journal of Family Psychology*, *26*(6), 906.
53. Lee, B. J., & Yoo, M. S. (2015). Family, school, and community correlates of children's subjective well-being: An international comparative study. *Child Indicators Research*, *8*(1), 151-175.
54. Leu, C. H., Chen, K. M., & Chen, H. H. (2016). A multidimensional approach to child poverty in Taiwan. *Children and Youth Services Review*, *66*, 35-44.

55. Lietuvos finansai. (2025) Gyvenimo kokybės indekso sudėtis. Internetinė prieiga: <https://lietuvosfinansai.lt/gki/gki-struktura/> [žiūrėta 2026-01-08]
56. LRV (2025). Su šeimos politika susijusių globalių tendencijų ir ateities scenarijų apžvalga. Internetinė prieiga: https://lrv.lt/public/canonical/1757499441/521872/%C5%A0eimos%20politika_ateities%20tendencijos.pdf [žiūrėta 2026-01-08]
57. Main, G. (2014). Child poverty and children's subjective well-being. *Child Indicators Research*, 7(3), 451-472.
58. Marcinkevičiūtė, G., & Balžekienė, A. (2014). Lietuvos ir Nyderlandų šeimos politikos priemonių ir jų prieinamumo lyginamoji analizė. *Public Policy and Administration*, 13(1), 80-94.
59. Matysiak, A., & Węziak-Białowolska, D. (2016). Country-specific conditions for work and family reconciliation: An attempt at quantification. *European Journal of Population*, 32(4), 475-510.
60. Mínguez, A. M. (2017). The role of family policy in explaining the international variation in child subjective well-being. *Social Indicators Research*, 134(3), 1173-1194.
61. Miranti, R., Brown, L., Li, J., Tanton, R., Vidyattama, Y., Tuli, S., & Rowe, P. (2021). Examining Trends in the Child Social Exclusion Index in Australia from 2011 to 2016: Have Geographical Patterns of Disadvantage Persisted Over Time?. *Child Indicators Research*, 14(4), 1519-1546.
62. Mónica, G. T. (2018). The weight of weighting—an empirical study based on the OECD better life index. *The Business & Management Review*, 9(3), 443-450.
63. Moore, K. A., Vandivere, S., & Redd, Z. (2006). A sociodemographic risk index. *Social Indicators Research*, 75(1), 45-81.
64. Mutchler, J. E., Shih, Y. C., Lyu, J., Bruce, E. A., & Gottlieb, A. (2015). The elder economic security standard index™: A new indicator for evaluating economic security in later life. *Social Indicators Research*, 120(1), 97-116.
65. Naujanienė, R., Ruskus, J., Laitinen, M., Motiečienė, R., Eidukevičiūtė, J., & Vyšniauskytė-Rimkienė, J. (2021). *Vaiko ir šeimos gerovė.: problemos apibrėžtys, intervencijos ir valstybės vaidmuo*. Vytauto Didžiojo universitetas.
66. Nielson, M., Fong, K. L. S., & Crandall, A. (2025). The Initial Creation of a Family Well-being Index Using the National Survey of Children's Health. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 46(4), e355-e361.
67. Noor, N. M., Gandhi, A. D., Ishak, I., & Wok, S. (2014). Development of indicators for family well-being in Malaysia. *Social indicators research*, 115(1), 279-318.
68. NŠT (2022). Apie šeimų būklę Lietuvoje. Internetinė prieiga: <https://seimostaryba.lt/wp-content/uploads/2022/05/NST-metinis-pranesimas-2022-m..pdf> [žiūrėta 2026-01-08]
69. NŠT (2023). Lietuvos demografinės tendencijos viešosios politikos kontekste. Internetinė prieiga: <https://seimostaryba.lt/wp-content/uploads/2023/05/NST-metinis-pranesimas-Demografines-situacijos-tendencijos-viesosios-politikos-kontekste-2023-05-04.pdf> [žiūrėta 2026-01-08]
70. NŠT (2024). Tarpinstitucinis bendradarbiavimas formuojant ir įgyvendinant šeimos politiką Lietuvoje. Internetinė prieiga: <https://seimostaryba.lt/wp-content/uploads/2024/05/NST-metinis-pranesimas-Tarpinstitucinis-bendradarbiavimas-formuojant-ir-igyvendinant-seimos-politika.pdf> [žiūrėta 2026-01-08]
71. NŠT (2025). Jaunos šeimos Lietuvoje. Demografinės situacijos analizė. Internetinė prieiga: <https://seimostaryba.lt/wp-content/uploads/2025/05/NST-metinis-pranesimas-2025.pdf> [žiūrėta 2026-01-08]

72. OECD. (2018). A broken social elevator? How to promote social mobility. OECD Publishing.
73. OECD. (2025). OECD family database. <https://www.oecd.org/en/data/datasets/oecd-family-database.html>
74. O'Hare, W. P., Mather, M., Dupuis, G., Land, K. C., Lamb, V. L., & Fu, Q. (2013). Analyzing differences in child well-being among US states. *Child Indicators Research*, 6(2), 401-431.
75. Ooms, T. (2019). The evolution of family policy: Lessons learned, challenges, and hopes for the future. *Journal of Family Theory & Review*, 11(1), 18-38.
76. Pankova, V. (2019). Viešojo, privataus, mokslo ir NVO sektorių socialinės klasterystės plėtra kaip šeimos gerovės prielaida. *Socialinis ugdymas*, 52(2), 62-71.
77. Pinkerton, J., Dolan, P., & Canavan, J. (2016). *Understanding family support: Policy, practice and theory*. Jessica Kingsley Publishers.
78. Pisula, E., & Barańczuk, U. (2020). Psychometric properties of a Polish version of the Parental Stress Index III (PSI III). *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 32(3), 455-475.
79. Provencher, A. J., Kahn, N. E., & Hansen, M. E. (2017). Adoption policy and the well-being of adopted children in the United States. *Child Welfare*, 95(1), 27-56.
80. Qi, L., Peng, H., & Sun, R. (2022). Examining Family Living Arrangements, Economic Development, Education Expenditure and Children's Weight from the Welfare Mix in China. *Applied Research in Quality of Life*, 17(5), 2673-2695.
81. Reed-Ashcraft, K., Kirk, R. S., & Fraser, M. W. (2001). The reliability and validity of the North Carolina family assessment scale. *Research on Social Work Practice*, 11(4), 503-520.
82. Riva, E., Lucchini, M., & Russo, M. (2019). Societal gender inequality as moderator of the relationship between work-life fit and subjective well-being: A multilevel analysis across European countries. *Social Indicators Research*, 143(2), 657-691.
83. SADM (2021). Tipinių šeimų rodiklių apžvalga. Internetinė prieiga: <https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/Trumprastis_HHoT_2021_f.pdf> [žiūrėta 2026-01-08]
84. SADM (2018). Finansinių paskatų ir paslaugų jaunoms ar vaikus auginančioms šeimoms plėtros galimybių analizės tyrimas. Internetinė prieiga: <https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/seima/seimos-politika/SADM%20seimos%20politika_galutine%20ataskaita.pdf> [žiūrėta 2026-01-08]
85. SADM (2021). Paslaugų šeimoms prieinamumo analizė. Internetinė prieiga: <https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/%C5%A0eim%C5%B3_ATASKAT_A_galutin%C4%97.pdf> [žiūrėta 2026-01-08]
86. SADM (2023). Vaikų priežiūros paslaugų įvairovės ir prieinamumo Lietuvoje galimybių studija. Internetinė prieiga: <https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/Studija_Vaiku_prieziuros_paslaugos_docx.pdf> [žiūrėta 2026-01-08]
87. Sehgal, M., Jatrana, S., & Johnson, L. (2024). A comprehensive health index for India: development, validation, and spatial variation. *Journal of Population Research*, 41(3), 21.
88. Somogyi, N., Van Lancker, W., Ciccio, R., & Van de Velde, S. (2021). The relationship between familizing and individualizing policies and mental health in parents in Europe. *Social Sciences*, 10(2), 55.
89. Saraceno, C. (2023). Challenges in family policy research. *Families, Relationships and Societies*, 12(1), 103-115.
90. Scanzoni, J., Polonko, K., Teachman, J., & Thompson, L. (1989). *The sexual bond: Rethinking families and close relationships*. Sage Publications, Inc.

91. Seltzer, J. A. (2019). Family change and changing family demography. *Demography*, 56(2), 405-426.
92. Senkuvienė, K. (2018). Šeimos politikos problemos Lietuvoje: prieš tai buvusių tyrimų analizė. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 17, 92-107.
93. Soss, J., & Schram, S. F. (2007). A public transformed? Welfare reform as policy feedback. *American political science review*, 101(1), 111-127.
94. Snieškienė, D. (2021). Šeimai palankios aplinkos indekso kriterijų studija. Teorinės apžvalgos ir analizės tyrimo ataskaita. Vilnius: Nacionalinė šeimos taryba.
95. Stankūnienė, V., Baublytė, M., & Maslauskaitė, A. (2016). Vienių motinų su vaikais šeimos Lietuvoje: demografinės ir socioekonominės charakteristikos. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 38(1), 64-85.
96. Stankūnienė, V. (2019). „Šeimos politikos plėtros trajektorijos: ar skirtingų scenarijų–skirtingas efektas? Lietuvos ir Baltarusijos šeimos politikos plėtros lyginamasis vertinimas“. *Demografija visiems*, 6, 4-6.
97. Stankūnienė, V., Maslauskaitė, A., & Baublytė, M. (2013). *Ar Lietuvos šeimos bus gausesnės?*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras.
98. Skučienė, D., Crowley-Henry, M., & Grigužauskaitė, S. (2025). The rhetoric and reality of social support policies: working mothers' lived experiences of state and employer support for work-family balance in Lithuania. *Journal of Baltic Studies*, 56(3), 531-550.
99. Skuciene, D., & Braziene, R. (2022). Paid parental leave and reconciliation of childcare and work in Lithuania. *Social Policy Issues*, 55, 7-23.
100. Suess, J. (2014). Family governance—Literature review and the development of a conceptual model. *Journal of Family Business Strategy*, 5(2), 138-155.
101. Šmeringaiová, M. (2025). Mapping of Spatial Variance of Family Policy that Could Increase Fertility: Indices for 23 OECD Countries across 21 Year Period. *Applied Spatial Analysis and Policy*, 18(1), 10.
102. Tamutienė, I. (2018). Vaiko apsaugos veiksmingumo problemos Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 17(1), 24-37.
103. Tamutienė, I., & Auglytė, V. (2024). Pirmosios 1000 vaiko gyvenimo dienų kaip viešosios politikos problemos pateiktis. *Public Policy and Administration*, 23(1), 102-113.
104. Tarshish, N. (2019). How friendly are OECD countries towards children? Conceptualization and measuring issues. *Children and Youth Services Review*, 103, 156-165.
105. Tarshish, N. (2021). Do 'child-friendly' countries contribute to child satisfaction? A comparative study of OECD countries. *International Journal of Social Welfare*, 30(1), 72-83.
106. Thévenon, O., & Gauthier, A. H. (2011). Family policies in developed countries: A 'fertility-booster' with side-effects. *Community, Work & Family*, 14(2), 197-216.
107. Thompson, E. M., Corcoran, F., & Hodges, H. R. (2024). Adverse Childhood Experiences and Resilience: Family Resilience as a Promotive Factor in Young Children's Flourishing. *SAGE Open*, 14(4), 21582440241302899.
108. Trebeck, K., Black, I., & Shaw, D. (2016). Changing the narrative: Measuring progress by measuring what matters to families. *Families, Relationships and Societies*, 5(3), 467-472.
109. Vameghi, M., Mohaqeqi Kamal, S. H., Sajjadi, H., Shahbolaghi, F. M., Basakha, M., & Ali, D. (2018). A territorial analysis of child well-being in Iran: Introducing a multidimensional index. *Child Indicators Research*, 11(5), 1465-1475.

110. Vandivere, S., & McPhee, C. (2008). Methods for tabulating indices of child well-being and context: an illustration and comparison of performance in 13 American states. *Child Indicators Research*, 1(3), 251-290.
111. Verbist, G., & Van Lancker, W. (2016). Horizontal and vertical equity objectives of child benefit systems: an empirical assessment for European countries. *Social Indicators Research*, 128(3), 1299-1318
112. Whitehouse, G., & Nakazato, H. (2021). Dimensions of social equality in paid parental leave policy design: comparing Australia and Japan. *Social Inclusion*, 9(2), 288-299.
113. Wernet, C. A. (2008). An index of pro-woman nation-states: A comparative analysis of 39 countries. *International Journal of Comparative Sociology*, 49(1), 60-80.
114. Wong, M. M., Ma, J. L., Wan, P. S., Xia, L. L., & Fok, M. H. (2022). The development and validation of a family Wellbeing Index for Hong Kong Chinese families. *Journal of Child and Family Studies*, 31(6), 1683-1697.
115. Xia, L. L., Wong, M. M., Ma, J. L., & Wan, P. S. (2024). The family structural and socioeconomic characteristics of the family well-being of Hong Kong people. *International Journal of Social Welfare*, 33(3), 603-616.
116. Xiong, J., Fang, X., Wang, J., Xie, W., Liu, M., & Niu, G. (2024). Family cumulative risk, life satisfaction, and anxiety and depression in adolescents: A developmental cascades model. *Journal of Adolescence*, 96(7), 1445-1457.
117. Yoo, J. P., & Choi, C. (2016). How do family economic contexts affect children's subjective well-being? A study of South Korea. *Child Indicators Research*, 9(4), 949-970.
118. Yuan, K., Jiang, L., & Bian, Y. (2024). Parental Warmth and Children's Subjective Well-Being in China: the Indirect Effect of Parent-Child Relationship. *Journal of Child and Family Studies*, 33(6), 1869-1880.
119. Zimmerman, S. L., & Zimmerman, S. (1992). *Family policies and family well-being: The role of political culture*. Sage.

Lietuvos Respublikos teisės aktai ir kiti šaltiniai

1. Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymas, 2017. 2017-10-19, TAR Nr. 17495. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/71039aa2b98511e7967a9645b537eb05/rXeNRjpsGl?jfwid=-230camkc>> [žiūrėta 2026-01-08]
2. Lietuvos Respublikos įsakymas dėl baziniame paslaugų šeimai pakete nurodytų paslaugų prieinamumo vertinimo rodiklių patvirtinimo, 2023. 2023-05-02, TAR Nr. A1-282. Prieiga per internetą:<<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/16ae09a0e8e611ed9978886e85107ab2>> [žiūrėta 2026-01-08]
3. Lietuvos ateities vizija (Valstybės pažangos strategija) „Lietuva 2050“, 2023. 2023-03-17. Priedas Nr.1 Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ sėkmės matavimo rodikliai. Prieiga per internetą: https://lr.v.lt/media/viesa/saugykla/2023/12/U_fzJOgY3eg.pdf [žiūrėta 2026-01-08]
4. Oficialiosios statistikos portalas, Nacionalinio pažangos plano rodikliai <https://osp.stat.gov.lt/nacionalinio-pazangos-plano-rodikliai> [žiūrėta 2026-01-08]

Priedai

Priedas Nr. 1 – Sisteminės analizės imtis ir kodavimas pagal temas ir sritis.

Darbo autorės pastaba: straipsnių eiliškumas išdėliotas ne abėcėlės tvarka, bet pagal indeksų bendras temas ir panašias indeksų modelių struktūras, siekiant geriau matyti skirtumus tarp modelių.

Nr.	Autorius	Indekso pavadinimas	Sritys						
			Švietimas (1)	Darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimas (2)	Mokestinės lengvatos ir valstybės išlaidos (3)	Ekonominė gerovė (4)	Sveikata (5)	Subjektyvi šeimos gerovė ir santykiai (6)	Būstas ir aplinka (7)
ŠEIMOS POLITIKOS INDEKSAI									
1.	Fernandez-Crehuet et al., 2017	International Multidimensional Fertility Index	x	x	x				
2.	Mínguez, 2017	Family Policy Index		x	x				
		Index of Child Subjective Well-Being					x	x	
3.	Elizalde-San Miguel et al., 2019	Family Policy Index	x	x	x				
4.	Kang, 2019	Indices of Family Policy Efforts	x	x	x				
5.	Daiger von Gleichen & Parolin, 2020	Family Policy Index	x		x		x		
6.	Amarante et al., 2025	Family Policies Index	x	x	x				
7.	Šmeringaiová, 2025	Family Policy Indices	x	x	x				
8.	Javornik, 2014	Index of State De-Familialism	x	x					
9.	Somogyi et al., 2021	Familizing And Individualizing Policy Indices	x	x	x		x		

10.	Foster et al., 2017	Individual-Based and State-Led Care-Focused Defamilisation Indices	x	x					
11.	Gornick et al., 1997	Policies That Support Employment For Mothers	x	x					
12.	Hennessy & Lent, 2008	The Self-Efficacy For Work–Family Conflict Management Scale		x				x	
13.	Fahlén, 2016	Index of Work-Family Policies and Gender Norms	x	x		x			
14.	Matysiak & Węziak-Białowolska, 2016	Quantitative Index of Conditions For Work And Family Reconciliation	x	x					
15.	Fernandez-Crehuet et al., 2016	The National Work–Life Balance Index	x	x	x		x		
16.	Castro-García & Pazos-Moran, 2016	Parental Leave Equality Index		x					
17.	Whitehouse & Nakazato, 2021	Employment-Based Parental Leave Policies Comparasion		x					

18.	Hernandez & Napierala, 2020	Index of Parental Employment Insecurity				x			
19.	Chao & Glass, 2020	Regressions of Happiness On Parenthood And Work-Family Reconciliation Policies		x					
20.	Dilli et al., 2019	Historical Gender Equality Index		x		x	x		x
21.	Wernet, 2008	Pro-Woman Index		x			x		
ŠEIMOS GEROVĖS INDEKSAI IR KITI MATAVIMAI									
22.	Gaudin et al., 1992	Child Well-Being Scales	x			x	x	x	x
23.	Land et al., 2001	Index of Child And Youth Well-Being	x			x	x	x	
24.	Vandivere & McPhee, 2008	Child Well-Being Indices	x			x	x	x	
25.	Bradshaw & Richardson, 2009	Index of Child Well-Being	x			x	x	x	x
26.	Ben-Arieh, 2010	Child Outcomes Measures			x	x			
27.	Hernandez & Marotz, 2012	Child Well-Being Index	x			x	x		
28.	Bradshaw et al., 2013	Children's Subjective Well-Being Index	x				x	x	
29.	O'Hare, 2013	Child Well-Being Index	x			x	x	x	

30.	Lee & Yoo, 2015	Children's Subjective Well-Being Measures			x	x		x	x
31.	Main, 2014	Good Childhood Index				x	x	x	
32.	Lau & Bradshaw, 2018	Children's Overall Life Satisfaction Measures				x		x	
33.	Yoo & Choi, 2016	Subjective Well-Being Of Children Measures				x		x	
34.	Verbist & Van Lancker, 2016	Index of Child Benefit Outcome			x	x			
35.	Provencher et al., 2017	Problems Index (Child Well-Being)	x			x	x		
36.	Vameghi et al., 2018	Multidimensional Index of Child Well-Being	x			x	x		x
37.	Camerini & Schulz, 2018	Child Social well-being measures				x		x	
38.	Tarshish, 2019	Child-friendliness index	x		x	x	x	x	
39.	Kutsar et al., 2019	Children's Rights Reflection Index						x	
40.	González-Carrasco et al., 2019	Well-Being of Children Measures					x	x	
41.	Delgado et al., 2020	Personal Well-Being Index-School Children				x	x	x	

42.	Grané et al., 2020	Children's Well-Being Index				x		x	x
43.	Miranti et al., 2021	Child Social Exclusion Index	x			x	x	x	x
44.	Ditzel et al., 2022	Subjective Well-Being of Children Measures				x		x	
45.	Bin Aedy Rahman & Yuda, 2022	Child Well-being Index	x	x			x		x
46.	Thompson et al., 2024	Index of Children's Flourishing				x		x	
47.	Yuan et al., 2024	Subjective well-Being of Children Measures						x	
48.	Xia et al., 2024	The Hong Kong Family Wellbeing Index		x		x	x	x	
49.	Noor et al., 2014	Family Well-Being Index				x	x	x	x
50.	Wong et al., 2022	Family Wellbeing Index		x			x	x	
51.	Nielson et al., 2025	Family Well-Being Index					x	x	
52.	Qi et al., 2022	Family Welfare Measures			x	x	x		
53.	Reed-Ashcraft et al., 2001	Family Assessment Scale					x	x	x
54.	Hamzah et al., 2023	Family Resilience Scale					x	x	
55.	Lee et al., 2012	Concord Index					x	x	

56.	Trebeck et al., 2016	Factors of family prosperity	x				x	x	x	x
57.	Pisula & Barańczuk, 2020	Parenting Stress Index							x	
58.	Hernandez, 2015	Cumulative Family Risk Index					x	x	x	
59.	Xiong et al., 2024	Family Cumulative Risk Index					x		x	
60.	Chu et al., 2024	Parenting Stress Index							x	
61.	Câmara & Strelhow, 2019	School-aged Adolescents Health Scales						x	x	
62.	Mutchler et al., 2015	The Elder Economic Security Standard Index					x	x		x
63.	Brauner-Otto, 2023	Housing and Fertility Measures						x		x
64.	Sehgal et al., 2024	India Health Index						x		x
65.	Laxton et al., 2024	Index of Multiple Deprivation					x			
66.	Lee & Yoo, 2015	General Domain Satisfaction Index							x	
67.	Leu et al., 2016	Multidimensional Poverty Index					x	x	x	x
68.	Moore et al., 2006	Sociodemographic Risk Index	x				x	x	x	

69.	Decancq, 2017	Distribution-Sensitive Better Life Index	x	x		x	x	x	x
70.	Tarshish, 2021	Global Domain Satisfaction Index				x			
	Iš viso:	70	28	23	14	36	38	39	16
	Šeimos politikos	21	13	19	9	3	5	1	1
	Šeimos gerovės, įskaitant vaiko	49	15	4	5	33	33	38	15
			Švietimas (1)	Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas (2)	Valstybės išlaidos ir finansinė parama (3)	Ekonominė gerovė (4)	Sveikata (5)	Subjektyvi šeimos gerovė ir santykiai (6)	Būstas ir aplinka (7)

Priedas Nr. 2 – Literatūros indeksų apibendrinta sričių, kriterijų ir rodiklių lentelė su pagrindiniais duomenų šaltiniais.

Šeimos politikos ir vaiko gerovės indeksų rodikliai

Sritis	Dimensija	Kriterijus ir rodiklio pavyzdys	Pagrindiniai tarptautiniai duomenų šaltiniai
1. Švietimas	1. Vaikų priežiūros ir ikimokyklinio ugdymo paslaugos	<p>1.1. Vaikų dalyvavimas formalioje priežiūroje iki 3 m. Lankančiųjų skaičius</p> <ul style="list-style-type: none"> 3 metų amžiaus ir jaunesnių vaikų, gaunančių formalųjį išsilavinimą, procentinė dalis apskaičiuojama kaip 3 metų amžiaus ir jaunesnių vaikų, gaunančių formalųjį išsilavinimą, procentinė dalis, palyginti su bendru 3 metų amžiaus ir jaunesnių vaikų skaičiumi <p><i>(angl.) The % of children <3 in formal education is measured as the percentage of children under age 3 in formal childcare, over the total population of children under 3</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Įstaigos lankymo intensyvumas: Procentas vaikų, lankančių priežiūros įstaigas (daugiau nei 30 valandų per savaitę) 	OECD Family Database Eurostat
		<p>1.2. Vaikų dalyvavimas ikimokykliniame ugdyme 3–5 m.</p> <ul style="list-style-type: none"> Vaikai, įtraukti į ikimokyklinį ugdymą nuo 3 metų (procentinė dalis atitinkamoje amžiaus grupėje). <p><i>(angl.) Children enrolled in early-childhood education above 3 years (% of enrolled in corresponding age group).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> 3–5 metų vaikų įtraukimo į ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugas bei pradinį ugdymą rodikliai (3–5 metų vaikų dalis) <p><i>(angl.) Enrolment rates in early childhood education and care services and primary education for children aged 3–5 years (share of children aged 3–5 years)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Vidutinis valandų skaičius, kurį 3–privalomojo mokyklinio amžiaus vaikai praleidžia formalioje vaikų priežiūroje <p><i>(angl.) Average number of hours spent in formal childcare by children aged three to compulsory school age</i></p>	EU- SILC Eurostat

		1.3. Valstybės finansuojamos vietos vaiko priežiūros įstaigose	Nacionalinė duomenų bazė
		1.4. Vaikų ir personalo santykis <ul style="list-style-type: none"> Vaikų ir darbuotojų santykis oficialioje vaikų priežiūros įstaigoje, skirtoje vaikams iki 3 metų amžiaus <i>(angl.) Child-staff ratio in formal childcare, for children under 3 years old</i>	OECD Family Database
		1.5. Tėvams tenkančios išlaidos <ul style="list-style-type: none"> % išlaidų iš savo kišenės vaikų priežiūrai ir dviejų dirbančių asmenų šeimos, kurių kiekvienas partneris uždirba vidutinį atlyginimą nacionalinėje ekonomikoje, grynosios pajamos <i>(angl.) % out-of-pocket expenses on childcare and the net income of dual-earner family with each partner earning the average salary in the national economy</i>	OECD Family Database
		1.6. Valstybės išlaidos % nuo BVP <ul style="list-style-type: none"> Išlaidos ikimokyklinio ir pradinio ugdymo paslaugoms, išreikštos procentais nuo bendrų valstybės išlaidų (%) <i>(angl.) Expenditure on pre-primary and primary as % of total government expenditure (%)</i> <ul style="list-style-type: none"> Viešosios išlaidos vaikų priežiūros paramai, išreikštos JAV doleriais (konvertuota pagal perkamosios galios paritetą) <i>(angl.) Public Expenditure on childcare support in US\$ (Purchasing power parity converted)</i>	World Bank, OECD Family Database
	2. Mokyklinio amžiaus vaikų ir jaunimo įsitraukimas į švietimo sistemą	2.1. Mokyklos lankymas 6-18 m. <ul style="list-style-type: none"> Pakoreguotas bendras įrašytų į mokyklas skaičius, (pradinė mokykla), abiejų lyčių (%) <i>(angl.) Adjusted net enrolment rate, (primary), both sexes (%)</i> <ul style="list-style-type: none"> Visos dieninės ir neakivaizdinės studijos visose įstaigose (15–19 metų amžiaus jaunuolių procentinė dalis) <i>(angl.) Full-time and part-time students in all institutions (% of 15-19 years olds)</i>	World Bank OECD Education at Glance
		2.2. Ankstyvas iškritimas iš ugdymo sistemos <ul style="list-style-type: none"> Pamokų praleidinėjimas Patiriami mokymosi sunkumai 	World Bank, apklausos

		<ul style="list-style-type: none"> Pašalinimas iš mokyklos 	
		2.3. NEET (neaktyvus jaunimas) <ul style="list-style-type: none"> Neaktyvūs jaunuoliai (NEET) 15–19 metų amžiaus (%) <i>(angl.) Inactive youth (NEET) age 15-19 (%)</i>	OECD Education at a Glance
		2.4. Mokinių pasiekimas ir įgūdžių patikrinimas <ul style="list-style-type: none"> Jaunimo raštingumo lygis, 15–24 metų amžiaus gyventojai, abiejų lyčių (%) <i>(angl.) Youth literacy rate, population 15–24 years, both sexes (%)</i> <ul style="list-style-type: none"> Mokinių pasiekimai skaitymo (PIRLS), matematikos (TIMSS) ir gamtos mokslų (TIMSS) srityse <i>(angl.) Student performance in reading (PIRLS), mathematics (TIMSS) and science (TIMSS)</i>	World Bank OECD PISA OECD Family Database
		2.5. 18-29 m. išsilavinimo lygis <ul style="list-style-type: none"> 18-24 turinčių vidurinį išsilavinimą; 25-29 aukštąjį išsilavinimą 	Apklausa
		2.6. Dalyvavimas neformaliojo švietimo veikloje	Apklausa
2. Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas	1. Vaiko priežiūros atostogos	1.1. Atostogų trukmė ir išmokos dydis (motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros apmokamų ir neapmokamų), pasinaudojimas <ul style="list-style-type: none"> The full-time equivalency rate (FTE) of paid leave Viešosios išlaidos motinystės ir tėvystės atostogoms vienam gimusiems vaikui, dabartinėmis kainomis ir dabartinėmis perkamosios galios pariteto vienetais, JAV doleriais <i>(angl.) Public expenditure on maternity and parental leaves per child born, at current prices and current PPPs, in US dollars</i>	OECD Family Database, ILO, MISOC, EU-SILC, national legislation
		1.2. Atostogų pasidalinimas tarp tėvų	MISOC
		1.3. Neperleidžiamų atostogų trukmė ir pasinaudojimas (tėčio dalis) Apmokamos tėvystės atostogos (savaičių skaičius) × (atlyginimo pakeitimas tėvystės atostogų metu) <i>(angl.) (Paid father-specific leave weeks) × (parental leave wage replacement)</i>	OECD Stat, Comparative Family Policy Database
		1.4. Darbo vietos išsaugojimas <ul style="list-style-type: none"> Darbo vietos apsauga moterims, susijusi su vaiko gimimu (darbo vietos apsauga motinystės atostogų savaitėmis) 	OECD Family Database

		<p><i>(angl.)</i> Job protection for female regarding child birth (Job-protected maternity leave weeks)</p>	
	<p>2. Moterų ir vyrų darbo rinkoje dalyvavimo skirtumai</p>	<p>2.1. Dalinis moterų užimtumas</p> <ul style="list-style-type: none"> • nepilnas darbo laikas, išreikštas procentais nuo visų 25–49 metų moterų užimtumo <i>(angl.)</i> part-time employment as percentage of the total employment of women aged 25-49 <p>2.2. Moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vidutinis vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas (vidutinio vyrų ir moterų vidutinio bruto valandinio darbo užmokesčio skirtumas, išreikštas procentais nuo vidutinio vyrų samdomų darbuotojų vidutinio bruto valandinio darbo užmokesčio (valandinio darbo užmokesčio santykis tarp ne visą darbo dieną ir visą darbo dieną dirbančių 25–49 metų moterų) <p><i>(angl.)</i> Average gender wage gap (difference between male and female average gross hourly earnings, as a percentage of average gross hourly earnings of male paid employees (ratio of hourly wages in part-time to full-time employment, women aged 25-49</p> <p>2.3. Lanksčios darbo rinkos sąlygos savaitinis darbo valandų skaičius <i>(angl.)</i> weekly hours of work in main job lankstumas keisti darbo grafiką / darbo valandas / imti laisvadienį / <i>(angl.)</i> flexibility to change work schedule / hours of work / to take a day off is measured as the percentage of people)</p> <p>2.4. Moterų laikas skiriamas neapmokamam (namų ruošos, vaikų priežiūros) darbui</p> <p>2.5. Šeimos ir darbo derinimo konfliktas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Streso lygis, susijęs su darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra, matuojamas procentais nuo atsakiusių asmenų skaičiaus. <p><i>(angl.)</i> The level of stress due to work-life balance is measured at the percentage of individuals responding</p>	<p>Eurostat (Labour Force Survey), EU-SILC apklausos theWorldWomen Statistics Report</p>

		<ul style="list-style-type: none"> men should take as much responsibility as women for the home and children [VI66] 	
		<p>1. 2. Požiūris į šeimą [ne visai susijęs su darbu] <i>idealus vaikų skaičius vyrams ir moterims, šeimos svarba, vaikų reikšmė santuokai ir moters prioritetai šeimos atžvilgiu bei tai, kad populiacija pasiekė žmonių limitą</i></p>	OECD Family Database
3. Valstybės išlaidos ir finansinė parama	1. Valstybės biudžeto išlaidos	<p>1.1. Išlaidos nuo BVP %:</p> <ul style="list-style-type: none"> Viešosios išlaidos šeimos išmokoms % nuo BVP Viešosios išlaidos šeimos išmokoms: piniginės išmokos, paslaugos ir mokesčiai % nuo BVP Šeimos išmoka BVP, pakoreguota pagal vaikų iki 18 metų skaičių <p>(<i>angl.</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> Public spending on family benefits % of GDP Public spending on family benefits: cash, services and tax % nuo BVP Family allowance in GDP adjusted by the population of children under age 	Eurostat OECD Family Database OECD StatExtracets, Demography and Population
	2. Piniginės išmokos	<ul style="list-style-type: none"> Išmoka gimus vaikui <ol style="list-style-type: none"> Išmokos piniginė vertė (Purchasing Power Parity – PPP vienetais) Išmokos aprėptis (coverage of grant) Vaiko priežiūros atostogų išmoka <ol style="list-style-type: none"> Išmokos pinigine vertė (PPP vienetais) Išmokos trukmė (dienomis per 0–3 m. laikotarpį) (<i>National legislation</i>) <p>Išmokos aprėptis apskaičiuota – vaikų, kuriems mokamas „cash for care“, dalis skaičiuojant nuo visų 0–3 m. vaikų</p>	

		<ul style="list-style-type: none"> • Vaiko pinigai <p>1) Išmokos piniginė vertė (Purchasing Power Parity – PPP vienetais)</p> <p>2) Išmokos trukmė per 0–3 metų laikotarpį (nepriklausomai nuo to, ar išmoka mokama ir vėlesniame amžiuje)</p> <p>3) Išmokos aprėptis – šeimų procentas, gaunantis išmoką (pvz., universali ar tik dirbančioms motinoms)</p>	EU-SILC
	3. Mokestinė politika	<ul style="list-style-type: none"> • Mokesčių lengvata (% nuo pajamų mokesčio) • Mokesčių atskaita arba mokesčių kreditas už vaikus • Mokesčių ir išmokų vertė vieno pajamų gavėjo, dviejų tėvų ir dviejų vaikų šeimoms <p>(angl.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tax relief (% of income tax) • Tax deduction or tax credit for children • Value of tax and benefit transfers of one-earner, two-parent, two-child families 	OECD.stat Taxation EU-SILC OECD StatExtracts, Demography and Population
4. Ekonominė gerovė	1. Sociodemografiniai rizikos veiksniai	1.1. Šeimos struktūra (Vieni tėvai / gausios šeimos)	Apklausa, gyventojų surašymo duomenys
		1.2. Tėvų išsilavinimo lygis (vidurinis / aukštasis)	Apklausa, gyventojų surašymo duomenys
		1.3. Tėvų užimtumo padėtis (nedarbas ar nepakankamas užimtumas)	EU-SILC; Apklausa, gyventojų surašymo duomenys
		1.4. Gyvenamosios vietos padėtis ir nestabilumas (gyvenimas ne nuosavame būste)	Apklausa, gyventojų surašymo duomenys
	2. Ekonominė padėtis	2.1. Pajamų lygis	Apklausa
2.2. Finansinis saugumas (Pajamų ir poreikių santykis)		EU-SILC	
2.3. Pajamos ir skurdo riba (vaikų)		EU-SILC, OECD Family Database	

	3. Materialinė deprivacija	3.1. Kasdienių vartojimo prekių trūkumas	EU-SILC	
		3.2. Ribotos atostogų, laisvalaikio veiklų galimybės	Apklausa	
5. Sveikata	1. Subjektyvi sveikata	1. Bendras fizinės ir psichinės sveikatos vertinimas	Apklausa	
		<ul style="list-style-type: none"> • Tėvų fizinės savijautos vertinimai • Subjektyvi sveikata tėvų požiūriu – jų vaikų sveikatos vertinimas 		
		1.2. Vaikų savijautos vertinimas nerimą, liūdesį, savivertės vertinimą, tarpasmeninius sunkumus, miego problemas bei dalyvavimo stoka	HBSC, apklausa	
	2. Objektivi sveikata	2.1. Ankstyvos vaikų mirtys		OECD Family Database, World Development Indicators, WHO database
		2.1.1. Tikėtina gyvenimo trukmė nuo gimimo		
		2.1.2. Per mažas svoris gimus		
		2.1.3. Kūdikių ir vaikų iki 14 m. mirčių rodiklis		
		2.2. Vaikų vakcinacija	<ul style="list-style-type: none"> • Skiepijimo nuo difterijos, stabligės ir kokliušo rodikliai (<i>angl.</i>) <i>Vaccination rates for diphtheria, tetanus and pertussis</i> • Vaikų imunizacija (tymai, DPT3, Po13) (<i>angl.</i>) <i>Child immunisation (measles, DPT3, Po13)</i> 	OECD Family Database World Development Indicators
		2.3. Vaikų fizinė negalia ar kiti sutrikimai		Nacionalinės duomenų bazės
		2.4. Moterų reprodukcinė sveikata Vaisingumo rodiklis, teisė į abortą, moterų gyvenimo trukmė		Nacionalinės duomenų bazės
3. Vaikų sveikatos elgsenos įpročiai	3.1. Higienos įpročiai ir fizinis aktyvumas		HBSC	
	3.2. Subalansuota mityba ir maisto nepriteklis		HBSC, apklausa	
	3.3. Vaikų (iki 18 m.) per mažas svoris / antsvoris, nutukimas		OECD Health and EU Health for All Databases; World Development Indicators, HBSC	
	3.4. Paauglių alkoholio, tabako, narkotinių medžiagų vartojimas		HBSC	

		3.5.. Probleminis skaitmeninių technologijų naudojimas	HBSC
		3.6. Ankstyvi paauglių lytiniai santykiai ir nėštumas	OECD How's Life?, World Bank, World Development Indicators, HBSC
	4. Sveikatos paslaugų prieinamumas	4.1. Sveikatos draudimo aprėptis	Nacionalinės duomenų bazės
		4.2. Sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas	WHO
		4.3. Sveikatos apsaugos sistemos finansavimas	Nacionalinės duomenų bazės
6. Subjektyvi šeimos gerovė ir tarpasmeniai santykiai	1. Vaiko subjektyvi gerovė	1.1. Pasitenkinimas gyvenimu	HBSC
		1.2. Tarpasmeniniai santykiai (bendravimas su draugais, mokykloje, internetu)	HBSC, ISCWeB
		1.3. Socialinis aktyvumas (dalyvavimas pilietinėje, savanoriškoje veikloje, dvasingumas)	ISCWeB
		1.4. Saugumo užtikrinimas mokykloje Susidurimas su patyčiomis Fizinio ir psichologinio smurto rizika Nusikaltimų aukų paplitimas	HBSC
		1.5. Jaunimo savižudybių skaičius	
	2. Šeimos subjektyvi gerovė	2.1. Pasitenkinimas gyvenimu <i>Life satisfaction</i>	OECD How's Life
		2.2. Vaikų ir tėvų santykiai Šeimos veiklos ir laisvalaikis – šeimos laikas kartu Socialinis aktyvumas	HBSC
		2.3. Tėvystės įgūdžiai (šeimos aplinka) Gebėjimai spręsti iššūkius	Apklausa
		2.4. Vaiko teisių užtikrinimas • Palaikantys ir teisingi tėvų elgesio vertinimai • Vaiko girdimumas šeimoje Dalyvavimas šeimos sprendimuose	ISCWeB

		2.5. Paslaugų prieinamumas ir pagalba iš aplinkos <ul style="list-style-type: none"> • Insitucinė pagalba (paslaugos) gautų ir norėtų paslaugų proporcija • Intervencinės programos • Galimybė prireikus kreiptis pagalbos iš aplinkos 	Apklausos	
7. Būstas ir aplinka	1. Būsto kokybė	1.1. Komunalinių paslaugų prieinamumas	Apklausos	
		1.2. Užtikrintas higienos (sanitarinės) sąlygos		
		1.3. Būstas aprūpintas pagrindiniais baldais		Apklausos
		1.4. Problemos būste		EU-SILC
		1.5. Būsto perpildymas		EU-SILC
	2. Patogi aplinka ir kaimynystės saugumas	2.1. Saugi, švari aplinka ir laisvalaikio erdvės	ISCWeB	
		2.2. Saugumas kaimynystėje	EU-SILC	
		2.3. Svarbiausių objektų prieinamumas	Apklausos	
	3. Būsto prieinamumas	3.1. Būsto nuosavybės statusas	Nacionalinė duomenų bazė	
		3.2. Būsto prieinamumas	Nacionalinė duomenų bazė	
3.3. Valstybės išlaidos paramai būstui		Nacionalinė duomenų bazė		

Priedas Nr. 3 – Sisteminės literatūros pagrindu sudarytas ir Lietuvos kontekstui suderintas šeimos politikos indekso rodiklių modelis ir siūlomi duomenų šaltiniai.

Sritis	Dimensija	Kriterijus ir rodiklis	Duomenų šaltinis (metai naujausių rastų duomenų)
1. Švietimas	1. Vaikų priežiūros ir ikimokyklinio ugdymo paslaugos	1.1. Vietų aprėptis pagal esamą vaikų skaičių vaiko priežiūros įstaigose <i>Vaiko priežiūros paslaugų paklausa ir pasiūla</i> (angl.) <i>Demand for and supply of ECEC places (early age / around age 3 / last year of ECEC)</i>	Eurydice (2023/2024) (B6)
		1.2. Vaikų dalyvavimas formalioje priežiūroje iki 3 m. (0-2) <i>Vaikų, dalyvaujančių vaiko priežiūros paslaugose, dalis iki 3 metų amžiaus grupėje (%)</i> (angl.) <i>Children aged less than 3 years in formal childcare (%)</i>	Eurostat (2024 (p)) tepsr_sp210 / NŠA
		1.3. Vaikų dalyvavimas ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme 3-5 (6) m. <i>Vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ugdyme, dalis nuo gimimo iki 5 metų amžiaus grupėje (%)</i>	Nacionalinė švietimo agentūra (NŠA) (2024)
		1.4. Vaikų ir personalo santykis <i>Mokinių ir mokytojų bei mokytojų padėjėjų santykis pagal programos lygį</i> (angl.) <i>Ratio of pupils to teachers and teacher aides by education level and programme orientation (rate)</i>	Eurostat (2023) educ_uoe_perp05
		1.5. Tėvams tenkančios išlaidos vaiko priežiūrai <i>Vidutinės mėnesio įmokos už ikimokyklinį ugdymą vaikams</i> (angl.) <i>Average monthly fees for ECEC for children aged under 3 / 3 and over</i>	Eurydice (2023/24) (B5)
		1.6. Valstybės išlaidos % nuo BVP <i>Bendros išlaidos ir valstybės išlaidos ankstyvojo ugdymo paslaugoms vienam vaikui, išreikštos % nuo BVP vienam gyventojui ir procentais nuo BVP</i> (angl.) <i>Total expenditure and government expenditure on early childhood education per child as a percentage of GDP per capita and as a percentage of GDP (3-5 years)</i>	OECD Child Well-being database (2022) (C2.2) / ŠMM
	2. Mokyklinio amžiaus ir jaunimo (iki	2.1. Mokyklos lankymas 6-18 m. <i>Vaikų, dalyvaujančių priešmokykliniame / pradiniame / pagrindiniame / viduriniame ugdyme, pagal tai amžiaus grupėi priklausančių vaikų skaičių (%)</i>	NŠA

24 m.) išitraukimas į ugdymo sistemą	<p>2.2. Ankstyvas iškritimas iš ugdymo sistemos</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mokyklos lankomumas <i>Dėl socialinių, psichologinių ir kitų priežasčių nesimokantys mokyklinio amžiaus vaikai, tenkantys 1 tūkst.nuolatinių mokyklinio amžiaus gyventojų</i> • Delikventinio elgesio jaunimas <i>Children who report having recently skipped a whole day of school</i> <i>Children who report regularly being absent from school</i> <i>Nepilnamečių, esančių probacijos tarnybos priežiūroje, skaičius</i> 	ŠVIS OECD, PISA (2021/22) ŠMM VDA
	<p>2.3. Mokyklos pasiekiamumas</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Į mokyklą vežiojamų mokinių dalis</i> • <i>Mokyklos pasiekiamumas nuo savivaldybės teritorijos, %</i> 	ŠMM / Lietuvos statistikos departamentas / Lietuvos teritorijos bendrasis planas
	<p>2.4. Mokymosi pasiekimai</p> <p><i>Mokinių, nepasiekusių 2 iš 7 tarptautinio penkiolikmečių tyrimo PISA lygio, dalis: skaitymo gebėjimų / matematinio ir gamtamokslinio raštingumo, %</i></p>	OECD
	<p>2.5. Įtraukusis ugdymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Švietimo pagalbą gaunančių mokinių dalis nuo visų, kuriems nustatytas pagalbos poreikis, %</i> • <i>Negalių turinčių mokinių, ugdomų įtraukiuoju būdu bendros paskirties švietimo įstaigose (bendrosiose klasėse), dalis, %</i> • <i>Mokyklų, kuriose yra užtikrintas įėjimas ir judėjimas tarp aukštų judėjimo negalių turintiems asmenims, skaičius</i> 	ŠVIS
	<p>2.6. Neformalusis švietimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Neformaliojo vaikų švietimo galimybėmis pasinaudojusių mokinių dalis (išskyrus ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme dalyvaujančius vaikus), proc.</i> • <i>Specialiųjų ugdymo(-si) poreikių turinčių vaikų, išskyrus gabiuosius, dalyvaujančių neformaliojame vaikų švietime, dalis, %</i> 	ŠVIS (2024)
	<p>2.7. Išsilavinimo lygis 18-24 m.</p> <p><i>18-24 m. jaunimo, neįgijusio vidurinio išsilavinimo ir nesimokančio dalis (%)</i></p>	VDA

2. Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas	2.1. Vaiko priežiūros atostogos	1.1. Pasinaudotų atostogų trukmė ir išmokos dydis (motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros, apmokamų ir neapmokamų) Pilno darbo laiko ekvivalento koeficientas apmokamų atostogų atveju (angl.) <i>The full-time equivalency rate (FTE) of paid leave</i>	OECD Family Database (2024) PF2.1.D
		1.2. Atostogų pasidalinimas tarp tėvų <i>Perleidžiamų atostogų trukmė</i> (angl.) <i>Earmarked and shareable family leave entitlements (length in weeks for mothers / fathers / shareable)</i>	OECD Family Database (2024) (PF2.1.D)
		1.3. Neperleidžiamų atostogų trukmė ir pasinaudojimas <i>Tėvų (vyrų), gavusių vaiko priežiūros išmokas, dalis (%)</i>	SODRA
	2.2. Moterų ir vyrų dalyvavimo darbo rinkoje padėtis ir skirtumai	2.1. Pasidalijimas užimtumu šeimoje <i>Užimtumo modelių pasiskirstymas (%) porose, turinčiose bent vieną 0-2 metų ir 3-5 m. vaiką, kai abu partneriai dirba visą darbo dieną / vienas partneris dirba visą darbo dieną, kitas – ne visą darbo dieną / vienas partneris dirba visą darbo dieną, kitas – nedirba / abu partneriai nedirba</i> (angl.) <i>Distribution (%) of employment patterns in couples with at least one child aged 0-2 and 3-5 (by age of youngest child) (both partners full-time / one partner full-time, one partner part-time / one partner full-time, one partner not working / both partners not working)</i>	OECD Family Database (2021) (LMF2.2.)
		2.2. Mamadieniai, tėvadieniai <i>Kiek tėvai pasinaudoja lanksčiomis galimybėmis, ar jiems yra suteikiama teisė</i>	SADM
	2.3. Socialinės ir kultūrinės nuostatos	Nuostatos dėl lyčių lygybės šeimoje <i>ar tai yra blogai ar gerai šeimos gyvenimui, jei vienodas skaičius moterų ir vyrų dirba apmokamą darbą</i> <i>ar tai yra blogai ar gerai ekonomikos stiprumui, jei moterys ir vyrai gauna vienodą užmokestį už tą patį darbą</i> <i>kiek jūs pritariate ar prieštaraujate teisinei priemonei, reikalaujančiai, kad abu tėvai imtų vienodo ilgio apmokamas atostogas vaiko priežiūrai</i> (angl.) <i>bad or good is it for family life if equal numbers of women and men are in paid work [E15]</i> <i>bad or good is it for the strength of the economy if women and men receive equal pay for doing the same work [E18]</i>	European Social Survey (ESS11, 2023) / nacionalinės apklausos

		<i>to what extent are you in favour or against a legal measure that requires both parents to take equal periods of paid leave to care for their child [E20]</i>	
3. Valstybės išlaidos ir finansinė parama	3.1. Išlaidos nuo BVP	Visų išlaidų nuo BVP, skirta šeimai ir vaikams socialinės apsaugos išmokoms pinigais ir natūra <i>Išlaidos šeimos / vaikų išmokoms % nuo BVP</i> <i>(angl.) Expenditure on family/children benefits (% of GDP)</i>	Eurostat (2022) Spr_exp_func / SADM
	3.2. Mokestinės lengvatos	Mokestinės lengvatos (gausioms šeimoms) <i>Mokesčių ir išmokų perkėlimas trijų ir daugiau vaikų šeimoms</i> <i>(angl.) Value of tax and benefit transfers of three-child families</i>	Nacionaliniai teisės aktai OECD StatExtracts
	3.3. Parama būstui	Finansinė parama pirmąjį būstą įsigyjantiems (ar išsinuomoti) jauniems šeimoms (subsидijos, nuomos ir kredito kompensacijos) <i>Patenkintų prašymų ir pateikusiųjų dalis (%)</i>	SADM
4. Socioekonominė gerovė	1. Skurdo rizikos veiksniai	1.1. Vaikų skurdo rizikos lygis <i>Vieno suaugusio asmens su vienu ar daugiau vaikų skurdo rizikos lygis</i>	VDA (2025)

		<p>1.2. Materialinis nepriteklis <i>Vaikams būdingas materialinis nepriteklis (%) (pagal vaiko amžių, pagal tėvų išsilavinimo lygį) (Privalomas bent trijų daiktų iš 17 daiktų sąrašo (12 vaikams būdingų ir 5 namų ūkiui būdingų) trūkumas)</i> <i>(angl.) Child specific material deprivation rate (%) (by child age, by educational attainment level of their parents)</i> <i>(Enforced lack of at least three items from a set of 17 items (12 child-specific and 5 household-specific))</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Child: Some new clothes 2. Child: Two pairs of shoes 3. Child: Fresh fruits and vegetables daily 4. Child: Meat, chicken, fish daily 5. Child: Suitable books 6. Child: Outdoor leisure equipment 7. Child: Indoor games 8. Child: Leisure activities 9. Child: Celebrations 10. Child: Invite friends 11. Child: School trips 12. Child: Holiday 13. Household: Replace worn-out furniture 14. Household: Arrears 15. Adults in the household: Internet 16. Household: Home adequately warm 17. Household: Car 	<p>EU-SILC (Eurostat) (2024) ilc_chmd01 ilc_chmd03</p>
	2. Būsto prieinamumas	<p>2.1. Per didelės išlaidos būstui <i>Būsto išlaidų naštos lygis pagal namų ūkio tipą (su vaikais)</i> <i>(angl.) Housing cost overburden rate by household type (with dependent children)</i></p>	EU-SILC (2024)
		<p>2.2. Perpildytas būstas <i>Perpildymo lygis pagal namų ūkio tipą</i></p>	Eurostat

		<i>(angl.) Overcrowding rate by household type</i>	
Socialinė parama ir paslaugos	3. Priemonės skurdui mažinti)	3.1. Nemokamas maitinimas <i>Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius</i>	SPIS
		3.2. Socialinė pašalpa <ul style="list-style-type: none"> • socialinę pašalpą gaunančių šeimų su vaikais dalis, kurios yra ilgalaikiai socialinės pašalpos gavėjai; • socialinę pašalpą gaunančių šeimų, kurioms socialinė pašalpa nesumažinta ir kurioms makama ne tik vaikui priklausanti socialinė pašalpa, dalis; • socialinės pašalpos gavėjų (šeimų), per metus gavusių bent vienos / bent trijų rūšies socialinę paslaugą, dalis tarp visų socialinės pašalpos gavėjų (šeimų); • šeimų, kurios augina vaikus, gauna socialinę pašalpą ir kurių bent vienas suaugęs asmuo gauna su darbo santykiais susijusias pajamas; 	
		3.3. Socialinis būstas <i>Socialinio būsto poreikio patenkinimas nuo jo laukiančiųjų asmenų (šeimų) skaičiaus</i>	
		3.4. Būsto nuomos mokesčio kompensacija <i>socialinio būsto laukiančių asmenų (šeimų), kurie gauna būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją, dalis;</i>	
		3.5. Komunalinių išlaidų kompensavimas <i>socialinio būsto nuomininkų, gaunančių būsto šildymo, karšto ir geriamojo vandens išlaidų kompensavimą</i>	
4. Piniginės išmokos	Išmokų matavimas pagal piniginę vertę (PPP vienetais) ir aprėptį (šeimų procentas, gaunantis išmoką): 4.1. Gimus vaikui 4.2. Vaiko išmoka 4.3. Išmoka įsivaikinusioms šeimoms	Nacionaliniai teisės aktai SADM <u>Oficialiosios statistikos portalas</u>	
5. Socialinės paslaugos šeimai	5.1. MDFT <i>11-17 metų vaikų ir paauglių, gavusių paslaugas pagal Multidimensinės šeimos terapijos programas skaičius (asmenys)</i> <i>Sėkmingai išspręstų atvejų skaičius nuo visų MDFT programoje spęstų atvejų skaičiaus (%)</i> <i>Šeimų, laukiančių MDFT programos paslaugos, skaičius (šeimos)</i>	SPIS	

		<p>5.2. Smurto ir prievartos prevencijai paslaugos <i>Specializuotos kompleksinės pagalbos centruose registruotų smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančių ar smurtą artimoje aplinkoje patyrusių asmenų skaičius</i> <i>Specializuotą kompleksinę pagalbą gavusių smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančių ar smurtą artimoje aplinkoje patyrusių asmenų skaičius</i></p> <p>5.3. Šeimos mediacija (įeina į kompleksines paslaugas) <i>Privalomų mediacijų skaičius</i> <i>Pasibaigusių teisminės medicijos procesų skaičius</i> <i>Taikiai pasibaigusių ginčų dalies nuo pradėtų ir vykdytų privalomųjų mediacijų, finansuojamų valstybės biudžeto lėšomis, skaičiaus, %</i></p>	<p>SOS vaikų kaimas</p> <p>SADM</p> <p>SOPAS</p> <p>VGTP</p> <p>TEISIS</p>
	6. Socialinės paslaugos vaikams ir jaunimui	<p>6.1. Globos centro teikiama ir (ar) organizuojama pagalba <i>Vaikų, laikinai ir nuolat globojamų (rūpinamų) šeimos aplinkoje, skaičius nuo visų laikinoje ir nuolatinėje globoje (rūpyboje) esančių vaikų, %</i></p> <p>6.2. Atviras darbas su jaunimu <i>Jaunų žmonių, gavusių atvirojo darbo su jaunimu paslaugas, skaičius, palyginti su bendru jaunų žmonių skaičiumi, proc.</i></p> <p>6.3. Vaikų dienos socialinė priežiūra <i>Socialinę riziką patiriančių vaikų, lankančių vaikų dienos centrus, dalis nuo visų vaikų dienos centrus lankančių vaikų, %</i> <i>Dienos centruose paslaugas gavusių vaikų dalis tarp visų mokyklinio amžiaus vaikų (%)</i></p>	<p>SPIS</p> <p>Jaunimo reikalų koordinatorių savivaldybėse pateikiami duomenys</p> <p>VDA, SPIS</p>
5. Sveikata	1. Subjektyvus sveikatos vertinimas	<p>1.1. Bendras tėvų ir vaikų fizinės bei psichinės sveikatos vertinimas <i>Savo sveikatos vertinimas (16–64 metai)</i> <i>(angl.) Self-perceived health (16-64 years)</i> <i>Vaikų sveikatos vertinimas (tėvų požiūriu)</i></p> <p>1.2. Vaikų nusiskundimai sveikatos būkle <i>Vaikai, kurie skundžiasi miego sutrikimais</i> <i>Vaikai, kurie skundžiasi dažnu nuovargiu atvykę į mokyklą</i> <i>(angl.)</i> <i>Children who report difficulties sleeping</i></p>	<p>Eurostat, (2023/24p) hlth_silc_10; Apklausa</p> <p>HBSC (2019) Higienos institutas</p>

		<i>Children who report often feeling tired when arriving at school</i>	
2. Objektivi sveikata (vaikų)	2.1. Vaikų ankstyvos mirtys <i>Neišnešiotų naujagimių skaičius</i>		SAM
	2.2. Vaikų vakcinacija <i>Užkrečiamųjų ligų, kai pagal vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių pasiektos reikiamos skiepimo apimtys, dalis nuo visų į vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių įtrauktų užkrečiamųjų ligų (%)</i>		Užkrečiamųjų ligų ir jų sukėlėjų valstybės informacinė sistema
	2.3. Nustatyta negalia		Higienos institutas, SAM
3. Vaikų sveikatos elgsenos įpročiai	3.1. Higienos įpročiai ir fizinis aktyvumas <i>Vaikai, kurie teigia reguliariai valantys dantis</i> <i>Vaikai, kurie teigia kasdien mankštinausi ir retai užsiima fizine veikla (angl.)</i> <i>Children who report regular teeth brushing</i> <i>Children who report daily exercise and rarely engaging in exercise</i>		HBSC / SAM
	3.2. Subalansuota mityba <i>Daržovių ir vaisių vartojimas (angl.) Vegetable and fruit consumption</i> <i>Pusryčiavimas prieš mokyklą (angl.) Breakfast on school days</i>		HBSC, Higienos institutas
	3.3. Vaikų svoris <i>Vaikų, lankančių ugdymo įstaigas, kuriems profilaktinio sveikatos patikrinimo metu nustatytas per didelis svoris (atstvoris, nutukimas), dalis (%)</i>		Higienos institutas, Vaikų sveikatos stebėsenos informacinė sistema
	3.4. Paauglių žalingi įpročiai <i>Vaikai (11, 13, 15 m.), kurie praneša apie: tabako vartojimą, elektroninių cigarečių vartojimą, alkoholio vartojimą, girtavimą, kanapių vartojimą</i>		HBSC, Higienos institutas

		<i>(angl.) Children who report: tobacco use, e-cigarette use, alcohol consumption, drunkenness, cannabis use</i>	
		3.5. Probleminis naudojimas technologijomis <i>Skaitmeninių technologijų naudojimas / neigiama patirtis internete / intensyvus ar probleminis naudojimas</i> <i>(angl.) Use of digital technologies / negative online experiences / intensive or and problematic use / protective digital behaviours</i>	HBSC (2022)
		3.6. Ankstyvi paauglių lytiniai santykiai ir nėštumas <i>Vaikai (15 metų), kurie teigia kada nors turėję lytinių santykių</i> <i>Paauglių pagimdžiusių vaiką rodiklis fertility rate (gimimų skaičius tenkantis 1000 moterų, kurių amžius 15-19)</i> <i>(angl.) Children (15 years old) who report having ever had sexual intercourse</i> <i>Adolescent fertility rate (births per 1000 women ages 15-19)</i>	HBSC, WorldBank (2023), Higienos institutas
	4. Sveikatos paslaugų prieinamumas	4.1. Sveikatos priežiūros paslaugų laukimas <i>Gyventojų, laukusių sveikatos priežiūros paslaugų mažiau nei 7 d., pas šeimos gydytoją dalis / mažiau nei 30 d., pas gydytoją specialistą dalis (%)</i>	SAM, VDA
		4.2. Vaikų raidos sutrikimų ankstyvoji rehabilitacija <i>Vaikų iki 7 metų amžiaus, gavusių ambulatorinę vaikų raidos sutrikimų ankstyvosios rehabilitacijos paslaugą, dalis nuo visų vaikų iki 7 metų amžiaus (%)</i>	SVEIDRA
6. Subjektyvi gerovė ir santykiai	1. Vaiko subjektyvi gerovė	1.1. Pasitenkinimas gyvenimu <i>(angl.) Life satisfaction</i>	HBSC
		1.2. Tarpasmeniniai santykiai (11-, 13- and 15-year-old school children) <ul style="list-style-type: none"> • Savijauta mokykloje <i>Vaikai, kuriems patinka būti mokykloje</i> <i>Vaikai, kurie jaučiasi mokyklos dalimi</i> <i>(angl.) Children who like being in school</i> <i>(angl.) Children who feel like they belong at school</i> • Santykiai su mokytojais <i>Vaikai, kurie teigia, kad mokytojai jų nepalaiko</i> <i>Vaikai, kurie teigia, kad jų santykiai su mokytojais yra labai geri arba labai prasti</i> <i>Vaikai, kurie teigia, kad jiems lengva kalbėtis su mokytojais</i> <i>Vaikai, kurie tiki, kad mokytojai jiems yra teisingi, ir vaikai, kurie tuo netiki</i> 	HBSC / nacionalinės apklausos (2021/22)

		<p>(angl.) <i>Children who report low relative support from their teachers</i> <i>Children who report a high and low relative quality of their relationships with teachers</i> <i>Children who report they can easily talk to their teachers</i> <i>Children who do and do not believe that their teachers are fair to them</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Santykiai su draugais, bendraklasiais <i>Vaikai, kurie teigia, kad turi / neturi draugų savo mokykloje</i> <i>Vaikai, kurie teigia, kad jaučia didelę / mažą bendrą draugų paramą</i> (angl.) <i>Children who report that they do and do not have friends at their school</i> (angl.) <i>Children who report feeling high / low overall support from their friends</i> 	
		<p>1.3. Socialinis aktyvumas <i>Dalyvavimas pilietinėje / savanoriškoje veikloje</i></p>	Nacionalinės apklausos
		<p>1.4. Saugumo užtikrinimas mokykloje <i>Vaikai, kurie teigia, kad dažnai dalyvavo fizinėse muštynėse</i> <i>Vaikai, kurie teigia, kad patyrė kitų mokinių patyčias</i> (angl.) <i>Children who report often having been involved in physical fighting</i> (angl.) <i>Children who report experiencing bullying by other students</i></p>	HBSC, nacionalinės apklausos
		<p>1.5. Jaunuolių savižudybės <i>Savižudybių skaičius 10-19 m. amžiaus grupėje</i></p>	Higienos institutas
	2.2. Šeimos subjektyvi gerovė	<p>2.1. Pasitenkinimas gyvenimu (angl.) <i>Life satisfaction</i></p>	OECD How's Life
		<p>2.2. Vaikų ir tėvų santykiai</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šeimos veiklos ir laisvalaikis – šeimos laikas kartu <i>Vaikai, kurie teigia, kad paprastai kasdien valgo kartu su šeima</i> <i>Vaikai, kurie teigia, kad gali lengvai pasikalbėti su mama / tėčiu</i> <i>Vaikai, kurie teigia, kad yra patenkinti savo santykiais su tėvais</i> (angl.) <i>Children who report usually having family meals together every day</i> (angl.) <i>Children who report they can easily talk to their mother / father</i> (angl.) <i>Children who report being satisfied with their relationship with their parents</i> • Palaikymas iš šeimos <i>Vaikai, kurie teigia, kad jaučia menką bendrą šeimos paramą</i> 	HBSC (2021)

		<p><i>Vaikai, kurie teigia, kad gali lengvai bendrauti su savo broliais ir seserimis ar kitais šeimos nariais (be tėvų)</i> <i>(angl.) Children who report feeling low overall support from their family</i> <i>(angl.) Children who report they can easily talk to their siblings or other family members (excluding parents)</i></p>	
		<p>2.3. Vaiko teisių užtikrinimas <i>Vaikas jaučiasi išklausytas šeimoje ir aplinkoje</i></p>	Nacionalinės apklausos
		<p>2.4. Šeimos aplinka <i>Tėvystės įgūdžiai, gebėjimas spręsti iššūkius</i></p>	Nacionalinės apklausos
7. Šeimos aplinka ir lūkesčiai	7.1. Patogi aplinka ir kaimynystės saugumas	<p>Pasitenkinimas gyvenamąja erdve <i>Vaikai, kurie teigia esą patenkinti savo kaimynystėje</i> <i>Vaikai, kurie teigia jaučiasi saugūs savo vietovėje</i> <i>Vaikai iš šeimų, kurios teigia, kad jų vietovėje yra nusikaltimų ir smurto</i> <i>Vaikai, kurie mano, kad jų vietovėje yra pakankamai žaidimo aikštelių</i> <i>(angl.) Children who report being satisfied with their neighborhood (2022)</i> <i>(angl.) Children in households that report problems with noise / pollution (2020)</i> <i>(angl.) Children who report that they feel safe in their local area (2019)</i> <i>(angl.) Children in households that report crime and violence in their local area (2020)</i> <i>(angl.) Children who believe that there are enough places to play in their local area (2019)</i></p>	OECD Child Well Being Database (2019/2022)
	7.2. Lūkesčiai	<p>Norimas ir faktinis vaikų skaičius <i>(angl.) Ideal and actual number of children</i></p>	OECD Family Database (SF2.2) (Rengiami duomenys) / Gimstamumo ir šeimos tyrimas (2028)
8. Gimstamumas		<p>Suminis gimstamumo rodiklis <i>(angl.) Fertility indicator</i> Moters amžius susilaukto pirmojo vaiko</p>	Eurostat Oficialiosios statistikos portalas